УНИВЕРЗИТЕТ „СВ.КИРИЛ И МЕТОДИЈ“
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ – СКОПЈЕ

Институт за безбедност, одбрана и мир

Постдипломски студии од областа на безбедноста

Улогата на Интерпол во спречување на комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во Западен Балкан

магистерски труд

Ментор:
Проф. д-р Тања Милошевска

Изработил:
Виолета Трпчевска
бр. на индекс: 3366/09

Скопје, 2026

Содржина

1. ВОВЕД 5
   1.1. Формулација на проблемот на истражување..5
   1.2. Дефинирање предмет на истражување...7
   1.3. Досегашни истражувања 10
   1.4. Цели и задачи...11
   1.5. Дефинирање на основните поими 12
   1.6. Основна хипотетичка рамка...15
   1.7. Научна и општествена оправданост..17
2. ИНТЕРПОЛ...18
   2.1. Организациска структура..23
   2.2. Надлежности и функции..25
   2.3. Координација на истраги...29
   2.4. Поддршка на национални полиции...30
   2.5. Информациски системи...30
   2.6. Улога на Интерпол во борбата против криминалот врз деца................32
3. СЕКСУАЛНА ЕСПЛОАТАЦИЈА И ЗЛОУПОТРЕБА НА ДЕЦА.......................35
   3.1. Поим и дефиниции...35
   3.2. Форми на сексуална експлоатација на деца...37
   3.3. Причини и фактори...39
   3.4. Профил на жртви и сторители...41
   3.5. Последици од сексуална експлоатација и злоупотреба на деца..............44
4. УЛОГАТА НА ИНТЕРНЕТОТ И ДИГИТАЛНИТЕ ТЕХНОЛОГИИ................49
   4.1. Трајност на злоупотребата и ревиктимизација..50
   4.2. Конвенција на Советот на Европа за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба (Ланзаротска конвенција)........54
   4.3. Протокол за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца (ООН) 55
   4.4. Поврзаност со сексуалната експлоатација на деца..................................56
   4.5. ЕУ директиви...56
   4.6. Политики на ЕУ...58
   4.7. Механизми за имплементација..60

5. РЕГИОНАЛНА СОРАБОТКА ВО ЗАПАДЕН БАЛКАН....................................63
6. СОВРЕМЕН ПРИСТАП ЗА СПРАВУВАЊЕ СО СЕКСУАЛНА ЕКСПЛОАТАЦИЈА И ЗЛОУПОТРЕБА НА ДЕЦА..66
6.1. Разузнавачка анализа..66
6.2. Дигитална форензика..67
6.3. Следење мрежи 67
6.4. Предизвици..68
7. ПРАКТИКА И СЛУЧАИ..72
7.1. Статистички податоци и демографија на жртвите...................................72
7.2. Примери на случаи и судска практика..72
7.3. Современи трендови и предизвици..73
8. СОРАБОТКА НА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА СО ИНТЕРПОЛ........................75
8.1. Институционална рамка и историски развој..75
8.2. Механизми за размена на информации и специјализирани бази.........75
8.3. Учество во меѓународни полициски операции..76
8.4. Резултати за Северна Македонија..76
8.5. Проблеми и слабости..77
8.6. Препораки...80
9. СОРАБОТКА НА БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА СО ИНТЕРПОЛ.......................83
9.1. Институционална рамка и историски развој...83
9.2. Облици на комерцијална сексуална експлоатација на деца.....................83
9.3. Фактори на ранливост...85
9.4. Соработка со ИНТЕРПОЛ...85
9.5. Правна рамка и национални обврски..86
9.6. Препораки...88
10. СОРАБОТКА НА СРБИЈА СО ИНТЕРПОЛ..89
10.1. Облици на комерцијална сексуална експлоатација на деца во Србија..89
10.2. Правна рамка и национални обврски...90
10.3. Соработка со ИНТЕРПОЛ..91
10.4. Проблеми и слабости...93
10.5. Препораки...93
11. СОРАБОТКА НА ЦРНА ГОРА СО ИНТЕРПОЛ..95
11.1. Правна рамка и национални обврски...96

11.2. Соработка со ИНТЕРПОЛ..98
11.3. Анализа на состојбата на децата...98
11.4. Препораки...99
12. СОРАБОТКА НА АЛБАНИЈА СО ИНТЕРПОЛ...101
12.1. Форми на сексуална експлоатација во Албанија..................................101
12.2. Статистички преглед и социјален контекст...102
12.3. Правна рамка и меѓународни стандарди...103
12.4. Соработка со ИНТЕРПОЛ...104
12.5. Специфични случаи на институционален одговор..............................104
12.6. Препораки...105
13. КОМЕРЦИЈАЛНА СЕКСУАЛНА ЕКСПЛОАТАЦИЈА И ЗЛОУПОТРЕБА НА ДЕЦА ВО КОСОВО И МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА...................................106
13.1. Правна рамка за заштита на децата во Косово....................................107
13.2. Постапки при идентификација и пријавување на злоупотреба..........108
13.3. Соработка со ИНТЕРПОЛ...109
13.4. Препораки...110
14. ЗАКЛУЧОК...110
15. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА..114

1. Вовед

1.1. Формулација на проблемот на истражување

Меѓународната полициска соработка зазема сè позначајна улога во сферата на меѓународната соработка за спречувањето на криминалот, и тоа како на класичните така и на современите облици на криминал. Имено, спречувањето на современите облици на транснационален организиран криминал е назамисливо без координирана акција на полициските служби на повеќе држави во откривањето на делата и извршителите, како и во обезбедувањето докази итн.

Сферата на меѓународни информации е од значење за превенцијата и репресијата на криминалот, сепак информациите и податоците со кои располага криминалистичката полиција на секоја одделна држава ни оддалеку не се доволни кога станува збор за транснационален организиран криминал или за откривањето и гонењето за меѓународни злосторства. Нивното успешно сузбивање води кон потребата од развивање методи, организациски, технички и други претпоставки за размена на информациите, како и за нивна систематизација и централизација на меѓународен план.

Борбата против комерцијалната сексуална експлоатација и злоупотреба на деца најчесто ја води секоја земја поединечно и, се разбира, со различен успех. Од одлучувачко значење притоа се поддршката и координацијата со меѓународната криминалистичка полиција Интерпол, која претставува глобален систем за соработка во борбата против криминалот во светски рамки. Како една од најзначајните меѓународни организации, Интерпол има клучна улога во координирањето на активности за спречување и откривање криминални дејства, разменување информации и обезбедување меѓународна поддршка во области како што се тероризмот, трговијата со луѓе, киберкриминалот и многу други.

Република Македонија стана членка на ИНТЕРПОЛ на Генералното собрание одржано во Аруба во 1993 година. Во согласност со член 32 од Уставот на ИНТЕРПОЛ е воспоставено и (Национално Централно Биро) НЦБ

ИНТЕРПОЛ Скопје. Од 1993 година, Република Македонија преку НЦБ ИНТЕРПОЛ Скопје остварува соработка со сите 194 земји членки на ИНТЕРПОЛ, како и со Генералниот Секретаријат во Лион, во согласност со пропишаните стандарди за работа на оваа најголема меѓународна полициска организација. Во 2003 година НЦБ ИНТЕРПОЛ Скопје е систематизирано како посебно одделение при Секторот за меѓународна полициска соработка, Биро за јавна безбедност. Од април 2003 година, НЦБ ИНТЕРПОЛ Скопје е директно поврзан со информацискиот систем I-24/7 на ИНТЕРПОЛ, преку кој се одвива размената на електронска пошта со другите НЦБ-а, како и користење повеќе WEB-сервиси кои ги овозможува овој систем, меѓу кои директен пристап до централните криминалистички бази на податоци на ИНТЕРПОЛ и електронско распишување меѓународни потерници.

Сексуална злоупотреба и експлоатација, трговија со луѓе, принудна работа и киднапирање, ова се само дел од опасностите со кои се соочуваат децата во светот денес. Децата се едни од најранливите членови на нашето општество и може да бидат жртви на различни форми на насилство. ИНТЕРПОЛ работи на решавање на оние злосторства кои имаат меѓународна димензија. За да се помогне во трагањето на исчезнатите деца, ИНТЕРПОЛ издава жолти ноти – известувања, додека нивните експерти за трговија со луѓе работат заедно со земјите членки за да ги спасат децата жртви на трговија со луѓе и принудна работа.

Глобалниот досег и анонимноста на интернет во голема мера ја олеснуваат дистрибуцијата на материјали за сексуална злоупотреба на деца и пристапот до него. Прекршителите сега може да продуцираат, разменуваат, па дури и да насочуваат видео во живо на злоупотребени деца. Тие исто така може да стапат во директен контакт со децата преку социјалните мрежи и функциите за разговор во игри или апликации.

Приоритетот на ИНТЕРПОЛ за злосторства против децата е да:

- идентификуваат и спасуваат млади жртви на сексуална злоупотреба;
- блокирање на пристапот до материјали за сексуална злоупотреба на деца;

- спречување на сексуалните престапници да патуваат во странство за да злоупотребуваат деца или да избегаат од правдата.

1.2 Дефинирање предмет на истражување

Комерцијалната сексуална експлоатација на деца се манифестира во неколку меѓусебно поврзани форми во шесте земји од Западен Балкан (ЗБ6), вклучително и во сексуална трговија со малолетници, експлоатација на деца во областа на патувањето и туризмот, ран и принуден брак и сексуална експлоатација во места како што се бордели, барови и стриптиз-клубови. Ова се рефлектира и во создавање и дистрибуција на материјали за сексуална злоупотреба на деца на интернет, вклучително, но не ограничувајќи се на снимање, пренос во живо, споделување и преземање материјали што прикажуваат малолетници кои се сексуално експлоатирани. Постојат и неколку преклопувања помеѓу комерцијална сексуална експлоатација на деца и другите форми на експлоатација, вклучително и трудовата експлоатација (на пример, просење). Дури и пред пандемијата КОВИД-19 да ги погоди ЗБ6, регионот бележеше зголемен број случаи на комерцијална сексуална експлоатација на деца.

Со оглед на недостатокот на истражувања кои би можело да послужат како основа за анализа, не постои заеднички профил на сторителите вклучени во комерцијална сексуална експлоатација на деца во регионот. Всушност, се чини дека сторителите дејствуваат низ целиот регион без многу надзор, а ова е олеснето од дигиталните технологии и мрежи, растот на туризмот и широко распространетите слабости во системот за заштита на децата. Криминалните чинители ги користат и предностите на социоекономската ранливост на регионот и ендемската маргинализација, што ги прави различните етнички малцинства уште поранливи.

Пандемијата на КОВИД-19 и мерките преземени од многу влади за ограничување на нејзиното ширење веројатно имаа влијание врз трендовите, заканите и престапите поврзани со онлајн сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во светот.

Агенциите за спроведување на законот, владините и невладините организации (НВО) на глобално ниво изразија загриженост во врска со влијанието што може да го имаат мерките за изолација на КОВИД-19 врз злосторствата врз децата[1]. Затворањето на училиштата и другите услуги за поддршка, веројатното зголемување на времето на интернет и затворањето дома[2] претполагаше дека децата може да бидат изложени на зголемен ризик од сексуална експлоатација и онлајн и офлајн.

Мерките за рестрикција за време на пандемијата го зголемија времето што децата и возрасните го поминуваат онлајн за образовни, професионални, забавни и социјални цели и создаваат ненамерен ризик од сексуална експлоатација од страна на предатори кои дејствуваат преку интернет[3]. Информациите од повеќе извори, вклучително и земјите членки на ИНТЕРПОЛ, укажуваат на значително зголемување на споделувањето на комерцијален материјал со сексуална злоупотреба на деца преку користење peer-to-peer мрежи за време на пандемијата КОВИД-19.

Виралната содржина не мора да има корелација со бројот на престапници активни на интернет или со бројот на самогенериран материјал што се дистрибуира. Сепак, континуираната повторна виктимизација на жртвата и зголемениот ризик невините членови на јавноста да бидат ненамерно изложени на материјал со сексуална злоупотреба на деца значат дека ефикасното управување со вирусната содржина на ваков материјал на површинската мрежа е важен фактор.

Во изминатите 25 години, трговијата со луѓе и комерцијалната сексуална експлоатација на деца се еден од главните видови организиран криминал на Балканот. Повеќето балкански држави се изворни земји за мажи, жени и деца подложни на трговија со луѓе и принудна работа, вклучувајќи ги и домашното ропство и принудно питачење. Особено ранливи се жените и децата, најмногу Ромите, тргувани во Западна или Југоисточна Европа. Децата

[1] ECPAT International. (2020). Why children are at risk of sexual exploitation during COVID-19, достапно на: https://ecpat.exposure.co/covid19?utm_ source=Website&utm _campaign=Hero
[2] UNICEF. (2020). COVID-19: Children at heightened risk of abuse, neglect, exploitation and violence midst intensifying containment measures, достапно на: https://www.unicef.org/press-releases/covid-19-children-heightened-risk-abuse-neglect-exploitation-and-violenceamidst.
[3] FBI. (2020). School Closings Due to COVID-19 Present Potential for Increased Risk of Child Exploitation, достапно на: https://www.fbi.gov/news/pressrel/press-releases/school-closings-due-to-covid-19-present-potential-for-increased-risk-of-child-exploitation.

ранливи на комерцијална сексуална експлоатација на деца често делат заеднички профил, кој често се заснова на одредени специфични социоекономски околности на семејството, недостаток на ангажираност и спречување од страна на системот за заштита на деца. Децата припадници на ромската заедница и децата во движење се идентификувани како особено ранливи. Се чини дека проблемот станува сè повеќе локализиран. Во изминатите години мигрантите и барателите на азил кои транзитираат низ регионот и се обидуваат да стигнат до Западна Европа стануваат ранливи на трговијата со луѓе. Како што се зголемува бројот на малолетници без придружба, постојат стравувања дека тие може да бидат ранливи на сексуална експлоатација и злоупотреба.

Институционалните и економските нестабилности во регионот придонесоа за создавање екосистем на криминал и корупција каде што цветаат незаконските пазари и криминалните чинители[4]. Ова доведе да се дефинираат шесте земји од Западен Балкан како „стабилократии“ – земји предводени од елити кои тврдат дека обезбедуваат стабилност и во рамки на националните граници и надвор од нив, но чии институции подлежат на недозволено влијание и се de facto контролирани од криминални чинители[5].

Сексуалната експлоатација и злоупотреба на деца е национален, но и интернационален проблем – модел на современо ропство над децата, со кој се повредуваат и нарушуваат човековиот дигнитет и неговите основни слободи и права. Овој криминал не бира начин, место или жртва. Се јавува во разни форми манифестирајќи се преку сексуална експлоатација, трудова експлоатација, принудно просење, трговија со човечки органи и различни типови на насилство, се метастазира и шири на пошироки подрачја претворајќи ги истите во криминални мрежи во кои подведуваат разни жртви, без разлика дали се тоа мажи, жени или деца.

ИНТЕРПОЛ укажува на тоа дека во трговијата со малолетници која е во различни форми на експлоатација (трудова, сексуална, детска порнографија и

[4] Věra Stojarová (2007). Организиран криминал во Западен Балкан, HUMSEC, Грац, достапно на: https://is.muni.cz/ publication/722429.

[5] Жаришта на организиран криминал во Западен Балкан (2019). Глобална иницијатива против транснационалниот организиран криминал, достапно на: https://globalinitiative. net/wp-content/uploads/2019/05/Hotspots-Report-English13Jun1110-Web.pdf.

слично) се опфатени повеќе од 1 000 000 малолетници, а со самиот тој чин се остварува противправна имотна корист, односно добивка од повеќе од една милијарда долари, на годишно ниво.

Потребата за реална процена на овие феномени и желбата за борба против нив се дел од процесите за воспоставување и имплементирање вистинска и успешна стратегија. Исто така специјализацијата на персоналот и соодветен тренинг на оние кои се инволвирани во борбата против сексуална експлоатација и злоупотреба на деца, поделба на ресурсите и пронаоѓање подобри начини за регионална и меѓународна соработка.

Меѓутоа, предизвиците не лежат само во дефинирањето на поимите и обемот на комерцијалната сексуална експлоатација на деца туку и во идентификувањето на жртвите, разбирањето на социјалната динамика помеѓу трговците со луѓе и жртвите на трговија со луѓе и правењето разлика помеѓу различните форми на експлоатација. Се чини дека во моментот, иако националните правни рамки генерално се усогласени со меѓународните стандарди, не постои ниту сеопфатен пристап од повеќе засегнати страни, ниту има доволно достапни ресурси за на соодветен начин да се сузбие и намали ранливоста на децата на сексуална експлоатација низ целиот регион.

Постои јасна потреба од поголемо разбирање и капацитет во регионот за справување со комерцијалната сексуална експлоатација и злоупотреба на деца. Со оглед на заедничките ранливости на регионот и транснационалниот карактер на феноменот, потребен е заеднички регионален пристап за да се обезбеди успешен и ефективен одговор.

1.3 Досегашни истражувања

Во Република С Македонија постои одреден научен фонд на литература кој проучува одредени аспекти на комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца, сепак не постојат доволно научни истражувања кои поблиску ја обработуваат оваа проблематика – улогата на ИНТЕРПОЛ во спречување комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во земјите од Западен Балкан.

Идејата за истражувањето е резултат на поттикот да се дојде до одредени научни и практични сознанија, како и да се осознаат начините и методите кои придонесуваат кон една комплетна анализа, за да се дознае што всушност се прави на тоа поле, за да се формира целосна слика за комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во земјите од Западен Балкан. Ова истражување кое е планирано да се спроведе ќе го заземе вистинскиот аспект во однос на зголемување на истражувањата во оваа чувствителна област. Поради фактот што проблематиката е актуелна, а севкупноста на сите елементи е во корелација со последните настани во светот, нејзината динамика како истражувачки проблем го заслужува потребното внимание.

1.4. Цели и задачи

Општа научна цел

Општата цел на ова истражување е научна дескрипција и идентификација на улогата на ИНТЕРПОЛ во спречување комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во земјите од Западен Балкан.

Со оглед на општата цел, основни **задачи** на истражувањето се следниве:

- Кој е начинот на дејствување на Интерпол?
- Како може да се спречи комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во земјите од Западен Балкан?
- Да се утврди дали е потребна поголема соработка помеѓу разузнавачките агенции и организации во делот на комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца.
- Да се одговори на дилемата која е причината, и покрај развиените современи разузнавачки методи, да се случува комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца.
- Да се дојде до сознанија каде се најголемите жаришта од каде потекнува овој проблем.
- Каде се наоѓа РС Македонија во овој проблем и како се бори за негово намалување и спречување?

- До кое ниво е соработката на РС Македонија со Интерпол и други институции кои се борат со овој проблем?
- До кое ниво е соработката на разузнавачките служби на РС Македонија со соседните земји од Балканот кои се најзасегнати од овој проблем?

Практична цел

Практичната цел на ова истражување ќе биде насочена, покрај разработување на позитивните страни на полициската соработка, да се обиде да ги детектира и образложи пречките кои креираат застој во борбата против транснационалниот организиран криминал, како и искуствата кои РС Македонија ги има стекнато на полето на меѓународната полициска соработка и практика со Интерпол.

Од тој аспект заклучоците до кои ќе се дојде со ова истражување ќе може да се искористат во креирањето нова поуспешна стратегија за справување со комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во земјите од Западен Балкан.

1.5. Дефинирање на основните поими

Основен предмет на ова истражување ќе биде идентификација на улогата на Интерпол во спречување комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во земјите од Западен Балкан.

Истражувањето ќе се изведе постапно, од причина што предметот содржи повеќе поими кои ќе помогнат за комплетно операционализирање на проблемот. Во анализа на истражувачкиот проблем ќе преовладуваат следниве поими:

Дефинициите за комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца кои се наоѓаат во *Конвенција на Советот на Европа за заштита на деца и Протоколот на Обединетите нации за спречување, сузбивање и казнување трговија со луѓе, особено со жени и деца (Протокол за трговија со луѓе).*

Член 3 – Дефиниции

1. ***„Дете“*** се подразбира секое лице под 18 години.

2. ***„Сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба на деца“*** подразбира однесување како што е наведено во членовите 18 до 23 од оваа Конвенција.

Член 18 – Сексуална злоупотреба

Член 19 – Дела во врска со детската проституција

За целта на овој член поимот ***„детска проституција“*** подразбира користење дете за сексуални активности каде што пари или друга форма на надоместок или ветување е дадено или ветена е друга исплата, без оглед дали оваа исплата или ветување е дадено на детето или на трето лице.

Член 20 – Дела во врска со детска порнографија

За целите на овој член поимот ***„детска порнографија“*** подразбира секој материјал кој визуелно отсликува дете во реални или симулирани сексуални експлицитни акти или какво било отсликување на детските сексуални органи првенствено за сексуални цели.

Член 21 – Дела во врска со учество на дете во порнографски перформанси

Член 22 – Корупција на деца

Член 23 – Нудење деца за сексуални цели

2. ***„Жртва“*** значи секое дете кое било подложено на сексуална експлоатација или сексуална злоупотреба[6].

Иако терминот „детска порнографија“ сè уште широко се користи како правна дефиниција во многу земји, вклучително и во САД и многу земји од Западен Балкан, неговата употреба во голема мера е погрешна и неточна. Затоа, инволвираноста на децата во такви материјали не треба да се дефинира како порнографија, туку како „сексуална злоупотреба или експлоатација на деца“. Неточната употреба на терминологијата може да ја минимизира експлоататорската природа на феноменот, како и да подразбира легитимност од страна на сторителот, како и согласност на детето жртва.

---

[6] Конвенција на Советот на Европа за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба („Службен весник на РМ“ бр.135/10).

Напомена: Термини кои е потребно да се употребуваат со претпазливост или целосно да се избегнуваат според ИНТЕРПОЛ т.н. Луксембуршки начела од 2016 година: наместо детска порнографија – препорачан термин: сексуална злоупотреба на деца, наместо детска проституција се препорачува употреба на терминот: експлоатација на деца за/во проституција итн.[7].

Протокол за трговија со луѓе, член 3(а)

„Трговија со луѓе" е врбување (регрутирање), транспорт, трансфер, заштитување или прием на лица, со помош на закана или употреба на сила или други форми на принуда, грабнување, измама, лага, злоупотреба на моќ или злоупотреба на положбата на ранливост или на давање или добивање исплата или корист за да се постигне согласност на лице што има контрола врз друго лице, заради целта на експлоатација. Експлоатацијата вклучува, најмалку, експлоатација на проституцијата на други или други форми на сексуална експлоатација, принудна работа или услуги, ропство или практики слични на ропството, слугување или отстранување органи[8].

Комерцијална сексуална експлоатација на деца

Комерцијална сексуална експлоатација на деца претставува сексуална злоупотреба и експлоатација на дете, или лице под возраст за сексуална согласност, обично под 18-годишна возраст, заради економска и парична добивка (во готовина, добра или бенефиции во натура)[9].

Интерпол

Интерпол е меѓународна организација за криминалистичка полиција надлежна за спроведување на законот, која работи со криминалистичко-

---

[7] Susanna Greijer and Jaap Doek (2016), Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse, Interagency Working Group in Luxembourg, ECPAT Luxembourg, достапно на: file:///C:/Users/User/Downloads/Terminology-guidelines-396922-EN.pdf

[8] Протокол за спречување, потиснување и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца 2000 година.

[9] ECPAT International (2016), Форми на комерцијална сексуална експлоатација на деца, достапно на: https://www.ecpat.org/wp-content/uploads/2016 /04/ECPAT_brochure__2005 _ENG_2nd-Edition.pdf

разузнавачки информации. Неговите мисии и цели се насочени кон зајакнување на меѓународната соработка во борбата против криминалот и обезбедување безбедност во светски рамки. ИНТЕРПОЛ има неколку основни цели и мисии кои ја водат неговата работа, а тие вклучуваат размена на информации, координација на меѓународни акции и поддршка на земјите членки во спречување криминални активности[10].

Транснационален организиран криминал

Според определбите на Конвенцијата на Организацијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал[11], казненото дело по својата природа е транснационално ако:

A) тоа е извршено во повеќе од една држава или

B) тоа е извршено во една држава, но главниот дел од неговата подготовка, планирање, насочување или контрола се случил во друга држава;

C) тоа е извршено во една држава, но вклучува организирана криминална група што врши криминални активности во повеќе од една држава;

D) тоа е извршено во една држава, но последиците се во друга држава.

1.6. Основна хипотетичка рамка

Врз основа на општиот пристап на проблемот за комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца и идентификација на улогата на меѓународната организација за криминалистичка полиција Интерпол и врз основа на веќе поставените цели во ова истражување, ќе ја поставам следнава општа хипотеза:

Интерпол преку унапредување и зајакнување на соработката со земјите од Западен Балкан ќе дејствува во насока на препознавање на жртвите, идентификација на сторителите и намалување на бројот на потенцијални деца жртви на комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба.

---

[10] INTERPOL (2025). Interpol-fice actions for a safer world, достапно на: https://www.interpol .int/en/Who-we-are/What-is-INTERPOL/INTERPOL-Five-actions-for-a-safer-world

[11] Конвенција на Организацијата на обединетите нации против транснационалниот организиран криминал (точка 3), усвоена на Генералното собрание (педесет и петто заседание), ноември 2000 г.

Посебни хипотези:

– Интерпол со своите методи – размена на информации, разузнавачка анализа, стручност и обука – може да придонесе во мерките што се спроведуваат од страна на надлежните национални власти.

– РС Македонија има правна регулатива која е во функција на успешно спречување и сузбивање на комерцијалната сексуална експлоатација и злоупотреба на деца, меѓутоа со оглед на тоа дека комерцијалната сексуална експлоатација и злоупотреба на деца е транснационален организиран криминал по начинот на извршување и по ефектот, постои потреба од зголемена меѓународна соработка.

– Преку размена на информации, изготвување разузнавачки анализи, експертизи и обука, може да се влијае кон намалување на комерцијалната сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во земјите од Западен Балкан.

– Случаите на сексуална експлоатација на деца олеснета со технологија во Западен Балкан се зголемуваат.

– Употребата на дигитални технологии од страна на трговците на комерцијална сексуална експлоатација на деца донесе многубројни предизвици за напорите за нејзино спречување, вклучително и зголемена ранливост на децата на интернет и зголемена анонимност во криминалните активности.

– Употребата на дигитални технологии од страна на трговците на комерцијална сексуална експлоатација на деца резултира со зголемен притисок врз засегнатите страни за подобрување на постојните законски рамки, прекугранична и повеќекратна соработка и технички вештини.

– Воспоставените национални механизми за упатување ги олеснуваат пријавувањето и процесирањето на случаите каде што има сомнеж за трговија со луѓе за сексуална и трудова експлоатација.

– Со натамошно унапредување и интензивирање на соработката на безбедносно-разузнавачките служби во меѓународни рамки како на билателарно така и на мултилатерално ниво, ќе се идентификуваат сторителите и групите на комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца.

– Преку зајакнување на меѓународната соработка и преку подобрено спроведување и институционализација на регионалната борба против комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца, зајакнување на прекуграничната соработка и заеднички тимови за истражување, ќе се намали бројот на жртви на сексуална експлоатација и злоупотреба на деца.

1.7. НАУЧНА И ОПШТЕСТВЕНА ОПРАВДАНОСТ НА ИСТРАЖУВАЊЕТО

Научната оправданост на ова истражување се согледува во придонесот на верификување на научно недоволно познати и проучени специфични факти и определување насока кон подобрување на меѓународната соработка и изнаоѓање нови форми и методи за превенирање и сузбивање на комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во Западен Балкан.

Општествената оправданост се состои во тоа што истражувањето би помогнало да се согледаат можностите на заедничко дејствување во насока на намалување на бројот на потенцијални жртви на комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во Западен Балкан.

2. ИНТЕРПОЛ

Меѓународната криминална полициска организација[12] (подобро позната како Интерпол) претставува меѓународна организација која има за цел да ја олесни соработката помеѓу полициските сили во светот. Таа била основана во 1923 година под името Меѓународна криминална полициска комисија.

Буџетот на Интерпол изнесува околу 113 милиони евра, од кој поголемиот дел е обезбеден од годишните придонеси на полициските служби кои се нејзини членки. Актуелен генерален секретар на Интерпол е Valdecy Urquiza од Бразил, кој стапи на должност на 7 ноември 2024[13]. Актуелен претседател на Интерпол е Major General Ahmed Naser Al-Raisi од Обединетите Арапски Емирати[14].

Меѓународната организација за криминалистичка полиција – ИНТЕРПОЛ е најголемата меѓународна полициска организација, во која членуваат 196 земји од светот (по бројот на членство е втора најголема светска организација, по ООН).

Формирана е во 1923 година, со цел да ја олесни меѓународната полициска соработка, како и да им даде поддршка и помош на сите организации, служби и сервиси, чија задача е превенција и борба против меѓународниот криминал.

Визијата на Интерпол се рефлектира преку „Поврзување на полициите за побезбеден свет". Визијата на ИНТЕРПОЛ е свет во кој сите службеници кои работат на спроведување на законот можат преку ИНТЕРПОЛ безбедно да комуницираат, да споделат и добијат клучни полициски информации секогаш кога е потребно, обезбедувајќи ја безбедноста на граѓаните во светот. ИНТЕРПОЛ константно обезбедува и промовира иновативни и современи

[12] На англиски: *International Criminal Police Organization*, на француски: *Organisation internationale de police criminelle*).
[13] https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2024/Valdecy-Urquiza-of-Brazil-elected-new-INTERPOL-Secretary-General?utm
[14] https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Governance/President?utm

решенија за глобалните предизвици во полициското дејствување и безбедноста[15].

Мисија:

„**Превенција и борба против криминалот, преку зајакната соработка и иновација во полициските и безбедносните работи**.“

ИНТЕРПОЛ ја олеснува најшироката можна меѓусебна помош помеѓу криминалистичките служби. Осигурува дека полициските служби во светот можат да комуницираат безбедно, како и директен пристап до полициски податоци и информации на глобално ниво. Обезбедува оперативна поддршка во специфички области на криминалот. Континуирано работи на подобрување на полициските капацитети во превенција и борба против криминалот и развој на вештини неопходни за ефективно меѓународно полициско дејствување.

Правила за соработка:

– Третиот член од статутот забранува ИНТЕРПОЛ да врши какви било дејства и посредувања кои имаат политичко, верско, расно или воено значење;

– Соработката се однесува исклучиво на таканаречени вообичаени криминални дејства;

– Во секое барање мора да се наведе причината за собирање на потребните информации и секако мора да се наведе точно одредено казнено дејство.

Организациската структура на ИНТЕРПОЛ ја сочинуваат:

– Генералното собрание (ГС);

– Извршниот комитет (ИК);

– Генералниот секретаријат;

– Националните централни бироа (НЦБ);

– Советници[16].

[15] INTERPOL,What is INTERPOL, 2022, достапно на: https://www.interpol.int/en/Who-we-are/What-is-INTERPOL
[16] INTERPOL, *Governance*, 2020, достапно на: https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Governance

Генералното собрание и Извршниот комитет ја формираат управата на организацијата која ја раководи претседател, кого го избира Генералното собрание за период од четири години. Неговата улога е да заседава со ГС и ИК и да обезбеди активностите на ИНТЕРПОЛ да се во согласност со одлуките кои се донесени на овие состаноци.

Генералното собрание (ГС) е највисок орган кој го сочинуваат делегати назначени од секоја држава членка. ГС заседава еднаш годишно во различни места во светот и ги носи сите важни политички одлуки, како и одлуки кои се однесуваат на ресурсите, работните методи, финансиите активностите и програмите на Интерпол. ГС, исто така, го избира и Извршниот комитет. Генерално, ГС носи одлуки со просто мнозинство во форма на резолуции[17].

Извршниот комитет (ИК) е извршен орган на Интерпол, кој има 13 членови избрани од Генералното собрание. Со ИК претседава претседателот на Организацијата избран исто така од ГС. Покрај претседателот, ИК го сочинуваат и тројца потпретседатели и девет делегати. Членовите на ИК треба да потекнуваат од различни земји, при што треба да се води сметка за географската застапеност (чл. 15). Претседателот се избира на четири години со 2/3 мнозинство, ако не се постигне мнозинство по второто гласање, доволно е и просто мнозинство. Потпретседателите се избираат на три години со просто мнозинство. Секоја држава има еден глас. Во вршење на своите должности сите избрани во ИК се сметаат за претставници на Организацијата а не претставници на своите земји. ИК се состанува најмалку еднаш годишно (чл. 20) а, а по правило два до три пати годишно.

Функции на ИК се (чл. 22):

– контрола на извршувањето на одлуките на ГС;

– подготовка на дневниот ред на заседанијата на ГС;

– поднесување предлози и програми за работа на ГС;

– контрола на работата на генералниот секретар;

– извршување други задачи кои му ги доверува ГС.

[17] Fooner, M. (1989), *Interpol - Issues in World Crime and International Criminal justice*, Springer Science+ Business Media, LLC, New York, 115-120 pg.

Генералниот секретаријат е лоциран во Лион и него го сочинуваат генералниот секретар, административниот и техничкиот персонал на Секретаријатот. Генералниот секретаријат работи 24 часа 365 дена во годината на четирите официјални јазици на организацијата: арапски, англиски, француски и шпански. Секретаријатот има шест регионални канцеларии во Аргентина, Брегот на Слоновата Коска, Ел Салвадор, Кенија, Тајланд и Зимбабве и Канцеларија за врски во ООН.

Секретаријатот е поделен на четири одделенија што покриваат административни работи, полициски работи, истражување и техничка помош.

Со Секретаријатот раководи генерален Секретар кој го именува Генералното Собрание за време од пет години со можност за реизбор. Генералниот секретар е всушност шеф на организацијата и е одговорен за дневната меѓународна полициска соработка и имплементација на одлуките на ГС и ИК.

Генералниот секретар и персоналот на Секретаријатот, според Статутот (чл. 30), се независни од владите на државите што ги делегираат и не смеат да се советуваат со нив или да работат по нивни инструкции.

Обемот на работата на Секретаријатот е мошне широк и сложен и покрива различни активности:

– ги спроведува одлуките на ГС и ИК;

– дејствува како меѓународен центар во борбата против општиот криминал;

– комуницира со националните и меѓународните органи и тела во однос на истражувањето на криминалот;

– размена на документација и информации;

– издава оперативни, научни и стручни публикации итн.[18].

Национални централни бироа (НЦБ) – преку нив се одвива сржта на операциите на Интерпол. Владата на секоја држава членка е должна да именува едно постојано тело кое дејствува како средиште на сите комуникации на Интерпол. НЦБ е претставник на организацијата во земјата членка и истовремено претставник на државата членка во организацијата. Секоја земја

[18] INTERPOL, Secretary Gerneral, 2020, достапно на: https://www.interpol.int/en/Who-we-are/General-Secretariat/Secretary-General

ги организира како посебни служби при министерствата за внатрешни работи или правда или како посебни самостојни тела. ЦНБ обезбедува врска со:

– различните служби во својата земја;

– другите НЦБ;

– Генералниот секретаријат на организацијата.

НЦБ ги спроведуваат одлуките на Интерпол, поведуваат пред домашните полициски органи активности од значење за МПС, прибираат и разменуваат документација и информации за извршители на казниви дела, ги канализираат оперативните откривачки активности на Интерпол во соработка со други национални органи и други НЦБ и со службите на Генералниот секретаријат, и помагаат во остварување други облици на соработка, како што е екстрадицијата и казнено-правната помош во судските предмети.

НЦБ служат како контакт-точки за странски органи кои можеби не ја разбираат комплексноста на системот за извршување на законите на земјата со која сакаат да стапат во контакт. Тие имаат само еден партнер во односната земја, а тоа е НЦБ[19].

Советници се експерти кои имаат советодавна улога за проучување некои научни прашања (чл. 34). Тие може да бидат именувани од ИК и потврдени од ГС. Тоа се лица кои имаат меѓународна репутација и углед во некоја од областите кои се од интерес за Организацијата.

- **Приоритетни области:** Фокусот е ставен на борбата против тероризмот, киберкриминалот, организираниот криминал, трговијата со луѓе, дрога и оружје, како и финансискиот криминал.
- **Злосторства против деца:** Единицата за заштита на децата се фокусира на идентификација на жртви на сексуална експлоатација преку специјализирани бази на податоци (ICSE) и блокирање злоупотребувачки материјали на интернет.
- **Систем на потерници:** Најпозната алатка е Црвената потерница, која служи за лоцирање и апсење барани лица со цел екстрадиција, но се користат и други бои (жолта за исчезнати, сина за информации).

---

[19] INTERPOL, National Centar Burreaus, 2020, достапно на: https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Member-countries/National-Central-Bureaus-NCBs

- **Меѓународни партнерства:** ИНТЕРПОЛ тесно соработува со Европската Унија и агенции како Европол и Евроџаст, учествувајќи во заеднички оперативни проекти и споделување ресурси за зајакнување на глобалната безбедност.

2.1. Организациска структура

Организациската структура на ИНТЕРПОЛ е дизајнирана да овозможи ефикасна меѓународна полициска соработка преку неколку клучни тела и механизми за врска.

- **Генерално собрание (General Assembly)**

Ова е врховниот орган на организацијата и го сочинуваат делегати назначени од земјите членки, неговата функција е да носи клучни одлуки преку резолуции, препораки и принципи. Секоја земја членка има еден глас, што обезбедува еднаквост во одлучувањето. Генералното собрание го избира Извршниот комитет и генералниот секретар, го одобрува буџетот и ја дефинира финансиската политика на организацијата.

- **Генерален секретаријат (General Secretariat)**

Секретаријатот е лоциран во Лион, Франција, ова е главното административно и техничко тело кое работи 24 часа на ден, седум дена во неделата. Неговата улога е да го координира секојдневното работење и ја олеснува комуникацијата помеѓу органите на ИНТЕРПОЛ и земјите членки. Предводено е од генерален секретар, кој е одговорен за спроведување на одлуките донесени од Генералното собрание. Во рамките на Секретаријатот работат специјализирани тимови, како што е Единицата за злосторства против деца, која се фокусира на идентификација на жртви и борба против онлајн експлоатацијата.

- **Национални централни бироа (НЦБ)**

Секоја земја членка е обврзана да формира сопствено НЦБ, кое служи како врска помеѓу националните полициски служби и глобалната мрежа на ИНТЕРПОЛ. Функцијата на НЦБ се одговорни за споделување

криминалистички информации, ажурирање на базите на податоци и надзор над домашното користење на услугите на ИНТЕРПОЛ.

- **Регионални канцеларии (Regional Offices)**

ИНТЕРПОЛ користи и регионални бироа за да го прошири својот досег и да овозможи подобра координација со меѓународните организации кои се борат против организираниот криминал во специфични географски подрачја.

НЦБ Скопје (во контекст на злосторства против деца)
НЦБ Скопје дејствува како официјален претставник на Северна Македонија во рамките на ИНТЕРПОЛ.

Во однос на злосторствата против деца, НЦБ Скопје ги има следните клучни задачи:

- **Идентификација на жртви:** Овозможува пристап на македонските полициски експерти до Меѓународната база на податоци за сексуална експлоатација на деца (ICSE) за анализа на слики и видеа со цел спасување жртви;
- **Исчезнати деца:** Преку НЦБ Скопје се поднесуваат барања за издавање жолти потерници за лоцирање исчезнати деца со меѓународна димензија;
- **Безбедност на интернет:** НЦБ Скопје ги применува правилата за блокирање и категоризација на содржини со цел отстранување на најтешките материјали со злоупотреба од интернет-просторот во земјата;
- **Размена на информации:** Бирото е задолжено за брза дистрибуција на податоци за сексуални престапници кои би можело да патуваат во или надвор од земјата за да извршат злоупотреби.

2.2. Надлежности и функции

ИНТЕРПОЛ има клучна улога во олеснувањето на меѓународната полициска соработка преку обезбедување техничка и оперативна поддршка за своите 195 земји членки. Организацијата нема сопствени полициски сили со овластувања за апсење; нејзината моќ лежи во информациите и алатките што ги споделува со националните полиции.

Надлежностите и функциите на ИНТЕРПОЛ се организирани во четири главни столба:

➢ **Размена на информации и бази на податоци**

ИНТЕРПОЛ дејствува како централен центар за размена на криминалистички информации.

- **Систем I-24/7:** Ова е безбедна комуникациска мрежа достапна 24 часа на ден, која овозможува инстантен пристап до витални полициски податоци низ целиот свет.
- **Глобални бази на податоци:** Организацијата управува со бази на податоци за украдени возила, патни исправи, отпечатоци од прсти, ДНК-профили и украдени уметнички дела. На пример, само во 2016 година биле извршени 1,7 милијарди пребарувања во базата за украдени и изгубени патни исправи.

➢ **Меѓународни потерници (Notices)[20]**

Ова се меѓународни аларми што се користат за комуникација за злосторства и криминалци. Постојат неколку видови обоени потерници:

- **Црвена потерница (Red Notice):** Се користи за лоцирање и апсење лица барани за кривично гонење или за издржување казна, со цел екстрадиција. Таа не е меѓународен налог за апсење, туку барање до другите земји да помогнат во лоцирањето и притворањето на лицето;

[20] Види повеќе во INTERPOL (2026), Notices, достапно на: https://www.interpol.int/en/How-we-work/Notices

- **Жолта потерница (Yellow Notice):** Помага во лоцирање исчезнати лица, честопати малолетници;
- **Сина потерница (Blue Notice):** За прибирање дополнителни информации за идентитетот, локацијата или активностите на едно лице во врска со кривично дело;
- **Црна потерница (Black Notice):** Се користи за идентификација на неидентификувани тела. Во рамките на овие известувања, ИНТЕРПОЛ споделува детални податоци како отпечатоци од прсти, ДНК-профили и слики од фацијална реконструкција;
- **Зелена потерница (Green Notice):** Предупредување за лица кои се сметаат за закана за јавната безбедност. Овие известувања најчесто се фокусираат на сериски престапници и лица вклучени во организиран криминал;
- **Портокалова потерница (Orange Notice):** Предупредување за сериозна и непосредна закана. Ова може да вклучува закани од терористички акти, опасни материјали или киберзакани;
- **Виолетова потерница (Purple Notice):** За споделување информации за начинот на работа (modus operandi) на криминалците;
- **Сребрена потерница (Silver Notice)** — пилот-иницијатива на Интерпол.

Цел: Сребрената потерница (Silver Notice) е нова, пилот-категорија на известување развиена од Интерпол со цел да се обезбеди размена на информации за криминални техники, методи и технологии што се користат од страна на криминалните групи и организирани мрежи. Таа не е насочена кон поединци, како што е случај со црвената или жолтата потерница, туку се фокусира на објекти, алатки, уреди и модуси операнди поврзани со криминални активности[21].

[21] Interpol (2026). Dirty assets: the Silver Notice hits organized crime in its pocket, достапно на: https://www.interpol.int/en/Resources/INTERPOL-Spotlight/Spotlight-Issue-1-Organized-Crime/Innovation-Silver-Notice

Жолта потерница (англ. YELLOW NOTICE): Лоцирање исчезнати лица, како и идентификување лица чијшто идентитет не може да се докаже.

Цел: Жолтата потерница се издава со цел да се помогне во пронаоѓање исчезнати лица, особено деца или ранливи категории на лица (на пр. лица со когнитивни нарушувања), како и идентификација на лица што не можат да ја потврдат својата припадност или идентитет.

Оваа потерница не е поврзана со криминално гонење, туку има хуманитарен и превентивен карактер.

Клучни карактеристики:

Издавање: Ја издава Генералниот секретаријат на Интерпол по барање на земја членка, кога постои основ да се верува дека лицето е исчезнато, киднапирано или во опасност.

Содржина:

- Лични податоци: име, возраст, физички опис, фотографии.
- Информации за последното познато место каде што лицето било видено.
- Дополнителни детали што може да помогнат во негово пронаоѓање (здравствена состојба, можни локации, контакт со семејството итн.).

Цел на употреба:

- Помош при идентификација на непознати лица, жртви на катастрофи, лица без документи или пронајдени деца.
- Поддршка на граничните служби и полицијата при идентификација на лица кои се појавуваат во странство без документи.

Правна природа: Жолтата потерница нема карактер на кривична потера, туку е информациски и координациски инструмент за размена на податоци меѓу земјите членки.

Временски рок и ажурирање: Потерницата останува активна додека лицето не биде пронајдено, идентификувано или доколку земјата членка не побара нејзино повлекување.

Примена во практика: Користена е во случаи на меѓународни киднапирања деца, несреќи со голем број жртви, идентификација на бегалци без документи, како и случаи на исчезнати стари лица.

Пример:
Ако дете од Македонија исчезне во странство и постои сомнеж дека е одведено преку граница, МВР може преку Интерпол да побара издавање жолта потерница, со што сите земји членки ќе бидат известени и ќе можат да помогнат во неговото пронаоѓање.

Процесот на издавање меѓународна потерница (односно известување) на ИНТЕРПОЛ е строго регулирана процедура која вклучува соработка помеѓу националните власти и меѓународната организација:

Процес на издавање

Иницирање на барањето: Процесот започнува кога Националното централно биро (NCB) на земјата членка или овластен меѓународен орган (како што се Обединетите нации или Меѓународниот кривичен суд) поднесува барање до Генералниот секретаријат на ИНТЕРПОЛ.

Ревизија и проверка на усогласеност: Сите барања се подложени на детална проверка од страна на Специјализираната мултидисциплинарна

работна група за известувања и дифузии (Notices and Diffusions Task Force)[22], составена од правници, полициски службеници и оперативни експерти.

Правни критериуми: Известувањето се објавува само ако е во согласност со Уставот на ИНТЕРПОЛ и Правилата за обработка на податоци

Клучен е член 3 од Уставот, кој строго забранува какви било активности со политички, воен, религиозен или расен карактер.

Објавување: Доколку барањето е одобрено, известувањето се објавува на безбедната веб-страница на организацијата за да биде достапно до сите 196 земји членки.

Одредени делови може да се објават и на јавната веб-страница доколку земјата барател сака да ја алармира јавноста.

Како се оценува кој вид потерница да се издаде? Оцената се врши врз основа на специфичната цел и природата на информацијата што треба да се сподели.

2.3. Координација на истраги

ИНТЕРПОЛ помага во координацијата на заеднички меѓународни операции и истраги.

- **Центар за команда и координација (CCC)[23]:** Обезбедува поддршка 24/7 за земјите кои се соочуваат со кризни ситуации или големи инциденти.
- **Тимови за одговор (Response Teams)[24]:** Специјализирани експерти кои може да се испратат на терен по барање на земја членка во случаи на терористички напади, природни катастрофи или големи криминални настани.

[22] Interpol (2023). Compliance and Review, достапно на: https://www.interpol.int/How-we-work/Notices/Compliance-and-review
[23] Interpol (2025), INTERPOL Command and Coordination Centre: Enhancing Global Police Communication, достапно на: https://policycommons.net/artifacts/28406530/interpol-command-and-coordination-centre/29306383/
[24] Види повеќе во: Interpol (2026), INTERPOL response teams, Lyon, France, достапно на: https://www.interpol.int/en/How-we-work/INTERPOL-response-teams

2.4. Поддршка на национални полиции

Покрај оперативната поддршка, ИНТЕРПОЛ нуди и:

- **Обука и развој:** Организацијата спроведува многубројни курсеви и тренинзи (како преку Глобалниот центар за учење – IGLC) за да ги зајакне капацитетите на локалните полициски сили во борбата против тероризмот, киберкриминалот и организираниот криминал;
- **Специјализирана помош:** На пример, **Единицата за злосторства против деца** нуди експертиза за идентификација на жртви преку анализа на слики и видеа во Меѓународната база на податоци за сексуална експлоатација на деца (ICSE).

2.5. Информациски системи

ИНТЕРПОЛ користи софистицирани **информациски системи** и бази на податоци кои овозможуваат глобална соработка и размена на критични информации помеѓу полициските служби во реално време.

➢ **I-24/7 систем (Глобална комуникациска мрежа)**

Овој систем е столбот на меѓународната полициска соработка:

- **Безбедна комуникација:** I-24/7 е безбедна мрежа достапна 24 часа на ден, која ги поврзува полициските сили во сите земји членки;
- **Инстантен пристап:** Овозможува на овластените корисници веднаш да поднесуваат барања, да испраќаат податоци и да пристапуваат до витални полициски информации во заштитена околина.
- **Широка примена:** Многу земји го прошируваат пристапот до овој систем на стратегиски локации како што се гранични премини, аеродроми и царински управи, овозможувајќи им на службениците на првата линија веднаш да проверуваат сомнителни лица или документи.

➢ **Бази на податоци**

ИНТЕРПОЛ управува со низа оперативни бази на податоци кои содржат милиони записи:

- ✓ **Видови податоци:** Овие бази вклучуваат информации за украдени и изгубени патни исправи (SLTD), украдени возила, отпечатоци од прсти, ДНК профили, украдени уметнички дела и лица барани со потерници;
- ✓ **Голем обем на пребарувања:** Само во 2016 година биле извршени 1,7 милијарди пребарувања во базата за патни исправи, која во тоа време содржела околу 71 милион записи;
- ✓ **Специјализирани бази:** Постојат и специфични бази како **Меѓународната база на податоци за сексуална експлоатација на деца (ICSE)**[25], која им помага на експертите во светот да анализираат и споредуваат слики од злоупотреба за да ги идентификуваат жртвите и сторителите.

Овие бази содржат критични информации за:

- Криминалци и нивни криминални досиеја;
- Украдени возила и украдени предмети;
- Украдена и изгубена документација;
- Украдени културни добра;
- Финансиски трансакции и сомнителни економски текови.

➢ Анализа и разузнавање

Една од примарните цели на ИНТЕРПОЛ е промовирање најширока можна размена на **криминалистичко разузнавање**[26]:

- **Центар за информации:** Организацијата служи како централен центар каде што земјите членки споделуваат разузнавачки информации за барани лица, криминални активности и начини на извршување на злосторствата (**modus operandi**);
- **Идентификација на закани:** Податоците се обработуваат со цел да се идентификуваат **криминални мрежи и глобални закани**;

[25] Види повеќе во: Interpol (2026), International Child Sexual Exploitation Database, Lyon, France, достапно на: https://www.interpol.int/en/Crimes/Crimes-against-children/International-Child-Sexual-Exploitation-database

[26] Види повеќе во: Interpol (2026), Criminal Intelligence analysis, Lyon, France, достапно на: https://www.interpol.int/How-we-work/Criminal-intelligence-analysis

- **Експертска анализа:** Офицерите за врска и специјалистите во Генералниот секретаријат дејствуваат како „работници со знаење“ (knowledge workers) кои поседуваат вештини за **стратегиска и оперативна анализа** на криминалистичките податоци;
- **Технолошки напредок:** Современото полициско работење вклучува и употреба на **вештачка интелигенција и биометриски податоци** за да се следи брзиот развој на транснационалниот криминал.

2.6. Улога на Интерпол во борбата против криминалот врз деца

ИНТЕРПОЛ ги смета децата за едни од најранливите членови на општеството и активно работи на сузбивање на злосторствата со меѓународна **димензија, како што се сексуалната злоупотреба, експлоатацијата, трговијата со луѓе и принудната работа.**

Улогата на организацијата во оваа област се реализира преку неколку клучни сегменти:

- **Специјализирани единици:** Главниот носител на овие активности е Единицата за злосторства против деца (Crimes Against Children unit)[27]. Нејзините приоритети се фокусирани на идентификација и спасување на младите жртви, блокирање на пристапот до материјали со злоупотреба и спречување на сексуалните престапници да патуваат во странство за да вршат нови злосторства или да избегаат од правдата. Клучните приоритети на оваа единица вклучуваат:
    - **Идентификација и спасување** млади жртви на сексуална злоупотреба;
    - **Блокирање пристап** до материјали со содржина на сексуална злоупотреба на деца на интернет;

[27] Види повеќе во: Interpol (2026), Crime against children, Lyon, France, достапно на: https://www.interpol.int/en/Crimes/Crimes-against-children

- **Спречување на патувањето** на сексуалните престапници во странство со цел да избегнат правда или да извршат нови злосторства;
- **Идентификација на жртви:** Овој процес вклучува детална **анализа на слики и видеа** за да се лоцираат и спасат децата кои се жртви на сексуална злоупотреба. Клучна алатка во овој процес е Меѓународната база на податоци за сексуална експлоатација на деца (ICSE), која им овозможува на специјалистите во светот да анализираат и споредуваат материјали со цел побрзо препознавање на жртвите и местата каде што се врши злоупотребата;
- **Блокирање и отстранување материјали:** ИНТЕРПОЛ работи на блокирање и категоризација на содржини со цел да се отстранат најтешките фотографии и видеа од интернет-просторот. Пример за ваква активност е Операцијата Нарсил (Narsil), со која беше прекината мрежа на веб-страници за злоупотреба на деца дизајнирани за остварување профит од рекламирање. Организацијата нагласува дека сликите пронајдени на интернет не се виртуелни, туку претставуваат реално страдање на вистински деца, поради што блокирањето на пристапот до таквите материјали е од критично значење. Експертите на ИНТЕРПОЛ тесно соработуваат со националните власти за да ги разбијат мрежите за трговија со деца и да ги спасат жртвите на принудна работа;
- **Меѓународни потерници и проекти:** За пронаоѓање исчезнати деца, организацијата ги користи жолтите потерници. Исто така, се спроведуваат проекти за поддршка на земјите членки во борбата против онлајн експлоатацијата, а во 2023 година беше потпишан и договор за соработка со УНИЦЕФ (UNICEF) за заедничко справување со овие предизвици.

Организацијата нуди и совети за родителите и децата за тоа како да останат безбедни на интернет, нагласувајќи дека сликите од злоупотреба пронајдени на мрежата претставуваат реални злосторства со вистински жртви и страдања.

ИНТЕРПОЛ работи на решавање на злосторствата против деца кои имаат меѓународна димензија, бидејќи децата се едни од најранливите членови на општеството. Главните приоритети на единицата за злосторства против деца вклучуваат идентификација и спасување млади жртви на сексуална злоупотреба, блокирање на пристапот до материјали со сексуална злоупотреба на деца и спречување на сексуалните престапници да патуваат во странство за да вршат злоупотреби или да избегаат од правдата.

За оваа цел, ИНТЕРПОЛ користи неколку клучни алатки и стратегии:

- **Меѓународна база на податоци за сексуална експлоатација на деца**, која им помага на специјалистите во светот да ги анализираат и споредуваат сликите од злоупотреба за да ги лоцираат и спасат жртвите;
- **Жолти потерници (Yellow Notices)** за помош при пронаоѓање исчезнати деца;
- **Блокирање и категоризација на содржини** со цел да се отстранат најтешките фотографии и видеа од интернет.

ИНТЕРПОЛ исто така спроведува проекти за поддршка на земјите во борбата против онлајн сексуалната експлоатација и нуди совети за родителите и децата за безбедност на интернет. Неодамнешните успеси вклучуваат едногодишна операција во Америка каде што беа идентификувани 65 жртви и извршени 60 апсења, како и операцијата „Нарсил“ (Narsil)[28], која прекина мрежа на веб-страници за злоупотреба на деца. Дополнително, ИНТЕРПОЛ и УНИЦЕФ (UNICEF) имаат потпишано договор за соработка за справување со сексуалната експлоатација и злоупотреба на деца.

[28] Interpol (2023). Operation Narsil disrupts network of child abuse websites designed to generate profits from advertising, Lyon, France, достапно на: https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2023/Operation-Narsil-disrupts-network-of-child-abuse-websites-designed-to-generate-profits-from-advertising

3. СЕКСУАЛНА ЕКСПЛОАТАЦИЈА И ЗЛОУПОТРЕБА НА ДЕЦА

Комерцијалната сексуална експлоатација на деца се манифестира во неколку меѓусебно поврзани форми во шесте земји од Западен Балкан (ЗБ6), вклучително и во сексуална трговија со малолетници, експлоатација на деца во областа на патувањето и туризмот, ран и принуден брак и сексуална експлоатација во места како што се бордели, барови и стриптиз-клубови. Ова се рефлектира и во создавање и дистрибуција на материјали за сексуална злоупотреба на деца на интернет, вклучително, но не ограничувајќи се на снимање, пренос во живо, споделување и преземање материјали што прикажуваат малолетници кои се сексуално експлоатирани. Постојат и неколку преклопувања помеѓу комерцијална сексуална експлоатација на деца и другите форми на експлоатација, вклучително и трудовата експлоатација (на пример, просење). Дури и пред пандемијата КОВИД-19 да ги погоди ЗБ6, регионот бележеше зголемен број случаи на комерцијалната сексуална експлоатација на деца.

Со оглед на недостатокот на истражувања кои би можело да послужат како основа за анализа, не постои заеднички профил на сторителите вклучени во комерцијална сексуална експлоатација на деца во регионот. Всушност, се чини дека сторителите дејствуваат низ целиот регион без многу надзор, а ова е олеснето од дигиталните технологии и мрежи, растот на туризмот и широко распространетите слабости во системот за заштита на децата. Криминалните чинители ги користат и предностите на социоекономската ранливост на регионот и ендемската маргинализација, што ги прави различните етнички малцинства уште поранливи.

3.1. Поим и дефиниции[29]

Сексуалната злоупотреба на деца претставува едно од најтешките кршења на човековите права и достоинството на детето, кое остава трајни

[29] Термините сексуална злоупотреба на деца и материјал за сексуална злоупотреба на деца вклучуваат материјал за сексуална злоупотреба на деца и материјал што може да се произведе преку експлоатација на дете во замена за некаква материјална добивка. Тој се користи во овој труд во согласност со Терминолошките упатства за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба, достапни на http://luxembourgguidelines.org/

последици врз неговиот физички и ментален развој. Според Конвенцијата на Советот на Европа (Ланзаротска конвенција)[30], сексуалната злоупотреба се дефинира како секој намерен чин на вклучување дете во сексуални активности кои не се соодветни на неговата возраст и развој. Ова особено се однесува на ситуации каде што сторителот користи присила, сила или закани, но и кога злоупотребата се врши преку искористување позиција на доверба, авторитет или влијание врз детето, вклучително и во рамките на семејната средина.

Светската здравствена организација (СЗО) го проширува овој концепт, дефинирајќи ја злоупотребата како искористување на детето во контекст на однос на одговорност или моќ, што резултира со моментално или потенцијално оштетување на здравјето, достоинството и опстанокот. Важно е да се напомне дека сексуалната злоупотреба не вклучува само физички контакт (како силување или милување), туку и акти без допир, како што се воајеризам, покажување полови органи и принудување на детето да набљудува сексуални активности.

Комерцијална сексуална експлоатација на деца (КСЕД) – КСЕД претставува специфичен и крајно деструктивен облик на сексуално насилство извршено за парични или други комерцијални цели. Таа се дефинира како секој обид или злоупотреба на ранливоста, моќта или довербата на детето за сексуални цели, со цел остварување финансиска, социјална или политичка корист за сторителот или за трето лице – посредник.

Овој феномен често се опишува како модел на „современо ропство“, каде што детето се третира како стока за профит. ИНТЕРПОЛ нагласува дека ова е транснационален организиран криминал кој опфаќа повеќе од еден милион малолетници на глобално ниво секоја година, генерирајќи профити кои надминуваат една милијарда долари. Во регионот на Западен Балкан, КСЕД најчесто се манифестира преку сексуална трговија, експлоатација во туризмот и угостителството, како и рани и принудни бракови.

---

[30] Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (CETS No. 201). (2010). Lanzarote 25/10/2007 - Treaty open for signature by the member States, the non-member States which have participated in its elaboration and by the European Union, and for accession by other non-member States, достапно на: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=201

Разлика меѓу сексуална злоупотреба и комерцијална експлоатација – клучната разлика помеѓу овие два поима, иако често се преклопуваат, лежи во комерцијалниот елемент и инволвираноста на трети страни.

- Сексуалната злоупотреба примарно се фокусира на самиот чин на задоволување на сексуалните нагони на сторителот. Таа често се случува во приватност, во рамките на семејството (инцест) или во кругот на познати лица, без неопходна размена на материјални добра.

- Комерцијалната експлоатација секогаш вклучува трансакција – пари, храна, сместување, подароци или ветувања за услуги во замена за сексуални активности. Тука детето е жртва на „пазар“ каде што посредници (трговци, макроа) профитираат од неговото тело, а согласноста на детето е правно ирелевантна.

3.2. Форми на сексуална експлоатација на деца

Детска проституција Според меѓународните стандарди и домашниот Кривичен законик, детска проституција е користење дете за сексуални активности каде што е даден или ветен некаков надоместок на детето или на трето лице. Изворите потенцираат дека **детето не може да даде согласност** за вклучување во проституција, бидејќи самото инволвирање е акт на насилство и лишување од слобода. Во Македонија, законодавството предвидува строги казни за секој кој врбува, наведува или присилува дете на проституција, со фокус на заштита на лица под 14 години.

Онлајн сексуална експлоатација Дигиталните технологии драстично ги трансформираа начините на кои децата се експлоатираат. Мерките за рестрикција за време на пандемијата КОВИД-19 го зголемија времето што децата и возрасните го поминуваат онлајн за образовни, професионални, забавни и социјални цели и создаваат ненамерен ризик од сексуална експлоатација од страна на предатори кои работат на интернет. Информациите од повеќе извори, вклучително и земјите членки на ИНТЕРПОЛ, укажуваат на значително зголемување на споделувањето комерцијален материјал со

сексуална злоупотреба на деца преку користење peer-to-peer мрежи за време на пандемијата КОВИД-19[31].

Виралната содржина не мора да има корелација со бројот на престапници активни на интернет или со бројот на самогенериран материјал што се дистрибуира. Сепак, континуиранaта повторна виктимизација на жртвата и зголемениот ризик невините членови на јавноста да бидат ненамерно изложени на материјал со сексуална злоупотреба на деца значат дека ефикасното управување со вирусната содржина на ваков материјал на површинската мрежа е важен фактор.

Оваа форма вклучува:

1. **Online Grooming:** Систематски процес на градење лажна доверба со дете преку социјални мрежи за негово последователно сексуално искористување[32];
2. **Сексуална уцена (Sextortion):** Користење интимни фотографии или видеа за уцена на детето со цел добивање нов материјал или финансиска корист;
3. **Live streaming злоупотреба:** Најсуровата форма каде што престапниците во живо пренесуваат акти на злоупотреба по нарачка на корисници кои плаќаат во реално време.

Детски бракови, раните и принудни бракови во регионот на Западен Балкан се идентификувани како форма на сексуална експлоатација. Иако често се камуфлирани како културна традиција, тие во суштина претставуваат лишување од слобода и континуирано сексуално насилство врз малолетни лица кои често се тргувани меѓу семејства.

Материјал со сексуална злоупотреба на деца (CSAM) – Правилната терминологија налага користење на терминот CSAM (Child Sexual Abuse

---

[31] INTERPOL. (2020). Threats and trends: child sexual exploitation and abuse, COVID-19 impact, достапно на: https://www.INTERPOL.int/en/News-and-Events/ News/ 2020/ INTERPOLreport-highlights-impact-of-COVID-19-on-child-sexual-abuse
[32] BBC News. (2019). Instagram biggest for child grooming online – NSPCC finds, достапно на: https://www.bbc.com/ news/uk-47410520.

Material) наместо „детска порнографија“,[33] бидејќи овие содржини не се виртуелни, туку се доказ за реално кривично дело и реално страдање на детето. CSAM опфаќа секој материјал што визуелно прикажува дете во сексуално експлицитни акти или прикажување на неговите сексуални органи првенствено за сексуални цели.

3.3. Причини и фактори

Анализата на причините и факторите кои доведуваат до сексуална експлоатација и злоупотреба на деца (СЕЗД) открива комплексен сплет на социоекономски, технолошки и системски влијанија. Овој феномен не е изолиран инцидент, туку е резултат на конвергенција на неколку клучни овозможувачки фактори кои престапниците вешто ги искористуваат.

❖ **Социоекономски фактори и ранливост**

- **Сиромаштија и економска девастација:** Многу истражувања покажуваат дека сиромаштијата влијае на децата преку недостаток на основни ресурси, како што се соодветна исхрана, здравствени услуги и пристап до квалитетно образование[34].
- **Социјална исклученост и маргинализација:** Децата од сиромашни и ранливи семејства, како и специфичните заедници (на пр. Ромите) се под несразмерен ризик. Социјалната нееднаквост е директно поврзана со зголемениот криминал и насилство, каде што децата се третираат како „стока за профит“.
- **Нестабилност и конфликти:** Војните и регионалната нестабилност создаваат базени од потенцијални жртви меѓу внатрешно раселените

---

[33] Терминолошки упатства за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба, достапни на http://luxembourgguidelines.org.

[34] Greg Duncan, J Brooks-Gunn (2000). Family Poverty, Welfare Reform and Child Development, *Child Development*, 71(1).

лица и мигрантите. Овие деца често се изложени на систематско сексуално насилство за време и по конфликтите[35].

❖ **Технолошки фактори и дигитализација**

- **Анонимност и глобален досег:** Интернетот ја олеснува дистрибуцијата на материјали со сексуална злоупотреба (CSAM) и овозможува директен контакт со децата преку социјалните мрежи и игрите. Технологијата овозможува „вечна" виктимизација преку постојано споделување на снимки[36].

- **Ниска дигитална свесност:** Додека бројот на деца кои пристапуваат на интернет рапидно расте, свеста за ризиците останува на ниско ниво, што ги прави лесна мета за „онлајн подведување" (grooming).

- **Напредни технологии:** Употребата на вештачка интелигенција (AI), длабоки лажни содржини (deepfakes) и криптовалути ги зголемува капацитетот и софистицираноста на експлоататорските шеми[37].

❖ **Семејна средина и културолошки фактори**

- **Доверба и авторитет:** Злоупотребата често се случува од лица на кои детето им верува – родители, роднини или старатели. Сторителите ги користат својата позиција на моќ и авторитет во рамките на семејството за да извршат присила.

- **Стигма и табу-теми:** Во многу општества, сексуалното злоупотребување сè уште е табу-тема. Стравот од јавно жигосување и постоењето на стереотипи ги спречува жртвите и нивните родители да ги пријават случаите во институциите.

---

[35] Daphnee Cook (2025). *Sexual violence against children in conflict surges 50% in 5 years to worst level ever,* достапно на: https://reliefweb.int/report/world/sexual-violence-against-children-conflict-surges-50-5-years-worst-level-ever

[36] Solon, O. (2021). Child sexual abuse images and online exploitation surge during pandemic, достапно на: https://www.nbcnews.com/tech/tech-news/child-sexual-abuse-images-online-exploitation-surge-duringpandemic-n1190506.

[37] Malik N. (2018). When it comes to Child Sexual Exploitation, we cannot ignore the Darknet, *Forbes,* достапно на: https://www.forbes.com/sites/nikitamalik/2018/09/04/when-it-comes-to-child-sexual-exploitation-we-cannotignore-the-darknet/#62708606de6a

- **Традиционални практики и верувања:** Во некои региони (како Западен Балкан), раните бракови се камуфлираат како традиција, а во суштина претставуваат форма на експлоатација. Исто така, специфични верувања (на пр., во рударските средини) го стимулираат пазарот за сексуални услуги.

❖ **Системски фактори и влијанието на КОВИД-19**

- **Корупција:** Корупцијата на службените лица на граничните премини и во бегалските кампови ги олеснува движењето и експлоатацијата на жртвите. Кога правните структури се корумпирани, криминалните мрежи дејствуваат со чувство на неказнивост.

- **Влијание на пандемијата:** КОВИД-19 мерките (затворање училишта, изолација дома) ги принудија децата да поминуваат повеќе ненадгледувано време онлајн, што доведе до пораст на пријавите за злоупотреба за над 100 % во одредени периоди[38].

- **Недоволна едукација и поддршка:** Недостатокот на сеопфатно сексуално образование и недоволната обученост на професионалците за препознавање на суптилните знаци на злоупотреба придонесуваат за ниско ниво на детекција.

Овие фактори не дејствуваат изолирано; економската сиромаштија често оди рака под рака со социјалната исклученост, додека дигиталните алатки го прават процесот на експлоатација побрз и поневидлив за системите на заштита.

3.4. Профил на жртви и сторители

Врз основа на анализираните извори, профилот на жртвите и сторителите во контекст на сексуалната експлоатација и злоупотреба е

[38] UNICEF. (2020). COVID-19: Children at heightened risk of abuse, neglect, exploitation and violence midst intensifying containment measures, достапно на: https://www.unicef.org/press-releases/covid-19-children-heightened-risk-abuse-neglect-exploitation-and-violenceamidst

комплексен и опфаќа различни ранливи категории и специфични криминални карактеристики.

- **Ранливи категории на жртви**

- **Деца и малолетници:** Децата се примарна мета на злоупотребувачите поради нивната физичка и интелектуална незрелост, процесот на развој и стравот кој ги прави лесна цел. Иако жртвите се на возраст од четири до 18 години, статистичките податоци покажуваат дека најзастапена е возраста од 10 до 13 години, при што границата на првична виктимизација континуирано се намалува. Девојчињата се несразмерно повеќе изложени на сексуална злоупотреба (околу 70 % од пријавените случаи), но и момчињата се сè позастапени како жртви, иако поретко пријавуваат поради социјална стигма.

- **Роми:** Во регионот на Југоисточна Европа и Балканот, припадниците на ромската заедница се идентификувани како една од најранливите категории подложни на трговија со луѓе и комерцијална сексуална експлоатација[39].

- **Мигранти и бегалци[40]:** Лицата кои бегаат од тешки животни услови или воени конфликти се исклучително ранливи. Жените мигранти често се принудени на сексуални услуги за да го платат својот транспорт или како „мито за премин" кај корумпирани службеници по должината на миграциските рути. Посебно загрижувачки е ризикот за малолетниците без придружба, кои често стануваат жртви на криминални мрежи за време на транзитот низ Балканот кон Западна Европа[41].

- **Други ранливи групи:** Изворите ги издвојуваат и лицата со попреченост, кои, поради неможноста да се одбранат или да ја препознаат опасноста, се почеста мета на сексуални напади. Исто така,

---

[39] UNICEF (2016). Refugee and Migrant Crisis in Europe, The right of the child to family reunification.

[40] Galos E, at all, (2017), *Migrant Vulnerability to Human Trafficking and Exploitation: Evidence from the Central and Eastern Mediterranean Migration Routes*, International Organiztion for Migration (IOM), Switzerland, Geneva.

[41] Digidiki, V, Bhabha, J (2017). *Emergency within emergency-The growing epidemic of sexual exploitation and abuse of migrant children in Greece*, FXB Center for Health and Human rights, Harward University, Boston, USA.

децата во домови за згрижување и лицата во психијатриски институции се изложени на висок ризик од злоупотреба од страна на лицата кои треба да се грижат за нив.

- **Профил на сторители**

- **Пол и возраст:** Огромното мнозинство од сторителите, односно 92,7 % до 93 %, се мажи. Најголем дел од нив (32 %) се млади лица на возраст од 18 до 24 години, но значаен е процентот и на престапници меѓу 31 и 40 години (27 %), како и на лица над 40 години (30 %).
- **Врска со жртвата:** Сторителите во голем број случаи се лица на кои детето им верува или му се блиски. Ова вклучува родители, членови на потесното семејство (инцест), соседи, наставници, воспитувачи или лекари. Сексуалната злоупотреба често се врши преку искористување позиција на авторитет, доверба или влијание врз детето.
- **Жените како сторители:** Иако се поретки, жените во овие криминални структури често се јавуваат како соучесници или помагачи. Специфична категорија се т.н. „Мадам“ (Madams) – жени престапници кои честопати и самите биле жртви во минатото, а сега управуваат со мрежи за сексуална експлоатација, се грижат за логистиката и ги мониторираат жртвите.
- **Организиран криминал:** Сторителите кои дејствуваат во рамките на организирани криминални групи често ја споделуваат истата националност како и нивните жртви. Овие групи се добро организирани мрежи со поделени задачи, кои користат софистицирани технологии и се инволвирани во повеќе видови криминал истовремено (поликриминалност)[42].
- **Корумпирани службеници:** Дел од профилот на олеснувачите на овој криминал се и корумпираните гранични службеници или полицајци кои овозможуваат премин на жртви во замена за пари или сексуални дејства.

[42] Lucia B. et al. (2020), Transformative technologies: How digital is changing the landscape of organized crime, Global Initiative against Transnational Organized Crime, достапно на: https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/06/Transformative-Technologies-WEB.pdf.

3.5. Последици од сексуална експлоатација и злоупотреба на деца

Разработката на последиците од сексуалната експлоатација и злоупотреба на деца (СЕЗД) во рамките на овој магистерски труд е поделена на три клучни области, кои воедно претставуваат и основа за понатамошниот психосоцијален развој на детето како возрасна личност. Сексуалното насилство се смета за најраспространета форма на насилство која често е комбинирана со други форми на агресија, користејќи ја сексуалноста како инструмент за манифестирање моќ. Последиците по жртвите се комплексни, долгорочни и често трајни, влијаејќи врз квалитетот на целокупниот живот.

➢ **Физички последици**

Физичките оштетувања често се првиот видлив индикатор за насилството, иако не се присутни во сите случаи. Тие вклучуваат:

- **Видливи повреди:** Појава на модрини, исеченици, гребаници и флеки на телото на детето.
- **Оштетување на репродуктивните органи:** Сериозни и трајни оштетувања на гениталиите и внатрешните репродуктивни органи, што во иднина може да доведе до стерилност или воспаленија.
- **Здравствени нарушувања:** Пренос на **сексуално преносливи болести (инфекции)**, вагинално или анално крвавење кое се открива при медицински преглед.
- **Соматски симптоми:** Константни поплаки од страна на детето за главоболки или стомачни болки за кои не постои органска основа.

- **Екстремни исходи:** Во најтешките случаи, насилството може да резултира со смрт на жртвата.

➢ **Психолошки последици**

Психолошките трауми се потешки за детекција, но оставаат најдлабоки лузни врз менталното здравје. Карактеристични состојби се:

- **Нарушена самослика:** Злоупотребуваното дете често си го **мрази сопственото тело**, чувствува екстремен срам, бес, самоосудување и изразено чувство на вина.
- **Емоционални растројства:** Појава на тага, тешка депресија, психози, фобии и панични напади.
- **Анксиозност[43] и паранојa:** Жртвите на онлајн експлоатација (CSAM) често развиваат **неделузивна паранојa**, стравувајќи дека сликите од нивната злоупотреба засекогаш ќе циркулираат на интернет.
- **„Дуална траума":** Специфична кај онлајн експлоатацијата, каде што детето е трауматизирано не само од самиот чин на злоупотреба туку и од знаењето дека злосторството е документирано и достапно за непозната публика. Еве го преводот на македонски, академски стил:
  - Нјуман го опишува ова како „двојна траума на порнографската експлоатација" – односно овие деца не само што биле направени ранливи, сексуално злоупотребени и експлоатирани туку доживуваат и дополнителна траума поврзана со сознанието дека самата злоупотреба е документирана и достапна на неопределена публика. Овој став е во согласност со анализите на Zurbriggen, Pearce и Freyd за влијанието од снимањето на сексуалната злоупотреба врз жртвите[44].
- **Виктимизација преку CSAM/CSEM.** Во киберпросторот постои можност за повторно прегледување, умножување и понатамошна дистрибуција на овие материјали. Откако еднаш ќе бидат објавени онлајн, материјалите што прикажуваат сексуална злоупотреба и

---

[43] Georgievska, S. (2014). The impact of self-esteem on the degree of general and examination anxiety. In *Journal of Social Policy* No. 11/2. Faculty of Philosophy, Skopje

[44] Eileen L. Zurbriggen*, Gale E. Pearce and Jennifer J. Freyd. (2003). Evaluating the Impact of Betrayal for Children Exposed in Photographs, *CHILDREN & SOCIETY VOLUME* 17, достапно на: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dynamic.uoregon.edu/jjf/articles/zpf2003.pdf

експлоатација на деца (CSAM/CSEM) може да добијат карактер на „трајност“, што го отежнува нивното целосно отстранување. Сепак, во поново време се вложуваат значителни напори преку иницијативи како што е Project Arachnid[45] (до 1 април 2026 година се процесирани 176 билиони фотографии, 126 милион медиуми за анализа и 141 милиони издадени нотификации за симнување инкриминирачки податоци), кои имаат за цел да ја намалат онлајн достапноста на ваквите материјали и да го прекинат циклусот на злоупотреба.

- Она што е познато за специфичните последици од онлајн сексуалната злоупотреба и експлоатација на деца во најголем дел е забележано и документирано од страна на организации од третиот сектор, како и од форензички и терапевтски служби кои работат со оваа категорија жртви. Многу професионалци од овие области укажуваат дека создавањето вакви злоупотребувачки материјали воведува дополнителна димензија на злоупотребата и траумата што ги доживуваат жртвите.

- Во рамките на т.н. „теорија на траума од предавство“ (betrayal trauma theory), Freyd[46] укажува дека децата жртви доживуваат дополнителна штета која ги надминува последиците од самите дејства што се фотографирани. Оваа штета може да произлезе од самата дистрибуција на материјалите, при што нивното објавување или прикажување може да се доживее како дополнително предавство на довербата на детето или како повреда на неговата приватност, што доведува до уште подлабоко трауматизирање.

- Затоа, не е изненадувачки што постоењето на снимки од сексуална злоупотреба и експлоатација на деца се смета за дополнителна пречка за откривање на случаите, односно го намалува, а понекогаш и целосно го спречува пријавувањето. Овој феномен особено се забележува кај случаи

[45] Види повеќе во Project Arachnid (2026), достапно на: https://www.projectarachnid.ca/en/

[46] Freyd, J.J. (2008) Betrayal trauma. In G. Reyes, J.D. Elhai, & J.D.Ford (Eds) *Encyclopedia of Psychological Trauma*. (p. 76). New York: John Wiley & Sons.

поврзани со создавање и ширење т.н. „самогенерирани сексуални материјали од млади лица". Во овие ситуации, општествените тенденции за обвинување на жртвите, личните чувства на вина и повреденост, како и казнените реакции кон самите деца кои се прикажани во материјалите придонесуваат за нивно замолчување. Истовремено, чувството на самообвинување може да стане составен дел од нивниот личен идентитет.

- **Суицидалност:** Силната психолошка болка и чувството на непријатност „во сопствената кожа" често водат кон самоубиствени мисли и обиди.
- **Механизми за справување:** Подложност кон злоупотреба на алкохол, дрога и други опојни средства, како и проблеми со исхраната (анорексија или булимија).

> **Социјални последици**

Експлоатацијата драстично ја менува способноста на жртвата за социјална интеграција.

- **Губење доверба:** Жртвите чувствуваат длабока недоверба кон луѓето, особено кон институциите и блиските личности (родителите), што води кон изолација.
- **Тешкотии во личните односи:** Создавањето и одржувањето блиски или интимни односи во иднина е екстремно отежнато; може да се јави импотенција или целосно отсуство на желба за сексуални односи.
- **Повторна виктимизација:** Еднаш жртвуваното дете е под поголем ризик да биде повторно злоупотребувано (ревиктимизација), особено преку континуираното споделување експлоататорски материјали на интернет.
- **Стигма и „молчење":** Поради општествените стереотипи и **јавното жигосување**, жртвите често премолчуваат за насилството, што дополнително ја продлабочува траумата и го оневозможува пристапот до правда.

- **Системски пречки:** Непрофесионалното постапување на институциите или полициските службеници може дополнително да ги обесхрабри жртвите да пријават и да побараат заштита.

Македонскиот Закон за правда за децата (2024)[47] предвидува засилена заштита и поддршка на децата жртви со цел да се намалат овие негативни последици и да се спречи натамошното влијание на институциите врз правилниот развој на детето. Сепак, за постигнување целосна благосостојба е потребен мултидисциплинарен пристап кој вклучува психолошка, медицинска и правна помош.

[47] Закон за правда за децата („Службен весник на РСМ“ бр. 66 од 20 март 2024 година).

4. Улога на интернетот и дигиталните технологии

Дигиталните технологии и интернетот радикално го трансформираа пејзажот на сексуалната експлоатација на деца, овозможувајќи им на престапниците глобален досег, анонимност и нови методи за виктимизација кои ги надминуваат физичките граници. Технологијата сега е инволвирана во секоја фаза од процесот – од планирање и регрутирање, до самата експлоатација и дистрибуција на материјали.

➢ Улогата на социјалните мрежи и комуникациските платформи

Социјалните мрежи се примарна алатка за „онлајн подведување" (online grooming), каде што предаторите користат лажни идентитети на платформи како „Instagram“, „Facebook“, „Snapchat“ и „KIK“ за да воспостават емоционална врска и доверба со децата.

- Директен контакт: Престапниците стапуваат во директен контакт со децата не само преку мрежите, туку и преку функциите за разговор (chat) во онлајн игрите и едукативните апликации.
- Регрутирање: Трговците со луѓе користат социјални медиуми за ширење лажни ветувања за подобар живот, работа или школување за да ги намамат жртвите.
- Шифрирана комуникација: Апликациите како „WhatsApp“ и „Telegram“ се користат за безбедно планирање криминални активности и размена на материјали во затворени групи.

➢ Live streaming (Пренос во живо) злоупотреба

Ова претставува една од најекстремните форми на современиот сексуален криминал, каде што контактната злоупотреба се врши од далечина.

- Директна режија: Сторителите можат во живо да насочуваат и да диктираат какви сексуални дејства да се извршат врз детето, додека гледачите плаќаат за преносот во реално време.

- Тешкотии во истрагата: Ваквите злоупотреби (често преку „Skype“ или веб-камери) оставаат многу малку дигитални траги на уредите на сторителите доколку не се снимаат, што ја отежнува работата на полицијата.
- „Zoom“ 'bombing‘: За време на пандемијата се појави нов тренд каде што непознати лица се вклучуваат во виртуелни училници и прикажуваат материјали со злоупотреба на деца на екраните.

4.1. Трајност на злоупотребата и ревиктимизација

Дигиталните технологии овозможуваат „вечна“ виктимизација на детето. Еднаш произведениот материјал (слика или видео) може вирално да се шири преку peer-to-peer (P2P) мрежи и социјални медиуми, што значи дека жртвата е постојано изложена на повторна злоупотреба секогаш кога некој ќе го погледне или сподели материјалот. Сликите пронајдени на интернет не се виртуелни; тие се доказ за реално кривично дело и реално страдање.

Темна мрежа (Dark web) – Скриените мрежи и форумите само за членови се користат за масовна и анонимна размена на најекстремните CSAM материјали. Идентификацијата на сторителите тука е исклучително тешка без меѓународна полициска соработка преку ИНТЕРПОЛ и ЕВРОПОЛ. Темната мрежа функционира како организиран бизнис-модел за најтешките облици на сексуална експлоатација[48].

- Скриени форуми: Престапниците користат веб-форуми достапни само со покана (darknet forums) за масовна и анонимна размена на CSAM материјали.

- Криминална структура: Овие заедници имаат строги хиерархии, кодекси на однесување и правила за припадност, каде што поединците се промовираат врз основа на тоа колку нов материјал со злоупотреба ќе објават.

[48] Miloshevska, T. (2023). The COVID-19 impact on global police response in relation to online child sexual exploitation and abuse. *Annuaire*, Volume 76, Skopje: Faculty of Philosophy.

- Cappers: Постојат специфични делови на темната мрежа за лица (т.н. „cappers“) кои се специјализирани за снимање и дистрибуирање содржини добиени преку преноси во живо[49].

Набљудувањето на овие страници од страна на Европол потврди дека има зголемување на активноста од март до мај 2020 година на истата темна веб-страница, особено во однос на објавите за видеата снимени преку веб-камера. Овие видеа се движат од деца кои се принудени или изнудени од сторителот да произведуваат материјал за злоупотреба до други видеа од сексуална природа произведени од деца за врсници или за внимание на социјалните мрежи и вклучуваат видеа што се снимени без нивно знаење. Категориите под кои се наведени материјалите за злоупотреба на деца вклучуваат „шпионски камери“, „веб-камери“ и „пренос во живо“.

Во друг мрачен веб-форум, делот специјално за оние кои ја снимаат оваа снимка од пренос во живо, познат како „cappers“, забележа дека бројот на пораки и нишки се зголемил повеќе од тројно од 500 пораки од декември 2019 до февруари 2020 година на 1 500 од март до мај 2020. Ова ја зајакнува загриженоста претходно изразена од Европол и други како IWF[50] за количината материјал што изгледа дека е самопроизведен од самите деца. Некоја од овие активности може да се однесуваат на годишни „натпревари“ организирани во рамките на форуми за собирање и промовирање видеоснимки со материјал за сексуална експлоатација и злоупотреба на деца.

Онлајн игрите, групите за разговор, обидите за фишинг преку е-пошта, контактите преку социјалните мрежи и едукативните апликации станаа главни места за средби меѓу децата и сексуалните престапници. Ненадгледуваното време на интернет, исто така, го зголеми ризикот дека малолетните поединци можат да произведуваат и дистрибуираат непристоен материјал создаден самостојно.

---

[49] Australian Centre to Counter Child Exploitation (2023). *Analysts warn “capping” is on the rise,* достапно на: https://www.accce.gov.au/news-and-media/news/analysts-warn-capping-rise.
[50] Internet Watch Foundation. (2018). Trends in Online Child Sexual Exploitation: Examining the Distribution of Captures of Live-streamed Child Sexual Abuse. Available at: https://www.iwf.org.uk/sites/default/files/inline-files/Distribution%20of%20Captures%20of %20Live-20Sexual streamed%20 Child% %20Abuse%20FINAL.pdf

Бидејќи технолошкиот напредок континуирано ја трансформира глобалната економија, ова доведе до појава и проширување на неколку видови киберкривични дела, вклучително и „онлајн“ сексуална експлоатација и злоупотреба на деца, кое е едно од злосторствата кои најбрзо се приспособуваат и ги користат можностите што ги нуди технологијата.

Технолошки потпомогната онлајн сексуална злоупотреба на деца обично започнува со вид психолошка манипулација (воспоставување врска со малолетна жртва), потоа „секстинг“ (создавање и/или споделување сексуално сугестивни слики од жртвата), сексуална уцена „онлајн“ (уценување на детето жртва со неговите слики за да се изнуди сексуална услуга или пари) или сексуална злоупотреба во живо (принудување дете на сексуални активности) и сексуализирани материјали што прикажуваат деца.

Слика 1 Фази и елементи на комерцијална онлајн сексуална експлоатација и злоупотреба на деца[51]

[51] ECPAT International. (2017). Online child sexual exploitation: A common understanding, достапно на: https://www.ecpat.org/wp-content/uploads/2017/05/SECO-Booklet_ebook-1.pdf

Дигиталните и мрежни технологии сега може да се најдат во секоја фаза од процесот на комерцијална онлајн сексуална експлоатација и злоупотреба на деца:

1) наводно, трговците со луѓе користат веб-форуми на dark web кои се само за членови и апликации за шифрирана комуникација како што се „ShadowCrew“ и „WhatsApp“ за безбедно и анонимно комуницирање и планирање на своите криминални активности;
2) откриено е дека децата се манипулираат преку „Instagram“, „Facebook“, „Snapchat“ и „KIK“[52];
3) малолетниците се присилени на онлајн сексуална злоупотреба преку „Skype“, онлајн игри и виртуелни светови како „Second Life“ и „VRChat“[53];
4) таквите незаконски активности потоа се пренесуваат во живо, се снимаат и складираат на апликации базирани на облак, како на пример „Dropbox“, „Google Drive“ и „OneDrive“, а потоа се пренесуваат преку peer-to-peer мрежи или на форуми до кои се пристапува само со покана, и тоа и на интернет и на темната мрежа;
5) трговците со луѓе, наводно, ги „рекламираат“ своите жртви на веб-локации како што се „Backpage“ и „Craigslist“[54];
6) незаконските средства и трансакции потоа анонимно се дистрибуираат и циркулираат помеѓу „купувачите“ на комерцијална онлајн сексуална злоупотреба на деца, трговците со луѓе и криминалните мрежи; и, на крај, овој технолошки подобрен циклус на криминални активности повторно почнува под (1) или во фазата на планирање на криминалното дело[55].

---

[52] BBC News. (2019). Instagram biggest for child grooming online – NSPCC finds, достапно на: https://www.bbc.com/ news/uk-47410520

[53] Stop It Now. (2021). How People Use the Internet to Sexually Exploit Children and Teens, достапно на:https://www.stopitnow.org/ohccontent/how-people-use-the-internet-to-sexually-exploit children-and-teens

[54] Malik N. (2018). When it comes to Child Sexual Exploitation, we cannot ignore the Darknet, *Forbes,* 4 September 2018, достапно на; https://www.forbes.com/sites/nikitamalik/2018/09/04/when-it-comes-to-child-sexual-exploitation-we-cannotignore-the-darknet/#62708606de6a.

[55] Wagner L. at all. (2021). *Exploited in Plain Sight-An assessment of commercial sexual exploitation of children and child protection responses in the Western Balkans*, Global Initiative against Transnational Organized Crime's Observatory of Illicit Economies in South Eastern Europe (SEE-Obs), Geneva, Switzerland.

4.2. Конвенција на Советот на Европа за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба (Ланзаротска конвенција)

Ова е првиот меѓународен инструмент кој ги третира сите форми на сексуална злоупотреба на деца како кривични дела, вклучително и оние извршени во домашна или семејна средина. Овој документ јасно дефинира дека „дете“ е секое лице под 18 години[56]. Сексуалната злоупотреба ја дефинира како вклучување во сексуални активности преку употреба на сила, присила или искористување позиција на доверба и авторитет. Конвенцијата наложува државите да воведат скрининг на лица кои работат со деца за да се осигури дека не биле осудувани за сексуални деликти. Исто така, бара едукација на децата за ризиците и воведување телефонски линии за помош.

Дигитална димензија: Специфично го инкриминира **„онлајн подведувањето“ (grooming)** – кога возрасен предлага средба со дете преку ИКТ за сексуални цели. Воспоставен е посебен Комитет на странките за следење на имплементацијата на одредбите.

- **Недостатоци и предизвици:**

- **Разлики во возраста за согласност:** Иако поставува стандарди, таа им остава на државите самите да ја одредат законската возраст за сексуални активности, што може да доведе до правни недоследности меѓу земјите.

- **Технолошки јаз:** И покрај инкриминациите, брзиот развој на технологиите како **live streaming** и **Dark web** го отежнуваат спроведувањето на Конвенцијата во реално време.

[56] Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (CETS No. 201). (2010). Lanzarote 25/10/2007 - Treaty open for signature by the member States, the non-member States which have participated in its elaboration and by the European Union, and for accession by other non-member States, достапно на: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=201

- **Стигма и пријавување:** И покрај правната рамка, ниското ниво на пријавување поради културолошки табуа останува пречка за ефикасноста на документот.

4.3. Протокол за спречување, сузбивање и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца (ООН)

Овој Протокол ја надополнува Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал[57]. Трговијата ја дефинира преку три елементи: чинот (регрутирање, транспорт), средствата (закана, сила, измама) и целта (експлоатација). Постои специфична заштита за децата: Клучна карактеристика е дека кај децата под 18 години, согласноста на жртвата е правно ирелевантна, дури и ако не биле употребени средства како присила или измама. Експлоатацијата експлицитно вклучува проституција на други, сексуална експлоатација, принудна работа и ропство.

Недостатоци и предизвици:

- **Тешкотии во идентификацијата:** Разликата помеѓу трговија со луѓе и криумчарење мигранти често е замаглена, што доведува до тоа жртвите на сексуална експлоатација да бидат третирани како илегални мигранти.
- **Национални разлики:** Разликите во дефинициите за корупција и криминал во националните системи ја забавуваат меѓународната соработка преку ИНТЕРПОЛ.
- **Ресурси:** Недостатокот на специјализирани обуки за полициските службеници во одредени региони го оневозможува целосното спроведување на Протоколот.

---

57 General Assembly resolution 55/25 (2000), Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, достапно на: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons#:~:text= The%20purposes%20of%20this%20Protocol,for%20the%20purpose%20of%20exploitation.

4.4. Поврзаност со сексуалната експлоатација на деца

Овие документи служат како темел за дефинирање и борба против сексуалната експлоатација на децата на неколку нивоа:

1. **Правна инкриминација:** Тие ја поставуваат основата за македонскиот Кривичен законик, особено за делата како полов напад врз малолетник (член 188), детска проституција (член 191-а) и детска порнографија (член 193-а).

2. **Заштита на достоинството:** И двата документи ја третираат сексуалната експлоатација како модел на современо ропство со кој се крши човековиот дигнитет.

3. **Меѓународна соработка преку ИНТЕРПОЛ:** Овие акти овозможуваат ИНТЕРПОЛ да издава **жолти потерници** за исчезнати деца и да ја користи базата на податоци за идентификација на жртви во материјали со злоупотреба (ICSE database).

4. **Фокус на онлајн средината:** Ланзаротската конвенција е клучна за препознавање на сликите со злоупотреба на интернет не како „виртуелни", туку како доказ за реално кривично дело и реално страдање.

5. **Хармонизација:** Тие ги обврзуваат државите како РС Македонија да го усогласат своето законодавство (како новиот Закон за правда за децата од 2024 година) со меѓународните стандарди за „најдобриот интерес на детето".

4.5. ЕУ директиви

Во рамките на академското истражување за казненоправната заштита на децата, клучна улога игра усогласувањето на националните легислативи со европските стандарди, каде што ЕУ директивите претставуваат примарен инструмент за воспоставување минимум стандарди во борбата против сексуалната експлоатација и трговијата со луѓе. Република Северна Македонија, во својот стремеж кон евроинтеграциите, во континуитет го

трансформира сопствениот правен систем за да одговори на барањата на овие документи.

Директива за борба против сексуална злоупотреба и сексуална експлоатација на деца (Директива 2011/92/ЕУ)

Оваа Директива претставува столб на европската стратегија за заштита на децата и во изворите е наведена како клучен документ што ја заменува претходната Рамковна одлука 2004/68/ЈХА.

- **Опсег и инкриминации:** Директивата наложува државите членки да ги третираат сите форми на сексуална злоупотреба и експлоатација како тешки кривични дела. Ова вклучува производство и дистрибуција на материјал со сексуална злоупотреба на деца (CSAM), кој изворите го дефинираат како визуелно отсликување на реално страдање на дете, а не како виртуелна содржина.
- **Нови дигитални закани:** Посебен акцент е ставен на борбата против злосторствата овозможени од технологијата, како што се „онлајн подведувањето“ (child grooming) и преносот во живо на злоупотреба преку интернет. Директивата бара засилени казнени мерки за оние кои користат информатичко-комуникациски технологии (ИКТ) за да стапат во контакт со деца за сексуални цели.
- **Хармонизација со Ланзаротската конвенција:** Директивата е во целосна корелација со Конвенцијата на Советот на Европа (Ланзароте), инсистирајќи на тоа дека согласноста на детето за сексуални активности со возрасен е правно ирелевантна.
- **Регистар на сторители:** Изворите посочуваат дека, во духот на европската легислатива, Македонија веќе има воспоставено Посебен регистар на лица осудени за сексуална злоупотреба на малолетници и педофилија.

4.6. Политики на ЕУ

Во рамките на академското истражување на казненоправната заштита на децата, политиките на Европската Унија (ЕУ) претставуваат примарен катализатор за развој на стратегии за заштита и дигитална безбедност, особено во насока на сузбивање на сексуалната експлоатација и злоупотреба на деца (СЕЗД) која е овозможена преку технологија.

❖ **Стратегиска рамка на ЕУ за заштита на децата**

Политиките на ЕУ се засноваат на премисата дека добросостојбата и „најдобриот интерес на децата“ се фундаментални вредности кои мора да бидат промовирани без дискриминација. Клучниот документ кој ја дефинира тековната насока на дејствување е **Стратегијата на ЕУ за поефикасна борба против сексуалната злоупотреба на деца (2020 – 2025)**[58], која воспоставува сеопфатен одговор на растечкиот феномен на онлајн злоупотреба.

- **Жртво-центричен пристап:** ЕУ политиките налагаат системот на заштита да ги стави правата, потребите и безбедноста на жртвите во центарот на кривичната превенција и одговор. Ова подразбира засилена заштита од секундарна виктимизација и обезбедување долгорочна психосоцијална помош.
- **Хармонизација со меѓународните стандарди:** ЕУ стратегиите се директно усогласени со **Ланзаротската конвенција**, која бара инкриминација на сите форми на сексуална злоупотреба, вклучително и „онлајн подведувањето“ (grooming).
- **Законодавна интеграција во РС Македонија:** Најновиот **Закон за правда за децата (2024)**[59] е директен резултат на усогласувањето со ЕУ директивите (како Директивата 2012/29/ЕУ), со што се воспоставуваат минимални стандарди за поддршка и заштита на децата жртви.

❖ **Дигитална безбедност и борба против онлајн експлоатација**

[58] EU Strategy on victims' rights (2020-2025), European Commission, Brussels, достапно на: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0258

[59] Закон за правда за децата („Службен весник на РСМ“ бр.66 од 20 март 2024 година)

Дигиталната безбедност е централен столб на европската безбедносна агенда, со оглед на тоа што анонимноста и глобалниот досег на интернетот драстично го олеснуваат пристапот на предаторите до децата.

- **Таргетирање на CSAM (Child Sexual Abuse Material):** Политиката на ЕУ инсистира на употреба на терминот CSAM наместо „детска порнографија", нагласувајќи дека овие материјали се доказ за реално злосторство и реално страдање, а не виртуелна содржина.
- **Справување со софистицирани закани:** Стратегиите се фокусираат на нови форми на криминал овозможени од технологијата:
  - **Online Grooming:** Систематско градење доверба со цел сексуално искористување.
  - **Live streaming злоупотреба:** Пренос во живо на акти на насилство, често по нарачка на купувачи на темната мрежа.
  - **Сексуална уцена (Sextortion):** Присилување преку закани со објавување интимни фотографии.
- **Темната мрежа (Dark Web) и шифрирана комуникација:** ЕУ ги поддржува напорите за мониторирање на скриените форуми и апликации како **„WhatsApp" и „ShadowCrew"**, каде што престапниците анонимно планираат криминални активности и разменуваат материјали.
- **Оперативни алатки и соработка со ИНТЕРПОЛ**

ЕУ активно го кофинансира развојот на технолошки алатки кои овозможуваат меѓународна полициска соработка во реално време.

- **ICSE База на податоци:** Меѓународната база на податоци за сексуална експлоатација на деца, поддржана од ЕУ, овозможува идентификација на жртви и сторители преку анализа на слики и видеа.

- **Проектот I-CARE:** Овој проект е специфично дизајниран да ја подобри поврзаноста и свесноста за ICSE базата, со цел зголемување на бројот на идентификувани деца.
- **Технолошки партнерства:** Политиките поттикнуваат соработка со технолошката индустрија за употреба на решенија како **PhotoDNA** и вештачка интелигенција за автоматско откривање и блокирање нелегални содржини на мрежите.
- **Оперативна акција:** Преку механизми како **ЕВРОПОЛ**, ЕУ координира заеднички истражни тимови за сложени транснационални случаи, вклучувајќи ја и борбата против мрежите на „cappers“ (снимачи на преноси во живо).

❖ **Превенција и едукација**

Превентивната димензија на ЕУ политиките се фокусира на подигнување на дигиталната свесност кај децата, родителите и професионалците.

- **Центри за побезбеден интернет:** Секоја земја членка (и земја кандидат) се поттикнува да воспостави национален центар со линија за помош за пријавување нелегални содржини и едукација за самозаштита.
- **Обука на кадар:** Системот бара континуирана специјализирана обука за полициските службеници, судиите и социјалните работници во областа на дигиталната форензика и правата на детето.

4.7. Механизми за имплементација

Ефикасното справување со сексуалната експлоатација и злоупотреба на децата бара воспоставување цврсти механизми за имплементација кои ги интегрираат меѓународните стандарди во националните системи преку специјализирани тела, редовно известување и соодветни казнени одредби.

❖ **Мониторинг-тела**

На меѓународно ниво, Комитетот на договорните страни воспоставен со Ланзаротската конвенција има клучна улога во вршењето надзор над нејзината имплементација. Ова тело ги олеснува собирањето, анализата и размената на информации и добри практики меѓу државите за да се подобри нивниот капацитет во борбата против сексуалната експлоатација. Комитетот е поддржан од Секретаријатот на Советот на Европа и вклучува претставници од Парламентарното собрание и Комесарот за човекови права.

Во Република Северна Македонија, централно мониторинг-тело е Државниот совет за превенција на детско претстапништво и правда за деца, кој е самостоен и независен во својата работа. Овој совет има надлежност да донесува Национална стратегија, да иницира и спроведува истражувања и да соработува со меѓународни организации. На локално ниво, постојат Општински совети за превенција, кои ги следат состојбите на нивните подрачја и развиваат програми за вклучување на локалната заедница. Дополнително, Народниот правобранител и неговите посебни служби имаат задача да се грижат за заштита на правата на децата во судските и административните постапки.

❖ **Извештаи**

Системот на известување е суштински за евалуација на прогресот и идентификација на новите криминални трендови.

- **Меѓународни извештаи:** ИНТЕРПОЛ објавува периодични извештаи за глобалните криминални трендови (IGCTR), кои ја рангираат трговијата со луѓе како висока закана. Проектот **I-CARE**[60] продуцира специфични извештаи за идентификација на жртви во материјали со сексуална злоупотреба на деца (CSAM).
- **Национални извештаи:** Државниот совет во РСМ подготвува **годишни извештаи** за состојбите во областа на правата на детето и детското престапништво, кои ги доставува до Собранието и Владата.

---

[60] Види повеќе во:INTERPOL (2026), Projcejt- I-core: our vision for change, достапно на: https://www.interpol.int/How-we-work/I-CORE-our-vision-for-change

- **Процедурални извештаи:** Во воспитно-поправните домови и установите каде што се извршуваат заводски мерки, стручните тимови се должни да поднесуваат извештај до судот на секои **шест месеци** за напредокот во воспитувањето на детето.

- **Евиденција и регистри:** Министерството за внатрешни работи води статистички евиденции за бројот на сторени кривични дела и сторители, додека Основниот кривичен суд Скопје го води **Единствениот регистар за санкции кон деца**.

❖ Санкции

Казнената политика е дизајнирана да дејствува превентивно и репресивно, обезбедувајќи пропорционалност со тежината на стореното дело.

- **Санкции за физички лица:** Македонското законодавство предвидува строги казни за полов напад врз малолетник (најмалку осум до 10 години затвор) и за детска проституција (најмалку пет години затвор). Доколку делото е сторено врз дете под 14 години со злоупотреба на положба на доверба, предвидени се казни од најмалку **десет години** или доживотен затвор.

- **Санкции кон деца (правна одговорност):** На децата од 14 до 16 години им се изрекуваат само воспитни мерки (укор, засилен надзор или заводски мерки). За оние над 16 години, може да се изрече **затвор за деца** за дела каде што е пропишана казна од најмалку пет години.

- **Корпоративна одговорност:** Меѓународните спогодби налагаат и одговорност за **правните лица** кои профитираат од сексуална експлоатација, при што санкциите вклучуваат високи парични казни, исклучување од јавни бенефиции, па дури и трајно затворање на правното лице.

- **Отежнувачки околности:** Како особено отежнувачки се сметаат околностите кога делото е извршено од член на семејството, со употреба на тортура, или кога резултирало со тешко оштетување на здравјето на жртвата.

- **Административни санкции:** За неисполнување на законските обврски за соработка или заштита, предвидени се глоби од **50 до 250 евра** за родителите, старателите или локалните функционери.

5. Регионалната соработка во Западен Балкан

Во рамките на академското истражување за казненоправната заштита на децата, регионалната соработка во Западен Балкан се издвојува како клучен фактор за справување со транснационалниот организиран криминал, кој не познава граници и бара агилен, мултилатерален одговор. Регионот на Западен Балкан историски е идентификуван како изворна, транзитна и дестинациска точка за жртви на трговија со луѓе и сексуална експлоатација, што наметнува потреба од цврста институционална поврзаност.

Регионална соработка и рамка за дејствување

Регионалната соработка се заснова на воспоставување заеднички правен јазик и униформни стандарди за превенција и прогон на криминалот.

- **Правни инструменти:** Клучна основа за соработка во Југоисточна Европа е Конвенцијата за полициска соработка во Југоисточна Европа, како и билатералните и мултилатералните договори кои овозможуваат директна размена на информации.

- **Улогата на ИНТЕРПОЛ и ЕВРОПОЛ:** Овие организации служат како централни координатори. Република Северна Македонија, преку НЦБ ИНТЕРПОЛ Скопје, е интегрирана во системот I-24/7, овозможувајќи реална размена на податоци со соседните земји и глобалната заедница. Соработката со ЕВРОПОЛ е дополнително зајакната преку договори за оперативна и стратегиска соработка и учество во проекти како ILEKUs[61].

- **Регионални специфики:** Изворите укажуваат дека трговијата со луѓе во регионот станува сè повеќе локализирана, при што најголем дел од

---

[61] e ILECUs project (2024). *Further strengthening of International Law Enforcement Coordination Units (ILECUs) Network in South-eastern Europe (SEE) and Eastern Partnership (EaP) countries*, Migration Partnership Facility (MPF), European Union, достапно на: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/ https://www.migrationpartnershipfacility.eu/mpf-projects/37-further-strengthening-of-international-law-enforcement-coordination-units-ilecus-network-in-south-eastern-europe-see-and-eastern-partnership-eap-countries/preview

сторителите се државјани на земјите од Западен Балкан (73 % од откриените олеснувачи во одредени периоди).

❖ **Усогласување со стандардите на Европската Унија (ЕУ)**

Процесот на евроинтеграција е примарниот катализатор за реформи во казненото законодавство на земјите од Западен Балкан.

- **Хармонизација на законодавството:** Земјите од регионот, вклучително и Македонија, во континуитет го трансформираат својот правен систем за да одговорат на барањата на ЕУ директивите (особено директивите 2011/92/ЕУ и 2011/36/ЕУ). Ова вклучува инкриминација на специфични дела како „онлајн подведување“ (grooming) и воспоставување минимум стандарди за заштита на жртвите.
- **Нов Закон за правда за децата (2024):** Овој Закон е директен пример за усогласување со европските стандарди (директивите 2016/800 и 2012/29/ЕУ), ставајќи го „најдобриот интерес на детето“ како попретежен интерес во сите постапки.
- **Регистар на сторители:** Во согласност со европските практики, Македонија веќе има воспоставено Посебен регистар на лица осудени за сексуална злоупотреба на малолетници и педофилија, што е клучен чекор за превенција на регионално ниво.

❖ **Заеднички операции и оперативна соработка**

Оперативната соработка се манифестира преку конкретни меѓународни акции кои вклучуваат заеднички истражни тимови и размена на разузнавачки информации во реално време.

- **Операција LIBERTERRA:** Ова е една од најзначајните глобални операции координирани од ИНТЕРПОЛ. Во LIBERTERRA II и III[62] учествуваа над 110 држави, вклучително и Северна Македонија. Операцијата резултираше со идентификување илјадници жртви на

---

[62] Interpol (2026). *Global operation safeguards 4.400 potential trafficking victims, detects 13.000 irrelugar migrants,* достапно на: https://www.interpol.int/en/News-and-Events/ News/ 2026/Global-operation-safeguards-4-400-potential-trafficking-victims-detects-13-000-irregular-migrants

трговија со луѓе и стотици апсења на сторители вклучени во криминални мрежи.

- **Проектот I-CARE[63]:** Финансиран од ЕУ, овој проект има за цел да ја зголеми поврзаноста со ICSE базата на податоци на ИНТЕРПОЛ, која е суштинска за идентификација на жртви во материјали со сексуална злоупотреба (CSAM).
- **Операција Jackal III:** Насочена против западноафриканските организирани криминални групи (OCGs) кои дејствуваат и во Европа, покажувајќи ја поврзаноста меѓу различни региони и потребата од глобален полициски одговор[64].
- **Механизми за идентификација:** За време на заедничките операции, полициските службеници вршат проверки во реално време во базите на податоци на ИНТЕРПОЛ за украдени документи, возила и потерници, што значително го зголемува процентот на откривање на криминалните актери на граничните премини.

[63] https://project-icare.eu/project/#:~:text=The%20iCare%20project% 20will%20develop % 20and%20implement,of%20children%20in%20International%20child%20abduction%20(ICA)cases.
[64] Akintaro, Samson (2024-07-19). "INTERPOL blocks 720 bank accounts linked with online frauds in West Africa". *Nairametrics*.

6. Современ пристап за справување со сексуална експлоатација и злоупотреба на деца

Современиот пристап во борбата против сексуалната експлоатација и злоупотреба на деца налага примена на софистицирани методи на работа кои ги интегрираат традиционалните полициски вештини со напредни технолошки решенија. Овие методи се клучни за ефикасна меѓународна полициска соработка и за заштита на најранливите категории во дигиталната ера.

6.1. Разузнавачка анализа

Разузнавачката анализа претставува темел на сите оперативни акции, овозможувајќи премин од регенеративно кон проактивно полициско работење засновано на докази.

- **Методологија на сите извори (**All-source methodology)**:** ИНТЕРПОЛ користи пристап кој вклучува интеграција на податоци од официјални полициски извештаи, известувања (Notices), оперативни пораки од земјите членки и информации од отворени извори (OSINT)[65].
- **Идентификација на трендови и обрасци:** Анализата е насочена кон откривање на еволуирачките методи на криминалните мрежи, нови рути на движење и дигитални платформи кои се користат за експлоатација. Ова овозможува органите на прогонот да ги предвидат заканите и да ги нарушат криминалните бизнис-модели во нивната рана фаза.
- **Стратегиски процени на закани:** Преку глобални прашалници и аналитички рамки, се изработуваат извештаи кои ги рангираат криминалните активности според нивото на закана, при што трговијата со луѓе во Африка[66] и Западен Балкан постојано се посочува како „висока“ или „многу висока“ закана.
- **Аналитичка рамка за финансиски криминал:** Се применува пристапот „следи ги парите“ (follow the money) за да се пресретнат илегалните текови на пари и да се конфискува имотната корист стекната преку експлоатација.

[65] OSINT (2026), достапно на: https://www.bitsight.com/learn/cti/osint-framework
[66] Ajisafe, Olayiwola (2024). "Interpol busts West African cybercrime mafia, Black Axe". *The Punch*.

6.2. Дигитална форензика

Дигиталната форензика е критична алатка за извлекување и анализа на докази од компјутерски системи и електронски уреди, што е од суштинско значење во случаите каде што злоупотребата е документирана визуелно[67].

- **Визуелна анализа на материјали (CSAM/CSEM):** Специјалистите вршат детална проверка на слики и видеа за да ги идентификуваат профилите на неидентификуваните жртви, вклучувајќи возраст, пол, етничка припадност и тежина на злоупотребата.
- **Анализа на метаподатоци:** Секоја дигитална датотека содржи метаподатоци кои откриваат каде и како е откриен медиумот, сомнителното место на злоупотреба и времетраењето на насилството. Овие податоци се екстрахираат преку специјални скрипти директно од меѓународните бази на податоци.
- **Употреба на вештачка интелигенција (AI):** Современите стратегии вклучуваат алгоритми за автоматско идентификување сомнителни трансакции и детекција на обрасци кои укажуваат на сексуално насилство во реално време[68].
- **Биометриска идентификација и блокчејн:** Овие технологии овозможуваат прецизно следење на идентитетот на сторителите и обезбедуваат транспарентност на финансиските трансакции, спречувајќи перење пари на темната мрежа.

6.3. Следење на мрежи (Network Monitoring)

Ефикасното мониторирање на мрежите овозможува идентификација на каналите преку кои се врбуваат жртвите и се дистрибуираат материјалите со злоупотреба.

[67] Види повеќе во Interpol (2026). Digital Forensics, достапно на: https://www.interpol.int/en/How-we-work/Innovation/Digital-forensics.
[68] Види повеќе во Interpol (2026). Artifical Intelligence Toolkit, достапно на: https://www.interpol.int/en/How-we-work/Innovation/Artificial-Intelligence-Toolkit

- **Глобална мрежа I-24/7:** Овој систем овозможува безбедна размена на информации помеѓу националните централни бироа на ИНТЕРПОЛ во реално време, вклучувајќи податоци за криминалци, украдени документи и исчезнати лица.
- **Мониторинг на „темната мрежа“ (Dark Web):** Се следат веб-форуми со ограничено членство и шифрирани апликации („ShadowCrew“, „WhatsApp“, „Telegram“) каде што престапниците анонимно ги планираат своите активности. Се забележува тренд каде што активноста на темната мрежа е помалку погодена од физичките рестрикции во споредба со површинската мрежа.
- **Peer-to-Peer (P2P) мрежи:** Овие мрежи остануваат еден од најпопуларните методи за масовно споделување комерцијален материјал со злоупотреба на деца (CSAM), што бара континуирана контрола на сообраќајот на податоци.
- **Следење преку социјални медиуми и игри:** Предаторите користат платформи како „Instagram“, „Snapchat“ и онлајн игри за „онлајн подведување“ (grooming). Полицијата користи алатки како PhotoDNA[69] за автоматско детектирање и блокирање веќе познати нелегални содржини на овие мрежи.
- **Геолокација и GPS-следење:** Во случаи на трговија со луѓе, технологијата овозможува следење на движењето на жртвите во реално време преку паметни телефони и апликации за споделување локација.

  Меѓународната база на податоци за сексуална експлоатација на деца (ICSE) е примарен пример за интеграција на сите овие методи, помагајќи им на експертите во светот да анализираат и споредуваат слики за да ги спасат децата од „вечна“ виктимизација на интернет.

6.4. Предизвици

Справувањето со комерцијалната сексуална експлоатација и злоупотреба на деца (КСЕЗД) претставува еден од најкомплексните предизвици за

[69] Interpol (2015). Global efforts to identify child abuse victims via INTERPOL boosted with Microsoft technology Toolkit, достапно на: https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2015/Global-efforts-to-identify-child-abuse-victims-via-INTERPOL-boosted-with-Microsoft-technology

современите безбедносни системи. Иако меѓународната заедница има воспоставено правни и оперативни механизми, изворите идентификуваат неколку критични пречки кои ја попречуваат ефективноста на глобалниот одговор.

Анонимност на интернет и технолошки препреки

Глобалниот досег и анонимноста на интернетот драстично ја олеснуваат дистрибуцијата на материјали со сексуална злоупотреба на деца (CSAM) и овозможуваат лесен пристап на предаторите до нивните жртви. Дигиталните технологии се интегрирани во секоја фаза од криминалниот процес, создавајќи сериозни тешкотии за органите на прогонот:

- **Темна мрежа (Dark Web) и скриени заедници:** Престапниците користат веб-форуми на „темната мрежа“ достапни само за членови за безбедно и анонимно планирање на своите активности. Овие заедници често имаат строги хиерархии и кодекси на однесување, што ги прави тешки за инфилтрирање.
- **Шифрирана комуникација:** Употребата на апликации со енкрипција како „WhatsApp“ и „ShadowCrew“ овозможува анонимна размена на информации и материјали. Дополнителен предизвик е функцијата за самоуништување на пораките кај некои апликации, што ги уништува потенцијалните докази и ги прави истрагите исклучително комплицирани.
- **Методи на прикривање:** Сторителите користат софистицирани технички методи за да го прикријат својот дигитален отпечаток, со што го отежнуваат пристапот на полицијата до сликите и видеата.
- **Live streaming (Пренос во живо):** Овој тренд овозможува контактна злоупотреба од далечина, каде што сторителите насочуваат сексуални дејства во реално време, често оставајќи минимални траги на локалните уреди доколку преносот не се снима.

Недоволна соработка (меѓународна и меѓуинституционална)

Иако транснационалниот криминал бара координиран одговор, изворите укажуваат на значителни празнини во соработката на повеќе нивоа:

- **Намалена активност во базите на податоци:** За време на пандемијата КОВИД-19, дури 60 % од земјите членки на ИНТЕРПОЛ забележале намалување на активностите во базата на податоци за сексуална експлоатација (ICSE), првенствено поради политиките за работа од дома и техничките ограничувања за далечинско поврзување со полициските мрежи.
- **Недостаток на политичка волја:** Во одредени држави постои отсуство на политичка волја за борба против корупцијата и организираниот криминал, особено ако осомничените се високи државни функционери кои уживаат политичка заштита.
- **Недоверба помеѓу институциите:** Националните власти понекогаш се двоумат да споделуваат разузнавачки податоци со меѓународните организации поради страв од злоупотреба на информациите или загрозување на суверенитетот.
- **Јаз во ресурсите:** Постои огромна разлика во капацитетите на полициските служби; некои земји имаат напредни форензички тимови, додека многу други немаат доволно обучен кадар, ниту соодветни технолошки алатки за детекција на софистицирани коруптивни и експлоататорски мрежи.

Правни разлики и недостатоци во легислативата

Правната фрагментација помеѓу државите е еден од најголемите сојузници на прекуграничните престапници:

- **Дискрепанции во дефинициите:** Разликите во националните правни системи во однос на тоа што се смета за „корупција“ или „сексуална експлоатација“ ја забавуваат соработката. На пример, меѓународните истражувања често се соочуваат со проблеми поради различното дефинирање на возраста за согласност и казнените мерки.

- **Правни пречки за екстрадиција[70]:** Некомпатибилноста на законодавствата често оневозможува замрзнување имот или екстрадиција на осомничени лица кои бегаат во земји без билатерални договори или во земји кои нудат политички азил како механизам за избегнување казна.
- **Недефинираност на терминологијата (Случајот на РСМ)[71]:** Во домашното македонско законодавство, клучниот термин „полови дејства“ не е јасно дефиниран, што остава простор за слободно и субјективно толкување од страна на судовите и обвинителството. Оваа правна празнина може да доведе до неказнивост во случаите кои не вклучуваат класичен сексуален напад.
- **Резерви кон конвенциите:** Ланзаротската конвенција им дозволува на државите да стават резерви на одредени одредби (на пример, за поседување симулирани слики), што создава правна неконзистентност на меѓународно ниво.
- **Товар на докажување:** Кај специфични форми, како сексуалното вознемирување на работно место, жртвите често се соочуваат со неуспех во постапките бидејќи товарот на докажување паѓа врз нив, а материјалните докази и сведоците најчесто отсуствуваат.

Овие предизвици ја нагласуваат потребата од премин кон агилно и мултилатерално работење, каде што технолошкиот напредок ќе се користи за заштита, а не само како алатка за криминал. Усогласувањето на правните процедури и зајакнувањето на меѓународната доверба се неопходни чекори за надминување на системските слабости.

ПРЕГЛЕД

---

[70] INTERPOL e-Extradition Initiative, Introductory Document, INTERPOL Office of Legal Affairs, достапно на: https://rm.coe.int/1680064de0#:~ :text=extradition%2C% 20 INTERPOL %20will%20offer%20an%20efficient%20and,interested%20states%2C%20thereby%20replicating%20an%20existing%20procedure

[71] Случајот „Јавна соба“26 во нашата држава ги покажа предизвиците во системскиот и општествен одговор кон вакви прашања. Имено, на почеток од 2020 година, на апликацијата за комуникација „Telegram“, креирана е затворена група под име „ЈАВНА СОБА“, каде што се објавуваат и се споделуваат фотографии од малолетни лица со порнографска содржина, како и монтирани фотографии од деца со порнографска содржина. Групата „Јавна соба“ во моментот на истрагата имала регистрирано над 8 000 членови. https://www.mkd.mk/makedonija/sudstvo/pornografsko-video-so-dete-ne-pogolemo-od-5-godini-imalo-vo-javna-soba-zatvor-od https://akademik.mk/donesena-presuda-vo-predmetot-javna-soba/

7. Практика и случаи

Овој преглед е подготвен во форма на извадок фокусиран на искуствата, практиките и законската регулатива за сексуална експлоатација на деца во Република Северна Македонија, потпирајќи се на законска регулатива и студија на случаи.

7.1. Статистички податоци и демографија на жртвите

Според официјалните извештаи, трговијата со деца и нивната сексуална експлоатација претставуваат сериозен проблем, при што децата сочинуваат **70 % од идентификуваните жртви** во изминатите 20 години.

Формално идентификувани жртви на трговија (2017 – 2022):

- **2017:** 2 жртви (сите деца);
- **2018:** 9 жртви (6 деца);
- **2019:** 6 жртви (4 деца);
- **2020:** 7 жртви (6 деца);
- **2021:** 48 жртви (6 деца; зголемениот број се должи на голем случај со жртви од Тајван);
- **2022:** 7 жртви (6 деца).

Потенцијални жртви: Во периодот 2017 – 2021 година се детектирани вкупно **361 потенцијална жртва**, од кои повеќето се деца изложени на присилно просење или детски бракови. Најчестата возраст на жртвите е околу **15 години**, додека кај сексуалната злоупотреба воопшто најчеста е возраста меѓу **10 и 13 години**.

7.2. Примери на случаи и судска практика

Судската практика во Северна Македонија покажува дека Основниот кривичен суд Скопје е единствениот кој процесуира вакви случаи.

- **Случај на сексуална експлоатација (2016):** Девојче било присилено од маж и жена да дава сексуални услуги за пари. Сторителите биле

осудени на по четири години затвор, а на жртвата ѝ била доделена отштета од околу 3 000 евра.

- **Случај на внатресемејна експлоатација:** Мајка го принудувала своето дете на сексуални чинови за пари во период од неколку месеци. Мајката е осудена на 12 години затвор, а на жртвата ѝ се доделени околу 5 000 евра.
- **Случај „Продадена невеста“:** Девојче било продадено за брак од страна на нејзиниот братучед за 1 600 евра. Купувачот е осуден на четири години затвор за трговија со луѓе.
- **Случај со жртви од Тајван (2021):** 39 лица биле регрутирани за принудна работа (телефонски измами) во куќа во Северна Македонија, каде што им биле одземени документите и мобилните телефони.

7.3. Современи трендови и предизвици

❖ Дигитализација на експлоатацијата

Пандемијата КОВИД-19 значително ги модифицираше трендовите. Со затворањето на училиштата и зголеменото време поминато онлајн, децата станаа поранливи на онлајн сексуална експлоатација. Се забележува пораст на:

- **Самогенериран материјал (CSGSIV):** Сè повеќе деца сами продуцираат компромитирачки материјали кои потоа се злоупотребуваат за уцена (sextortion);
- **Dark Web:** Постои зголемена активност на форуми на темната мрежа каде што се разменуваат снимки од „пренос во живо“ на злоупотреба на деца.

❖ Ранливи групи

- **Ромска заедница:** Децата од оваа заедница се особено изложени на присилни бракови и просење, што често се користи како параван за сексуална експлоатација.
- **Мигранти:** Северна Македонија како транзитна земја се соочува со ризик од трговија со малолетници без придружба, иако формалната

идентификација на жртви меѓу оваа категорија е ретка поради нивниот краток престој.

❖ Системски недостатоци во практиката

- **Недоволна заштита во судот:** Иако законот предвидува сведочење преку видеоврска, во практика децата честопати се соочуваат со сторителите во судница, што води до секундарна виктимизација[72].
- **Сместувачки капацитети:** Постои само едно прифатилиште за жртви на трговија (со капацитет за пет лица) управувано од НВО „Отворена Порта/Ла Страда“, што е недоволно за потребите на државата.
- **Казнена политика:** GRETA нотира дека во многу случаи на трговија со деца изречените казни се под законскиот минимум.

[72] Секундарна виктимизација настанува кога жртвата трпи дополнителна штета, но не како директен резултат на кривичното дело туку поради начинот на кој постапуваат институциите и другите поединци со жртвата. До секундарна виктимизација може да дојде, на пример, преку повторено соочување на жртвата со сторителот, повторено испрашување за истите факти, употребата на несоодветен јазик или бесчувствителни коментари од страна на сите што стапуваат во контакт со жртвата.

8. Соработка на Северна Македонија со Интерпол

8.1. Институционална рамка и историски развој

Република Северна Македонија стана полноправна членка на Меѓународната организација за криминалистичка полиција – ИНТЕРПОЛ во 1993 година. Како клучен дел од оваа соработка е воспоставувањето на Националното централно биро (НЦБ) ИНТЕРПОЛ Скопје, кое функционира како посебна единица во рамките на Секторот за меѓународна полициска соработка при Бирото за јавна безбедност.

Одлучувачки момент во модернизацијата на соработката е април 2003 година, кога НЦБ Скопје директно се поврза со информацискиот систем I-24/7 на ИНТЕРПОЛ. Ова овозможи:

- Размена на информации во реално време со сите 194 земји членки;
- Директен пристап до централните криминалистички бази на податоци;
- Електронско распишување меѓународни потерници и објавување известувања (Notices).

8.2. Механизми за размена на информации и специјализирани бази

Размената на информации е суштинска во борбата против сексуалната злоупотреба на деца, со оглед на тоа што сторителите често ги користат анонимноста и глобалниот досег на интернетот.

Клучни алатки за размена:

- **ICSE База на податоци:** Северна Македонија дава активен придонес во меѓународната база на податоци за сексуална експлоатација на деца (International Child Sexual Exploitation – ICSE) на ИНТЕРПОЛ. Оваа алатка е клучна за идентификација на жртви преку анализа на порнографски материјали;
- **Жолти известувања (Yellow Notices):** Овие известувања се користат за лоцирање исчезнати деца на меѓународно ниво;
- **Стандардни оперативни процедури (СОП):** Домашните СОП од 2018 година предвидуваат дека доколку жртвата е странски државјанин

кој е вратен во матичната земја пред судењето, македонските власти поднесуваат барање преку каналите на ИНТЕРПОЛ за потврда на идентитетот и обезбедување на нејзиното присуство на судското рочиште.

8.3. Учество во меѓународни полициски операции

Северна Македонија редовно учествува во координирани акции насочени кон разбивање мрежи за трговија со луѓе и сексуална експлоатација.

Студија на случај: Операција „Global Chain" (мај 2023)[73]

Оваа обемна заедничка операција, предводена од Австрија и Романија и координирана од ИНТЕРПОЛ, ЕВРОПОЛ и ФРОНТЕКС, имаше за цел детекција на организирани криминални групи вклучени во експлоатација на жртви од Јужна Америка, Азија, Африка и Западниот Балкан.

8.4. Резултати за Северна Македонија:

- Во рамките на оваа операција, во Северна Македонија беа уапсени 11 осомничени лица за сексуална експлоатација на малолетници и трговија со луѓе;
- Акцијата вклучуваше координирани контроли на граничните премини и транспортните центри за идентификација на потенцијални жртви.

Предизвици и влијанието на глобалните кризи

Пандемијата на КОВИД-19 наметна сериозни технички и оперативни пречки во меѓународната соработка:

- **Намалено користење на базите:** Дури 60 % од земјите членки кои редовно ги користат базите на ИНТЕРПОЛ забележаа значително намалување на активностите поради политиките за работа од дома и пренасочување на приоритетите на полицијата;

[73] Euan O'Byrne Mulligan (2025). More than 150 arrests in global human trafficking crackdown, *BBC News*, достапно на: https://www.bbc.com/news/articles/c36x3z1k18no

- **Технички ограничувања:** Појавени беа тешкотии во далечинското поврзување со безбедните полициски мрежи, што ја забави размената на податоци во критични моменти;
- **Пораст на дигиталниот криминал:** Додека полицискиот одговор беше забавен, забележан е пораст на споделувањето материјали со сексуална злоупотреба преку peer-to-peer мрежи за време на пандемијата.

Успешното справување со транснационалниот криминал врз децата во Северна Македонија е незамисливо без поддршката и координацијата со ИНТЕРПОЛ. Иако институционалната рамка е добро поставена преку НЦБ Скопје и системот I-24/7, неопходно е континуирано вложување во обука на кадарот за користење на специјализираните бази (како ICSE) и зајакнување на капацитетите за учество во заеднички истражни тимови (Joint Investigation Teams).

8.5. Проблеми и слабости

Системски проблеми и слабости во борбата против сексуалната експлоатација на деца во Северна Македонија

Ефикасноста на националниот систем за заштита на децата од сексуална експлоатација е сериозно загрозена од три меѓусебно поврзани фактори: хроничен недостиг на ресурси, институционална нефлексибилност и перзистентни ризици од корупција.

Недоволни финансиски и човечки ресурси

И покрај декларативната заложба, државниот апарат се соочува со сериозни материјални и кадровски ограничувања кои го оневозможуваат целосното спроведување на законските обврски.

- **Буџетска рамнодушност:** Единствената државна институција со посебна програма и буџет за борба против трговија со луѓе е

Министерството за внатрешни работи, но дури и таму средствата се оценети како минимални (околу 33 000 – 43 000 евра годишно).

- **Криза кај мобилните тимови:** Постоењето на мобилните тимови за идентификација на жртви често зависи од меѓународни донации, што доведе до нивна пасивност во 2020 и 2021 година поради недостиг на финансиска поддршка.
- **Кадровски дефицит во трудовата инспекција:** Државниот инспекторат за труд (ДИТ) бележи пад на бројот на инспектори од 150 во 2017 година на 127 во 2022 година, што значително ја намалува способноста за детекција на работна и сексуална експлоатација во ранливите сектори.
- **Недоволни сместувачки капацитети:** Државата сè уште нема обезбедено специјализирано сместување за машки жртви на трговија, додека капацитетите за деца се сметаат за несоодветни и премали за реалните потреби.
- **Симболична поддршка за граѓанскиот сектор:** Невладините организации кои обезбедуваат примарна правна помош за жртвите добиваат годишни износи од само 2 500 евра, што е крајно недоволно за континуирана заштита.

Институционални слабости и системски јазови

Институционалниот одговор се карактеризира со фрагментираност и недостаток на техничка специјализација, што води до низок степен на формална идентификација на жртвите.

- **Зависност од исказот на жртвата:** Најголемата слабост во кривичниот прогон е претераното потпирање врз сведочењето на жртвата, додека специјалните истражни мерки и дигиталните докази ретко се користат поради недоволен технички капацитет на полицијата.
- **Секундарна виктимизација во судството:** Иако законот предвидува заштита, во практика децата жртви честопати се принудени да сведочат во присуство на сторителите во судницата, а користењето видеоврски и посебни простории за распит е недоследно.

- **Проблеми со податоците (ACMIS):** Системот на судовите не овозможува лесно следење на предметите поврзани со сексуална експлоатација поради недостаток на специфични филтри за жртви и изречени мерки, што го отежнува стратегиското планирање.
- **Статус на центрите за жртви на сексуално насилство:** Постоечките центри (во Скопје, Тетово и Куманово) не се формално интегрирани во болничкиот систем и немаат соодветна кадровска структура, што ја доведува во прашање нивната одржливост.
- **Невидливост кај мигрантите:** Поради краткиот престој на мигрантите и недостатокот на толкувачи, речиси ниту една жртва меѓу малолетниците мигранти не е формално идентификувана, иако тие претставуваат високоризична група.

Корупција и интегритет

Присуството на корупција во органите на прогонот и селективната правда претставуваат клучна пречка за справување со организираните мрежи за експлоатација.

- **Сомнежи за полициска соучесништво:** Постојат сериозни индиции и извештаи дека одредени полициски службеници ги информираат сторителите пред рации или прикриваат докази во случаи на експлоатација.
- **Ублажување на казнената политика:** Со измените на Кривичниот законик во 2018 година, минималната казна за трговија со возрасни извршена од страна на службено лице беше намалена од осум на пет години, што GRETA го оцени како спротивно на меѓународните обврски за одвраќачки санкции.
- **Неказнивост на функционери:** До моментот на подготвување на извештаите, ниту еден јавен функционер во Северна Македонија не е осуден за директна или индиректна вмешаност во трговија со луѓе, и покрај високиот индекс на корупција во земјата.

- **Слаба имплементација на антикорупциските закони:** ГРЕКО нотира дека постоечката антикорупциска рамка е кревка, а спроведувањето на политиките е често слабо и селективно.

8.6. Препораки

Насоки за идни реформи: Препораки за зајакнување на националниот систем за заштита:

Подобрување на законската регулатива и правната заштита

Иако Северна Македонија има напредната легислатива, постојат специфични правни јазови кои бараат итно усогласување со меѓународните стандарди.

- **Нормативно усогласување со Ланзаротската конвенција:** Потребно е во Кривичниот законик да се воведат експлицитни референции за самогенериран сексуален материјал (CSGSIV), дефинирајќи ги околностите во кои децата не треба да сносат кривична одговорност за такви дела. Исто така, треба да се отстрани условот за „двојна инкриминација“ за кривични дела на сексуална злоупотреба сторени од наши државјани во странство[74].
- **Реформа на Законот за Народниот правобранител:** Со цел да се обезбедат независност и одржливост, позицијата на Национален известувач за трговија со луѓе треба да се регулира директно со закон, наместо со владина уредба, и да се обезбедат дополнителни буџетски средства.
- **Гарантирање бесплатна здравствена заштита:** Неопходно е да се изврши измена на Законот за здравствено осигурување за да се овозможи жртвите на трговија и сексуална експлоатација, вклучително и

[74] FACTSHEET – NORTH MACEDONIA (2025). Lanzarote Committee Implementation Report on: “The protection of children against sexual exploitation and sexual abuse facilitated by information and communication technologies (ICTs): addressing the challenges raised by child self-generated sexual images and/or videos (CSGSIV)”, достапно на: https://rm.coe.int/factsheet-north-macedonia-the-protection-of-children-against-sexual-ex/1680acdeab#:~:text=II.-,Legal%20frameworks,another%20child%20as%20a%20result

оние без документи, да имаат пристап до бесплатни лекови и целосен медицински третман.

- **Прецизирање на бесплатната правна помош:** Законот мора да предвиди јасна основа за доделување адвокат веднаш штом постојат основи за сомневање дека лицето е жртва, дури и пред официјалниот исказ во полиција.
- **Заострување на казнената политика за функционери:** Треба да се преиспита одлуката за намалување на минималните казни за трговија со луѓе извршена од страна на службени лица, со цел да се обезбедат одвраќачки санкции.

Зајакнување на меѓуинституционалната и меѓународната соработка

Ефикасноста на заштитата зависи од поврзаноста на сите актери во системот.

- **Одржливост на мобилните тимови[75]:** Државата мора да преземе целосно финансирање на мобилните тимови за идентификација на жртви за да се избегне пасивност поради прекин на донации, и да го прошири нивниот опсег на целата територија.
- **Дигитализација и ACMIS реформа[76]:** Потребно е итно надградување на системот ACMIS во судовите со воведување специфични филтри за следење на предметите на сексуална експлоатација (возраст на жртва, пол, изречени мерки) за подобра аналитика.
- **Засилена полициска координација:** Неопходно е задолжително вклучување на специјализираната единица за трговија со луѓе во сите полициски рации на „високоризични" локации како ноќни клубови и барови, за да се спречи депортација на потенцијални жртви пред нивна идентификација.

---

[75] Во првата половина од 2025 година, мобилните тимови за идентификација, асистенција и упатување на жртви и потенцијални жртви на трговија со луѓе, поддржани од ИОМ, идентификуваа 233 лица од ранливи категории во земјата, од кои: 24 лица се сметаат за потенцијални жртви на трговија со луѓе, IOM North Macedonia (2025).

[76] Автоматскиот компјутерски систем за управување со судски предмети (ACMIS) е воведен во сите судови во Северна Македонија со цел регистрирање, распределба и следење на движењето на предметите. Реформата на овој систем е клучен дел од стратегијата за реформа на правосудниот сектор.

- **Соработка со приватниот сектор:** Треба да се развијат кодекси за етика со стопанските комори и туристичкиот сектор за целосна забрана на користење услуги од жртви на експлоатација.
- **Употреба на ICSE базата:** Понатамошно зајакнување на придонесот во базата на податоци на ИНТЕРПОЛ за идентификација на жртви преку анализа на порнографски материјали.

Едукација, превенција и долгорочна рехабилитација

Превентивниот одговор треба да се насочи кон елиминирање на корените на ранливоста.

- **Интеграција во образовниот систем:** Информирањето за ризиците на ИКТ и онлајн експлоатацијата не смее да биде по избор на наставникот, туку задолжителен дел од националната програма во основното и средното образование.
- **Специјализирана обука за професионалци:** Обуките за правата на детето и СОП-овите треба да бидат вклучени во редовните курикулуми на Академијата за судии и јавни обвинители, Центарот за обука на МВР и медицинските факултети.
- **Економско зајакнување на преживеаните:** Државата треба да воспостави програми за поддржано вработување, стручно оспособување и социјално претприемништво за жртвите, со цел да се спречи нивна ревиктимизација.
- **Подигнување на јавната свест кај маргинализираните заедници:** Насочени кампањи на јазиците на малцинствата (ромски, албански, турски) во соработка со НВО секторот за препознавање на формите на принудна работа и сексуална експлоатација.
- **Научноистражувачка дејност:** Потребно е да се иницираат национални истражувања за психолошките ефекти од онлајн сексуалната експлоатација врз децата во македонски контекст, со цел креирање политики базирани на докази.

9. Соработка на Босна и Херцеговина со Интерпол

9.1. Институционална рамка и историски развој

Босна и Херцеговина е земја со исклучително сложен и децентрализиран систем на управување, што произлегува од Дејтонскиот мировен договор. Овој систем се состои од четири административни единици со посебни јурисдикции: државно ниво, два ентитета (Федерација БиХ и Република Српска) и Брчко Округ. Ваквата фрагментација има директно влијание врз борбата против сексуалната експлоатација на децата, бидејќи постојат четири различни кривични закони, што често води до недоследност во правните одредби и пречки во заштитата на жртвите[77].

БиХ се идентификува како земја на потекло, транзит и дестинација за трговија со луѓе. Географската положба на Балканот, јазиците и безвизниот режим ја прават привлечна за организирани криминални групи кои профитираат од експлоатација на ранливи млади лица.

9.2. Облици на комерцијална сексуална експлоатација на деца (КСЕД)

Комерцијалната сексуална експлоатација на деца во БиХ се манифестира преку неколку главни облици:

- **Искористување деца во проституција**

Проституцијата на деца се дефинира како употреба на дете во сексуални активности за паричен надомест или друга награда. Во БиХ е забележан алармантен тренд каде што жртвите се сè помлади, а сè поголем е бројот на момчиња кои се жртви на проституција. Експлоатацијата често се одвива на скриени локации како мотели, приватни куќи и бензински пумпи[78].

---

[77] ECPAT-Country-Overview-Report-Bosnia-Herzegovina-2018_Bosnian.pdf
[78] Monitoring-i-evaluacija-politika-suprostavljanja-fenomenu-trgovine-ljudima-u-BiH-2020.-godina.pdf

Проблем во практиката е што полициските службеници често ги третираат децата над 14 години како малолетни престапници кои „доброволно“ се занимаваат со проституција, наместо како жртви на експлоатација.

- **Онлајн сексуална експлоатација**

Со зголемената достапност на интернетот (над 69 % од населението), онлајн експлоатацијата станува огромен ризик. Ова вклучува:

- **Детска порнографија (Материјали со сексуална злоупотреба):** Производство, дистрибуција и поседување експлицитни содржини;
- **Онлајн мамење (Grooming):** Процес каде што возрасни лица, користејќи лажен идентитет, градат доверба кај децата за подоцна да ги експлоатираат;
- **Сексуална изнуда (Sextortion):** Уцена на деца со нивни приватни фотографии за да се изнудат сексуални услуги или пари;
- **Пренос во живо (Live streaming):** Сексуална злоупотреба на деца во реално време пред веб-камера за купувачи кои плаќаат онлајн[79].

- **Трговија со деца за сексуални цели**

Трговијата со деца вклучува подведување и превоз на малолетници за сексуална експлоатација. Иако најголем дел од трговијата се случува внатре во државата, БиХ е и извор на жртви кои се продаваат во други европски земји[80].

- **Детски, рани и присилни бракови**

Овие бракови често се поврзани со сексуална експлоатација, каде што децата (особено девојчињата) се продаваат за паричен надомест, често под маската на „обичаи“ во ромските заедници.

[79] smjernice bosanski FINAL 2.pdf
[80] Monitoring-i-evaluacija-politika-suprostavljanja-fenomenu-trgovine-ljudima-u-BiH-2020.-godina.pdf

9.3. Фактори на ранливост

Постојат клучни социјални фактори кои ги прават децата во БиХ подложни на експлоатација:

- **Сиромаштија:** Околу 17-18 % од населението живее под линијата на сиромаштија. Извршителите често ги таргетираат најсиромашните семејства.
- **Етничка дискриминација: Ромските деца** се изложени на несразмерно висок ризик поради социјална исклученост, недостаток на документи (изводи од матична книга) и невработеност на родителите.
- **Дисфункционални семејства:** Децата без родителска грижа или оние кои бегаат од насилство во домот се лесна мета за експлоататорите[81].

9.4. Соработка со ИНТЕРПОЛ

Босна и Херцеговина стана членка на ИНТЕРПОЛ на 4 ноември 1992 година[82]. Централното национално биро (НКБ ИНТЕРПОЛ Сараево) е клучната точка за полициска соработка во сите меѓународни истраги.

> **Клучни функции на ИНТЕРПОЛ во борбата против експлоатација на деца:**

1. **НКБ Сараево:** Овој центар ги следи регионалните рути за трговија со луѓе, дрога и оружје. Тој овозможува брза размена на податоци и барања за истрага меѓу локалните агенции и меѓународната заедница[83].
2. **Бази на податоци:** Истражителите од БиХ имаат пристап до **Меѓународната база на податоци за сексуална експлоатација на деца (ICSE)** на ИНТЕРПОЛ. Оваа база е клучна за идентификација на жртви и сторители преку анализа на визуелен материјал. Глобално, оваа база помогнала во откривање 10 000 жртви и апсење над 5 300 извршители.

---

[81] Praktikum za socijalni rabotnici Bosna.pdf
[82] Достапно на (https://x.com/intent/post?url=https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Member-countries/Europe/BOSNIA-HERZEGOVINA&text=INTERPOL - X INTERPOL%0D)
[83] ECPAT-Country-Overview-Report-Bosnia-Herzegovina-2018_Bosnian.pdf

3. **Обука и капацитети:** Во јуни 2017 година, Дирекцијата за координација на полициските тела на БиХ организираше специјализирана обука за локалните агенции за користење на базите на податоци на ИНТЕРПОЛ.
4. **Оперативни акции:** БиХ учествува во меѓународни полициски акции. Значаен пример е операцијата **„Sledgehammer“** (2008), спроведена во соработка со австриската полиција, каде што беа идентификувани лица во БиХ кои плаќале за онлајн пристап до детска порнографија[84].
5. **НКБ Сараево и организиран криминал:** Поради јазиците и прекуграничните врски на Балканот, НКБ Сараево работи со соседните бироа за да ги испита регионалните мрежи на организиран криминал од глобална перспектива.

9.5. Правна рамка и национални обврски

БиХ ги ратификуваше сите клучни меѓународни инструменти, вклучувајќи ја **Конвенцијата на ОН за правата на детето**, **Палермо протоколот** и **Ланзаротската конвенција**. Според Уставот на БиХ, ратификуваните меѓународни конвенции имаат предност пред домашните закони.

Сепак, имплементацијата останува предизвик:

- **Неусогласеност на законите:** Додека Република Српска има усвоено посебен **закон за регистар на педофили** (2018), другите делови на државата долго време заостануваа со слични мерки[85];
- **Идентификација на жртви:** Статусот на жртва во практика често се добива само по правосилна судска пресуда, што го отежнува пристапот до помош во раните фази на истрагата[86];
- **Казнена политика:** Изречените казни за трговија со деца често се оценуваат како неадекватни во однос на тежината на делото, со голем број условни казни или ниски затворски казни.

---

[84] Praktikum za socijalni rabotnici Bosna.pdf
[85] ECPAT-Country-Overview-Report-Bosnia-Herzegovina-2018_Bosnian.pdf
[86] Monitoring-i-evaluacija-politika-suprostavljanja-fenomenu-trgovine-ljudima-u-BiH-2020.-godina.pdf

- **Системски колапс и институционална корупција**

Изворите укажуваат на длабока загриженост поради вмешаноста на лицата кои треба да ги штитат децата во нивна експлоатација. Случаите во Тузла и Сараево (2025) открија дека полициски службеници и наставен кадар биле дел од организирани мрежи за сексуална експлоатација на девојчиња сместени во социјални установи[87].

Овие девојчиња, кои веќе биле во состојба на беспомошност и често бегале од установите, биле мета на извршителите кои ја злоупотребувале својата моќ. Женската мрежа на БиХ овие настани ги опишува како „распад на системот" и одраз на длабока морална декаденција и корупција во општеството.

- **Заштита, помош и реинтеграција**
    - **Улогата на социјалните работници и центрите за социјална работа[88]**

Центрите за социјална работа (ЦСР) имаат водечка улога во:

- Организирање итна заштита и сместување;
- Утврдување на најдобриот интерес на детето;
- Подготовка на децата за сведочење во судски постапки.

- **Сигурни куќи и НВО секторот**

Поради недостаток на специјализирани државни установи, невладините организации како МФС-ЕММАУС управуваат со најголемите засолништа за жртви на трговија во БиХ[89]. Овие организации обезбедуваат медицинска помош, психолошка поддршка и едукација за жртвите.

Иако законот предвидува право на надомест на штета, во практика тоа е исклучително тешко да се оствари. БиХ сè уште нема воспоставено државен

[87] Достапно на https://p.dw.com/p/53Az0
[88] Praktikum za socijalni rabotnici Bosna.pdf
[89] ECPAT-Country-Overview-Report-Bosnia-Herzegovina-2018_Bosnian.pdf

фонд за поддршка на жртвите, а судовите често ги упатуваат жртвите на долги и скапи парнични постапки каде што тие повторно се трауматизираат[90].

9.6. Препораки

Врз основа на извршените анализи, потребни се итни мерки за подобрување на состојбата[91][92]:

1. Хармонизација на кривичното законодавство на сите нивоа во БиХ за да се осигури дека сите форми на онлајн експлоатација и присилни бракови се строго инкриминирани;
2. Посилно користење на капацитетите на ИНТЕРПОЛ за следење на онлајн криминалот и транснационалните мрежи;
3. Воспоставување државен фонд за поддршка на жртвите за да се овозможи нивна реална рехабилитација;
4. Посебна обука за професионалците (полиција, судии, социјални работници) за работа со деца жртви на сексуално насилство за да се избегне ретрауматизација;
5. Зголемена контрола врз институциите за грижа на деца за да се спречи понатамошна злоупотреба од страна на службени лица.

Босна и Херцеговина мора да ја покаже својата посветеност на европските вредности не само декларативно, туку преку одлучно санкционирање на сите оние кои ги загрозуваат правата и достоинството на најранливите – децата.

[90] Monitoring-i-evaluacija-politika-suprostavljanja-fenomenu-trgovine-ljudima-u-BiH-2020.-godina.pdf
[91] Monitoring-i-evaluacija-politika-suprostavljanja-fenomenu-trgovine-ljudima-u-BiH-2020.-godina.pdf
[92] ECPAT-Country-Overview-Report-Bosnia-Herzegovina-2018_Bosnian.pdf

10. Соработка на Србија со Интерпол

Во Србија и поширокиот регион на Западен Балкан, овој феномен често е испреплетен со трговијата со луѓе, принудното просење и принудните детски бракови. Србија се јавува како земја на потекло, транзит, но и дестинација за децата жртви[93]. Иако официјалните статистики често покажуваат дека повеќето жртви се возрасни жени, бројот на девојчиња и момчиња вклучени во синџирите на експлоатација не смее да се потцени.

10.1. Облици на комерцијална сексуална експлоатација на деца (КСЕД) во Србија

CSEC во Србија се манифестира преку неколку клучни облици кои еволуираат заедно со општествените промени и технологијата:

- **Сексуална експлоатација преку интернет-технологија (Online CSEC):** Со дигитализацијата, овој облик бележи енормен раст. Вклучува „груминг“ (воспоставување однос на доверба со цел злоупотреба), создавање и дистрибуција на материјали со сексуална злоупотреба на деца (CSAM), сексуално изнудување и преноси во живо на злоупотреба. Сторителите често користат социјални мрежи како „Instagram“ и „Facebook“, но и анонимни платформи на „Dark Web“[94];
- **Сексуална експлоатација во патувањата и туризмот (SECTT):** Овој облик подразбира патување на сторителите (домашни или странски) со цел сексуален контакт со деца. Иако не е дефиниран како посебно кривично дело во Србија, SECTT е присутен и често се одвива во хотели, мотели и приватни сместувања[95];
- **Принудни детски бракови:** Во одредени маргинализирани заедници, особено ромските, раните бракови често се параван за трговија со деца заради сексуална или трудова експлоатација[96];

---

[93] Достапно на https://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/10/trgovina_decom_u_srbiji_sr-latin.pdf
[94] Достапно на http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2018_09/t09_0158.htm
[95] Web-PDF-CSEC-Report-Exploited-in-Plain-Sight-Serbian-final.pdf
[96] Trgovina decom - najčešće žrtve i rute

- **Проституција на малолетници:** Децата, најчесто на возраст меѓу 14 и 17 години, се принудуваат на проституција во барови, ноќни клубови или преку улична проституција во поголемите градски центри како Белград и Нови Сад.

❖ Истражувањата идентификуваат специфични групи деца кои се во најголем ризик во Србија:

1. **Ромски деца:** Поради сиромаштија и социјална исклученост, тие се мета на организирани групи за просење и сексуална злоупотреба;
2. **Деца без родителска грижа:** Малолетниците во домовите се особено ранливи, особено во периодот на транзиција по напуштање на институцијата;
3. **Деца мигранти:** Оние кои ја користат „балканската рута“ без придружба често се изложени на т.н. „секс за преживување“ во замена за основни потреби;
4. **Жртви на семејно насилство:** Децата од дисфункционални семејства полесно стануваат жртви на манипулација од страна на сторителите.

10.2. Правна рамка и национални обврски

Србија има развиено систем на заштита кој се потпира на меѓународни конвенции како **Ланзаротската конвенција** и **Будимпештанската конвенција** за високотехнолошки криминал[97].

- **Кривичен законик на РС:** Членот 185 санкционира создавање, поседување и дистрибуција на материјали со сексуална злоупотреба на деца. Членот 185 б е насочен против онлајн подведувањето (grooming)[98].
- **„Маријиниот закон“:** Србија воведе строги мерки за осудените педофили, вклучувајќи посебен регистар, доживотен надзор по казната и забрана за работа со деца[99].

---

[97] latprogram+borbe+protiv+visokotehnoloskog+kriminala+za+period+2026+–+2030+sa+akcionim+planom+2026+–+2028.pdf

[98] Достапно на https://www.pars.rs/public/Dokumenti/Publikacije/1166/Mapa-puta-prevencije-online-i-drugih-nasilja-nad-decom-na-internetu-u-RS.pdf

[99] Достапно на http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2018_09/t09_0158.htm

- **Платформа „Чувам те“:** Ова е национален механизам кој обединува повеќе министерства за ефикасно пријавување и превенција на насилство.
- **Национален контакт центар за безбедност на деца на интернет:** Овозможува едукација и пријавување дигитални злоупотреби.

❖ **Улогата на граѓанскиот сектор**

Невладините организации во Србија играат клучна улога во заштитата на жртвите. Организации како АСТРА и АТИНА обезбедуваат директна помош за децата жртви преку SOS-линии, сигурни куќи, психолошка, правна и медицинска поддршка. Овие организации исто така работат на подигнување на јавната свест и едукација на младите за ризиците на интернет и методите на врбување[100].

10.3. Соработка со ИНТЕРПОЛ

Србија е активна членка на Интерпол од 24 септември 2001 година[101]. Соработката со оваа организација е од витално значење во борбата против CSEC, со оглед на прекуграничната природа на овие дела.

➢ **Национално централно биро (NCB) – Белград**

Во рамките на Министерството за внатрешни работи на Србија, NCB Белград служи како клучна точка за поврзување на српската полиција со меѓународната заедница. Преку безбедниот систем за комуникација I-24/7, српските истражители во реално време разменуваат информации за сторителите и жртвите со другите 195 земји членки.

➢ **Меѓународна база на податоци ICSE**

Еден од најважните сегменти на соработката е пристапот на Србија до Интерполовата меѓународна база на податоци за сексуална експлоатација на деца (ICSE)[102] [103].

---

[100] Достапно на https://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/10/trgovina_decom_u_srbiji_sr-latin.pdf
[101] Достапно на (https://x.com/intent/post?url=https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Member-countries/Europe/SERBIA&text=INTERPOL - X INTERPOL%0D)
[102]Достапно на https://www.pars.rs/public/Dokumenti/Publikacije/1166/Mapa-puta-prevencije-online-i-drugih-nasilja-nad-decom-na-internetu-u-RS.pdf

- Оваа база содржи стотици илјади слики и видеа на злоупотреба.
- Полициските службеници од Србија користат софистицирани алатки за визуелна споредба за да ги идентификуваат жртвите и локациите каде што е извршена злоупотребата.
- Интерпол има донирано специјализирана комуникациска опрема на српското Одделение за високотехнолошки криминал за непречен пристап до овие податоци.

➢ **Учество во меѓународни полициски акции**

Србија има учествувано во низа меѓународни операции кои резултирале со апсења сторители и спасување деца:

- **Операција „Армагедон“:** Ова е долгорочна акција на српската полиција, започната во 2010 година, која во голема мера се потпира на информации добиени преку Интерпол и Европол. До 2024 година, во рамките на оваа акција се поднесени над 630 кривични пријави против стотици лица[104];
- **Операција „Mozaik 2024“:** Србија учествуваше во оваа иницијатива, која резултираше со идентификација на 63 сторители во 8 земји[105];
- **Случајот „Kidflix“:** Српската полиција беше дел од една од најголемите акции во историјата, со која беше затворена глобална платформа за педофили. Во акцијата беа запленети 72 000 видеа и се заштитени 39 деца од понатамошна експлоатација;
- **Жолти потерници (Yellow Notices):** Преку Интерпол, Србија објавува „жолти потерници“ за исчезнати деца, што овозможува глобална потрага по малолетници за кои се сомнева дека се жртви на трговија[106].

---

[103] Достапно на http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2018_09/t09_0158.htm
[104] Web-PDF-CSEC-Report-Exploited-in-Plain-Sight-Serbian-final.pdf
[105] latprogram+borbe+protiv+visokotehnoloskog+kriminala+za+period+2026+–+2030+sa+akcionim+planom+2026+–+2028.pdf
[106]Достапно на https://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/10/trgovina_decom_u_srbiji_sr-latin.pdf

10.4. Проблеми и слабости

❖ **Современи предизвици и вештачка интелигенција**

Изворите укажуваат дека новите технологии носат дополнителни тешкотии за Интерпол и српската полиција:

- **Вештачка интелигенција (AI):** Сторителите сѐ повеќе користат AI за создавање лажни материјали (**deepfakes**) кои изгледаат како реална злоупотреба на деца, што го отежнува вештачењето;
- **Шифрирана комуникација:** Употребата на апликации како „Telegram“ и „Discord“ овозможува криминалните групи да планираат активности без традиционален полициски надзор;
- **Криптовалути:** Го олеснуваат анонимното плаќање за пристап до нелегални содржини, што бара полицијата да развие нови вештини за финансиски истраги.

10.5. Препораки

Борбата против комерцијалната сексуална експлоатација на деца во Србија е континуиран процес кој бара цврсто партнерство помеѓу државните органи, граѓанскиот сектор и меѓународните тела.

Комерцијалната сексуална експлоатација на деца во Србија е комплексен и динамичен проблем кој бара координиран одговор од целото општество. Иако е направен значаен прогрес во поглед на законодавството и институционалните механизми, од досегашните истражувања се добива информација дека сѐ уште постои простор за подобрување, особено во областа на превенцијата, детекцијата на онлајн злоупотреби и заштитата на најранливите групи малолетници. Само преку цврсто партнерство меѓу државните институции, граѓанскиот сектор и меѓународните тела може да се обезбеди безбедно опкружување за секое дете во Србија.

За поефикасна заштита, се препорачува:

1. **Зајакнување на капацитетите:** Континуирана специјализирана обука за полициските службеници и судиите за дигитална форензика[107];
2. **Подобра координација со приватниот сектор:** Поголема вклученост на интернет-провајдерите во блокирање нелегални содржини;
3. **Едукација:** Воведување задолжителни содржини за дигитална безбедност во училиштата за децата рано да ги препознаат знаците на злоупотреба[108];
4. **Истражување:** Воспоставување единствени бази на податоци за следење на трендовите и методите на сторителите.

Србија, преку своето активно членство во Интерпол и имплементацијата на напредни законски решенија, покажува јасна определба за искоренување на овој вид криминал и заштита на секое дете на својата територија.

[107] Trgovija-so-ljuge-MARRI-brosura-SRP.pdf
[108] Web-PDF-CSEC-Report-Exploited-in-Plain-Sight-Serbian-final.pdf

11. Соработка на Црна Гора со ИНТЕРПОЛ

Црна Гора главно се идентификува како земја на транзит, но во помала мера и како земја на потекло и крајна дестинација за жртвите на трговија со луѓе. Истражувањата покажуваат дека трговијата со луѓе во земјата нема карактер на масовна појава, туку се работи за поединечни случаи. Сепак, најзастапен облик на трговија со луѓе во периодот од 2004 до 2014 година била токму сексуалната експлоатација.

- **Современи трендови и предизвици**
  - **Онлајн експлоатација и дигитална технологија**

Развојот на дигиталните технологии донесе нови форми на злоупотреба. Дигиталните мрежи се користат во сите фази: од планирање и подведување преку социјални мрежи како „Фејсбук“ и „Инстаграм“, до пренос во живо на сексуална злоупотреба и продажба на материјали. Во Црна Гора, околу 29 % од децата пријавиле дека виделе сексуално експлицитни слики на интернет.

Нов и опасен тренд е употребата на вештачка интелигенција (AI) за создавање лажни фотографии и видеозаписи на деца во сексуален контекст. Исто така, постои феномен на „сексуална уцена“ (sextortion), каде што сторителите ги уценуваат децата со нивни интимни слики за да изнудат пари или дополнителни сексуални услуги[109].

- **Сексуална експлоатација во туризмот (SECTT)**

Како атрактивна туристичка дестинација, Црна Гора е подложна на сексуален туризам со деца. Иако не постојат многу официјални податоци бидејќи SECTT не е дефинирано како посебно кривично дело, професионалците забележуваат зголемување на бројот на деца без придружба на крајбрежјето во текот на летото. Одредени групи ги превезуваат овие деца помеѓу градовите за просење, што често е увертира во потешка сексуална експлоатација[110].

[109] Достапно на https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/05/Web-PDF-CSEC-Report-Exploited-in-Plain-Sight-Serbian-final.pdf
[110] Prirucnik-prevencija+trgovine+ljudima+.pdf

- **Детски бракови**

Оваа појава е особено застапена кај малцинските групи, првенствено кај ромската заедница. Детските бракови често вклучуваат паричен надоместок за семејството на девојчето и може да водат до долготрајна сексуална и работна експлоатација. Постојат извештаи за девојчиња од Косово кои се мажат против своја волја во ромските заедници во Црна Гора.

- **Профил на жртвите и сторителите**

Жртвите во Црна Гора се претежно девојчиња на возраст од 12 до 17 години, најчесто со ниско ниво на образование и од семејства со тешка социјално-економска состојба или каде што постои семејно насилство. Ромските деца и децата во миграција се идентификувани како особено ранливи категории.

Сторителите често не се странци, туку лица кои детето веќе ги познава. Во 66 % од документираните случаи, сторителот бил познајник, пријател или дури и романтичен партнер. Кај онлајн експлоатацијата, сторителите може да бидат и лица кои имаат свои семејства и деца, а се дигитално писмени.

11.1. Правна рамка и национални обврски

Кривичниот законик на Црна Гора е примарниот правен инструмент кој ги санкционира овие дела[111]. Клучните законски одредби вклучуваат:

- **Трговија со луѓе (член 444):** Ова дело опфаќа подведување, превоз и држење лица заради сексуална експлоатација, проституција или употреба во порнографски цели. За дело извршено врз малолетник, пропишана е затворска казна од најмалку три години, а во најтешките случаи и до 20 години;
- **Сексуална слобода:** Законикот ги криминализира силувањето (чл. 204), обљубата над немоќно лице (чл. 205) и обљубата со дете под 14 години (чл. 206);

[111] Krivicni zakonik crne gore.docx

- **Специфични форми на експлоатација:** Казнети се посредувањето во вршење проституција (чл. 210) и искористувањето деца за порнографија (чл. 211);
- **Меѓународни стандарди:** Црна Гора ги има ратификувано Конвенцијата на ОН за правата на детето и Ланзаротската конвенција на Советот на Европа, кои имаат примат над домашното законодавство;
- **Мерки за надзор:** За сторителите на сексуални деликти врз деца се спроведуваат мерки на посебен надзор кои може да траат до 20 години по издржувањето на затворската казна.

Институционалната рамка вклучува[112]:

- **Канцеларија за борба против трговија со луѓе**: Обезбедува координација на сите напори на државата и финансира засолништа за жртвите;
- **Заштитник на човековите права (Омбудсман)**: Има клучна улога во следењето на состојбите и давањето препораки за подобрување на системот за заштита на децата;
- **Полиција и судство**: Постојат специјализирани служби за поддршка на оштетените и сведоците во судовите.

Сепак, постојат и **законски празнини**. На пример, Кривичниот законик не го криминализира онлајн подведувањето на деца на возраст од 14 до 17 години, а емитувањето на сексуално злоупотребување во живо не е експлицитно казниво[113].

---

[112] Достапно на https://www.ombudsman.co.me/img-publications/13/izvjestaj_o_seksualnom_iskoriscavanju_djece_u_CG.pdf
[113] Достапно на https://www.in4s.net/svako-deseto-dijete-u-crnoj-gori-dozivjelo-seksualno-zlostavljanje-pocinioci-poznati-zrtve-cute/

11.2. Соработка со ИНТЕРПОЛ

1. **Националното централно биро (NCB) на Интерпол во Подгорица** е клучната точка која ја поврзува црногорската полиција со глобалната полициска мрежа[114].

- **Членство и мрежа**: Црна Гора е членка на Интерпол од 19 септември 2006 година. Преку безбедниот комуникациски систем I-24/7, NCB Подгорица споделува криминалистички податоци и информации со други земји членки и со Генералниот секретаријат на Интерпол.
- **Борба против криминалот врз деца**: Интерпол има посебен фокус на злосторствата против деца. Тие обезбедуваат пристап до Меѓународната база на податоци за сексуална експлоатација на деца (ICSE), која помага во идентификацијата на жртвите и сторителите преку анализа на визуелни материјали.
- **Оперативни активности**: NCB Подгорица активно учествува во меѓународни операции за сузбивање на организираниот криминал и трговијата со луѓе. Тие издаваат меѓународни потерници за бегалци и соработуваат со соседите како Србија и Албанија за екстрадиција на барани лица[115].
- **Стратегиски развој**: Учеството во мрежата на Интерпол овозможува подигнување на капацитетите на црногорските истражители преку специјализирани обуки за справување со високотехнолошки криминал и заштита на ранливите заедници.

11.3. Анализа на состојбата на децата

Состојбата во Црна Гора се карактеризира со неколку загрижувачки трендови[116]:

- **Распространетост:** Најновите истражувања од 2026 година откриваат дека секое десетто дете (11 %) во Црна Гора доживеало некаков вид

[114]Достапно на (https://x.com/intent/post?url=https://www.interpol.int/Who-we-are/Member-countries/Europe/MONTENEGRO&text=INTERPOL - X INTERPOL%0D)
[115] Strategic Operations of NCB Interpol Podgorica
[116] Достапно на https://www.ombudsman.co.me/img-publications/13/izvjestaj_o_seksualnom_iskoriscavanju_djece_u_CG.pdf

сексуално злоупотребување, што претставува околу 4 900 деца на возраст од 12 до 17 години во текот на една година.

- **Молк на жртвите:** Околу 60 % од децата жртви никому не го пријавиле инцидентот, а помалку од 1 % од случаите стигнале до полицијата или социјалните служби.
- **Профил на сторителите:** Постои „мит за странецот“, но реалноста покажува дека во 66 % од случаите сторителот е личност која детето веќе ја познавало (пријател, познајник или партнер).
- **Дигитални закани:** Постои значителен пораст на онлајн експлоатацијата, вклучително и сексуална уцена (sextortion) и употреба на вештачка интелигенција (AI) за создавање лажни експлицитни содржини со деца.
- **Ранливи групи:** Децата од ромската заедница, децата во миграција и оние кои живеат и работат на улица се идентификувани како категории под највисок ризик.
- **Туризам:** Како туристичка земја, Црна Гора се соочува со зголемен ризик од сексуален туризам со деца на приморјето во текот на летната сезона, каде што криминални групи често ги превезуваат децата меѓу градовите.
- **Институционални предизвици:** Постои недостиг на специјализиран кадар и единствена база на податоци, а процесите за лиценцирање на невладините организации кои нудат засолништа се пречка за обезбедување навремена помош.

11.4. Препораки

- **Воведување „Барнахус“ модел**: Формирање центар каде што полицијата, обвинителството и социјалните служби ќе дејствуваат заедно за детето да не мора постојано да ја повторува траумата.
- **Образование и превенција**: Вклучување теми за онлајн безбедност и сексуално образование во редовните училишни програми.
- **Зајакнување на капацитетите на полицијата**: Обезбедување подобра технологија за форензика и следење на криминалот на „темната мрежа“ (Darknet).

- **Борба против стигмата**: Поддршка за семејствата и жртвите со цел да се спречи нивно повторно отфрлање од заедницата.

Комерцијалната сексуална експлоатација на деца во Црна Гора е сериозна и често скриена појава која бара мултидисциплинарен пристап. Црна Гора, преку NCB Подгорица и соработката со Интерпол, има на располагање моќни алатки за борба против овој меѓународен криминал. Сепак, вистинската промена мора да дојде од внатре, преку законски реформи, подигнување на јавната свест и обезбедување безбедна средина каде што децата ќе можат слободно да зборуваат и да побараат заштита.

12. СОРАБОТКА НА АЛБАНИЈА СО ИНТЕРПОЛ

Во Албанија, овој феномен е длабоко поврзан со социјалните проблеми како што се корупцијата, организираниот криминал и високото ниво на сиромаштија кај децата, каде што во 2018 година дури 29,6 % од децата биле изложени на ризик од сиромаштија[117].

12.1. Форми на сексуална експлоатација во Албанија

- **Трговија со деца**

Албанските деца се сметаат за високоизложени на ризик од продажба и трговија за сексуална експлоатација. Надвор од границите на земјата, албанските деца често се идентификувани како жртви на трговија во Италија, Грција, Косово, Северна Македонија, Црна Гора и Велика Британија. Посебно загрижувачка е ситуацијата во Италија, каде што во 2019 година Албанија била на прво место според бројот на малолетници без придружба (1 393 деца), кои се екстремно ранливи бидејќи често не се под законска заштита и властите немаат информации за нивната локација[118]. Организацијата ECPAT проценува дека до 2018 година, повеќе од 5 000 албански деца станале жртви на меѓународна трговија[119].

Исто така постојат шокантни податоци за соработката на самите семејства во трговијата на малолетници, каде што некои семејства свесно ги вклучуваат своите деца или се измамени од криминалните мрежи.

- **Експлоатација за проституција**

Албанското законодавство има сериозни недостатоци во заштитата на децата од експлоатација за проституција. Иако проституцијата е нелегална, законот не го забранува експлицитно купувањето сексуални услуги од деца. Поради тоа што законот не прави јасна разлика меѓу возрасни и деца во овој

---

117 Shfrytëzimi Seksual i Fëmijëve në Shqipëri - ECPAT
118 Shfrytëzimi Seksual i Fëmijëve në Shqipëri - ECPAT
119 ECPAT-Briefing-Paper-on-the-Sexual-Exploitation-of-Children-in-Albania-2020-ALBANIAN

контекст, постои ризик децата жртви да бидат третирани како прекршители на законот.

- **Сексуална експлоатација на интернет**

Со ширењето на интернетот, децата во Албанија се сè поизложени на ризици онлајн. Платформата *iSIGURT.al* пријавила дека во првата половина на 2020 година, од вкупно 6 129 пријави, дури 6 054 се однесувале на материјали со сексуална злоупотреба на деца[120]. Нова и опасна појава е користењето вештачка интелигенција за генерирање сексуални слики од деца, што им овозможува на предаторите полесно да ја избегнат правната одговорност[121].

12.2. Статистички преглед и социјален контекст

Точни податоци за обемот на овој феномен во Албанија сè уште недостасуваат, но постоечките извештаи укажуваат на алармантни трендови[122].

- Извештај на УНИЦЕФ открива дека 13,3 % од интервјуираните деца биле сексуално вознемирувани, најчесто од други деца (49,4 %), непознати лица (28,1 %) или наставници (22,5 %).
- Националната линија за помош на деца ALO 116 регистрирала 70 случаи на сексуална злоупотреба во период од три години, што се смета само за „врвот на ледениот брег“[123].
- Студиите покажуваат дека злоупотребата најчесто се случува во „кругот на доверба“ – во семејството или блиската социјална средина на детето[124].
- Во периодот 2019 –20 21 година, 40 % од жртвите биле на возраст од 10 до 14 години, а 44 % на возраст од 15 до 18 години.

[120] Достапно на https://www.ecpat.org/wp-content/uploads/2020/08/ECPAT-Country-Overview-Report-Sexual-Exploitation-of-Children-Albania-August-2020-ENGLISH.pdf
[121] Qarqet me numrin më të lartë të krimeve seksuale me të mitur
[122] Abuzimi-Seksual-Ndaj-Femijeve-1.pdf
[123] MBROJTJA E FËMIJËVE NGA ABUZIMI DHE SHFRYTËZIMI SEKSUAL
[124] Достапно на https://childhub .org/en/system/tdf/library/attachments/ raporti_csa_alb_mail_2015-15-24 . pdf?file=1&type=node&id=13542

12.3. Правна рамка и меѓународни стандарди

Албанија има направено значителен напредок во усогласувањето на своето законодавство со меѓународните стандарди, но спроведувањето останува предизвик.

- **Ланзаротска конвенција**

Албанија во 2009 година ја ратификуваше Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба (Ланзаротска конвенција). Оваа Конвенција ги обврзува државите да преземат превентивни мерки, да обезбедат заштита на жртвите и да го реформираат кривичното право[125].

- **Кривичен законик на Албанија**

Кривичниот законик на Албанија содржи неколку клучни членови[126]:

- **Член 100:** Сексуални односи со малолетници под 14 години;
- **Член 101:** Насилни сексуални односи со малолетници од 14 до 18 години;
- **Член 108:** Срамни дејства со малолетници;
- **Член 117:** Детска порнографија.

Сепак, постојат критични празнини. На пример, возраста за сексуална согласност е поставена на 14 години, што не е во целосна согласност со препораките на Ланзаротската конвенција во одредени контексти. Исто така, не постои јасна законска дефиниција за „материјали со сексуална злоупотреба на деца“ на интернет[127].

[125] MBROJTJA E FËMIJËVE NGA ABUZIMI DHE SHFRYTËZIMI SEKSUAL
[126] abuzimi_i_adoleshenteve_dhe_te_rinjve_ne_shqiperi.pdf
[127] Shfrytëzimi Seksual i Fëmijëve në Shqipëri - ECPAT

12.4. Соработка со ИНТЕРПОЛ

Меѓународната соработка е клучна за борбата против транснационалниот криминал вклучувајќи ја и сексуалната експлоатација на деца[128].

- **Членство:** Албанија е членка на Интерпол од 4 ноември 1991 година.
- Национално централно биро (NCB): Националното биро на Интерпол за Албанија е лоцирано во Тирана.
- **Функција:** Ова биро служи како главна точка за контакт меѓу албанската полиција и меѓународната заедница, поврзувајќи ги со Генералниот секретаријат на Интерпол преку безбедната глобална мрежа I-24/7.
- **Приоритети:** Интерпол во Албанија активно работи на сузбивање на криминалите против деца, трговијата со луѓе, киберкриминалот и организираниот криминал.
- **Идентификација на предатори:** Преку Интерпол, Албанија има пристап до глобалните бази на податоци за идентификација на сексуални предатори и следење на движењето на лицата кои се на листата на барани лица. Соработката вклучува и заеднички операции за спасување деца жртви на меѓународна трговија[129].

12.5. Специфични случаи на институционален одговор

Неколку примери каде што системот се соочил со тешкотии:

- **Случајот во Кавaја (2019):** Група малолетници принудиле 14-годишно девојче на сексуални односи користејќи видео како средство за уцена. Анализата покажала дека наставниците и училишниот психолог, преку повторени распити, дополнително ја трауматизирале жртвата, а социјалните служби не реагирале навреме за нејзина заштита;

[128] Достапно на (https://x.com/intent/post?url=https://www.interpol.int/Who-we-are/Member-countries/Europe/ALBANIA&text=INTERPOL - X INTERPOL%0D)
[129] ECPAT-Briefing-Paper-on-the-Sexual-Exploitation-of-Children-in-Albania-2020-ALBANIAN

- **Случајот „Ема“:** Девојче кое било злоупотребувано од својот очув цели шест години, иако таткото претходно поднел пријава во полиција која не била соодветно процесирана поради „традиционалните методи на решавање спорови во семејството“.

❖ **Институции и граѓански сектор**

Во Албанија функционираат неколку клучни механизми за заштита[130] [131]:

- **Државна агенција за права и заштита на детето (ASHDMF):** Одговорна за координација на системот за заштита;
- **Народниот правобранител (Avokati i Popullit):** Има независна мониторинг-улога и комесар за правата на децата;
- **ALO 116:** Национална линија за помош на деца која нуди советување и упатување на случаи;
- **CRCA/ECPAT Албанија:** Водечка невладина организација која лобира за законски измени и управува со ресурси за поддршка на жртвите.

12.6. Препораки

Албанија мора да ги зајакне своите капацитети за да обезбеди вистинска заштита на децата. Клучните препораки вклучуваат:

1. **Законски реформи:** Криминализација на сите форми на онлајн експлоатација и укинување на сите законски исклучоци за бракови под 18 години;
2. **Воспоставување регистар на сексуални престапници:** За да се спречи лица со криминално досие да работат со деца;
3. **Зголемено финансирање:** Обезбедување буџет за социјалните служби и за специјализирани центри за рехабилитација на жртвите;
4. **Едукација и подигање на свеста:** Разбивање на табуата и „културата на молчење“ во заедницата.

[130] MBROJTJA E FËMIJËVE NGA ABUZIMI DHE SHFRYTËZIMI SEKSUAL
[131] ECPAT-Briefing-Paper-on-the-Sexual-Exploitation-of-Children-in-Albania-2020-ALBANIAN

5. **Зајакнување на соработката со Интерпол:** Подобрување на дигиталните вештини на полицијата за следење на онлајн предаторите преку меѓународните бази на податоци.

Децата се сегашноста и иднината на земјата и нивната безбедност од сексуална експлоатација мора да биде врвен приоритет на албанското општество и држава.

13. Комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во Косово и меѓународна соработка

Сексуалната злоупотреба на деца во Косово е дефинирана како принуда, ангажирање или поттикнување на дете да учествува во сексуални активности, честопати преку злоупотреба на позиција на доверба или авторитет[132].

- **Комерцијалната сексуална експлоатација** ги опфаќа следните клучни форми[133]:

- **Проституција со деца:** Користење дете за сексуални активности во замена за пари, награда или компензација, без оглед дали плаќањето се врши директно на детето или на трето лице;
- **Детска порнографија:** Секој визуелен материјал што прикажува дете вклучено во експлицитно сексуално однесување или прикажување на неговите сексуални органи за примарно сексуални цели. Ова вклучува и компјутерски генерирани слики кои изгледаат како реални;
- **Сексуален туризам со деца:** Сексуална експлоатација на деца од страна на лица кои патуваат од нивното вообичаено место на живеење до друга локација за да остварат сексуален контакт со дете. Овој феномен често користи туристичка инфраструктура како хотели и транспорт за да ги олесни кривичните дела без да го привлече вниманието на локалното население;

[132] KOSOVO_2.2.1_Guide for Case Management of Children victims of CL [ALB]_Guide_Oct2020.pdf
[133] LIGJ PËR MBROJTJEN E FËMIJËS KOSOVO

- **Трговија со деца:** Регрутирање, транспорт или засолниште на деца со цел експлоатација, користејќи закани, сила, измама или злоупотреба на моќ.

13.1. Правна рамка за заштита на децата во Косово

Косово има изградено комплексен правен систем за заштита на децата од насилство и експлоатација. Централно место зазема Законот бр. 06/L-084 за заштита на децата, кој е во согласност со меѓународните конвенции како Конвенцијата на ОН за правата на детето и Директивата 2011/92/EU за борба против сексуална злоупотреба на деца.

➢ **Клучни закони**

Покрај Законот за заштита на децата, релевантни се и[134]:

- **Кривичниот законик на Косово:** Ги дефинира и санкционира кривичните дела како трговија со луѓе (член 165), киднапирање (член 199) и кривични дела против сексуалниот интегритет (членови 225-236);
- **Законикот за правда за малолетници:** Ги регулира процедурите во случаи каде што децата се жртви, сведоци или сторители на кривични дела;
- **Закон за превенција и заштита од семејно насилство:** Обезбедува дополнителни мерки за заштита на децата во семејниот контекст.

➢ **Институционални механизми**

Заштитата е организирана на две нивоа:

- **Централно ниво:** Вклучува институции како Институцијата на Омбудсманот (Народен правобранител), која ги штити правата на децата гарантирани со Уставот. Тука се и Меѓуминистерскиот комитет за правата на детето и Советот за правата на детето[135];
- **Локално ниво:** Општините се одговорни за обезбедување превентивни и реинтеграциски услуги. Клучниот актер на ова ниво е Центарот за

[134] Udhezuesi_Mbeshtetje-psikologjike-dhe-ligjore-per-femijet.pdf
[135] PROGRAM PËR ZBATIMIN E LIGJIT PËR MBROJTJEN E FËMIJËS

социјална работа (QPS), кој е надлежен за управување со случаи, процена на потребите и изработка на планови за грижа[136].

13.2. Постапки при идентификација и пријавување злоупотреба

Идентификацијата на сексуалната злоупотреба е првиот и најкритичен чекор. Злоупотребата може да се идентификува преку физички знаци (модринки, тешкотии при одење, СТД), емоционални знаци (повлекување, страв) или промени во однесувањето[137].

Задолжително пријавување: Сите професионалци (наставници, лекари, полицајци, психолози) кои се во контакт со деца се законски обврзани веднаш да пријават секоја основана сомнение за злоупотреба. Непријавувањето се смета за кривично дело и може да резултира со парична казна или затвор до осум години во најтешките случаи.

Управување со случаи (Case Management): По пријавувањето, се активира Мултидисциплинарната тркалезна маса (TMR), која вклучува група професионалци од различни институции (полиција, социјални работници, здравствени работници) кои координирано работат на случајот врз основа на најдобриот интерес на детето[138].

❖ Специфични мерки за заштита и рехабилитација

Една од најзначајните иновации во Косово се Куќите за заштита на децата (Barnahaus концепт)[139]. Овие куќи нудат:

- Итни услуги за заштита до три дена;
- Центар за спроведување истражни и судски постапки во пријателска средина за да се избегне ретрауматизација;
- Советодавни услуги и терапии.

Судска заштита: За време на судските постапки, децата жртви имаат право на лице за поддршка и бранител на жртви. Судовите се должни да

[136] KOSOVO_2.2.1_Guide for Case Management of Children victims of CL [ALB]_Guide_Oct2020.pdf
[137] Udhezuesi_Mbeshtetje-psikologjike-dhe-ligjore-per-femijet.pdf
[138] PROGRAM PËR ZBATIMIN E LIGJIT PËR MBROJTJEN E FËMIJËS
[139] Udhezuesi_Mbeshtetje-psikologjike-dhe-ligjore-per-femijet.pdf

овозможат сведочење без директен контакт со обвинетиот, користејќи видеолинкови или специјални простории.

Рехабилитација: Рехабилитацијата е холистички процес кој вклучува медицинска помош, психолошко советување и образовна поддршка до целосно закрепнување на детето.

13.3. Соработка со ИНТЕРПОЛ

❖ Предизвици во меѓународната соработка

Меѓународната соработка е од суштинско значење за борба против транснационалните кривични дела како трговијата со деца и онлајн порнографијата. Сепак, Косово се соочува со сериозни недостатоци поради тоа што е надвор од членството во ИНТЕРПОЛ.

- **Статус на нечленство:** Косово не е член на ИНТЕРПОЛ, а неговите обиди за зачленување (особено во 2018 година) беа блокирани поради политички предизвици и силно лобирање против него.
- **Механизам на соработка преку посредници:** Поради нечленството, Косово мора да се потпира на УНМИК (Мисијата на ОН на Косово) како врска за комуникација со ИНТЕРПОЛ. Специјалниот претставник на Генералниот секретар на ОН ги потпишува меѓународните потерници за Косово, кои потоа се проследуваат до ИНТЕРПОЛ.
- **Оперативни пречки:** Немањето директен пристап до базите на податоци на ИНТЕРПОЛ ја забавува размената на информации и директната соработка со другите национални полициски служби. Ова создава ризик Косово да се претвори во „засолниште“ за криминалци кои можат да ја избегнат правдата поради бавната меѓународна соработка.
- **Поддршка од ЕУЛЕКС:** Единицата на ЕУЛЕКС за меѓународна полициска соработка ѝ помага на Косовската полиција (ILECU) да ги зајакне капацитетите за размена на информации со меѓународните агенции, иако тоа не го заменува директното членство.

13.4. Препораки

Косово има напредна законска основа за борба против сексуалната експлоатација и злоупотреба на деца, вклучувајќи модерни механизми како Barnahus системот и задолжителното пријавување злоупотреба. Сепак, успешното спроведување на овие закони зависи од континуираната обука на професионалците и зајакнувањето на ресурсите на локално ниво. На меѓународен план, неможноста за директно членство во ИНТЕРПОЛ останува значајна пречка која ја ограничува ефикасноста на Косовската полиција во справувањето со глобалните криминални мрежи кои ги експлоатираат најранливите членови на општеството – децата.

14. ЗАКЛУЧОК

Врз основа на досегашните истражувања и општиот пристап на проблемот за комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца и идентификација на улогата на меѓународната организација за криминалистичка полиција Интерпол и врз основа на веќе поставените цели во ова истражување, се доаѓа до заклучок дека:

Интерпол преку унапредување и зајакнување на соработката со земјите од Западен Балкан дејствува во насока на препознавање на жртвите, идентификација на сторителите и намалување на бројот на потенцијални деца жртви на комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба.

Исто така и РСМ има правна регулатива која е во функција на успешно спречување и сузбивање комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца, меѓутоа со оглед на тоа дека комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца е транснационален организиран криминал по начинот на извршување и по ефектот, постои потреба од зголемена меѓународна соработка, која би се спроведувала преку:

– Размена на информации, изготвување разузнавачки анализи, експертизи и обука, може да се влијае кон намалување на комерцијалната сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во земјите од Западен Балкан;

– Разузнавачка анализа, стручност и обука, кои може да се спроведуваат од страна на надлежните национални власти;

– Воспоставените национални механизми за упатување ги олеснуваат пријавувањето и процесирањето на случаите каде што има сомнеж за трговија со луѓе за сексуална и трудова експлоатација;

– Со унапредување и интензивирање на соработката на безбедносно-разузнавачките служби во меѓународни рамки како на билателарно така и на мултилатерално ниво, ќе се идентификуваат сторителите и групите на комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца;

– Преку зајакнување на меѓународната соработка и преку подобрено спроведување и институционализација на регионалната борба против комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца, зајакнување на прекуграничната соработка и заеднички тимови за истражување, ќе се намали бројот на жртви на сексуална експлоатација и злоупотреба на деца.

Научната оправданост на ова истражување се согледува во придонесот на верификување на научно недоволно познати и проучени специфични факти и определување насока кон подобрување на меѓународната соработка и изнаоѓање нови форми и методи за превенирање и сузбивање на комерцијалната сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во Западен Балкан.

Општествената оправданост се состои во тоа што истражувањето би помогнало да се согледаат можностите на заедничко дејствување во насока на намалување на бројот на потенцијални жртви на комерцијална сексуална експлоатација и злоупотреба на деца во Западен Балкан.

Врз основа на извршеното истражување и анализите, може да се констатира дека се потврдуваат и општата и поединечните посебни хипотези поставени во магистерскиот труд.

Потврдување на општата хипотеза

Општата хипотеза дека Интерпол, преку унапредување и зајакнување на соработката со земјите од Западен Балкан, дејствува во насока на препознавање на жртвите, идентификација на сторителите и намалување на бројот на потенцијални деца жртви, целосно се потврдува. Од извршените истражувања

може да се посочи дека Интерпол претставува глобален систем за соработка кој има клучна улога во координирањето на активностите за спречување и откривање криминални дејства врз деца.

Потврдување на посебните хипотези

Улогата на методите на Интерпол: Се потврдува дека Интерпол со своите методи — размена на информации, разузнавачка анализа, стручност и обука — значително придонесува во мерките што ги спроведуваат националните власти. Разузнавачката анализа овозможува премин кон проактивно полициско работење и идентификација на еволуирачките методи на криминалните мрежи.

1. **Правна регулатива на РС Македонија:** Хипотезата дека РСМ има соодветна правна регулатива, но има потреба од зголемена меѓународна соработка поради транснационалниот карактер на криминалот е потврдена. Иако македонското законодавство е усогласено со меѓународните стандарди, успешното сузбивање на овој криминал е невозможно без координација со меѓународната полиција.
2. **Влијание на дигиталните технологии:** Од извршените истражувања се потврдува дека случаите на сексуална експлоатација олеснета со технологија во Западен Балкан се во пораст. Употребата на интернет и дигитални технологии донесе многубројни предизвици, вклучувајќи зголемена анонимност на сторителите и поголема ранливост на децата онлајн.
3. **Притисок врз законските рамки:** Се потврдува дека технолошкиот напредок на криминалците резултира со зголемен притисок врз институциите за подобрување на законските рамки и техничките вештини. Ова е видливо преку потребата од постојано усогласување со ЕУ директивите и зајакнување на дигиталната форензика.
4. **Национални механизми за упатување:** Хипотезата дека овие механизми ги олеснуваат пријавувањето и процесирањето на случаите на трговија и експлоатација е потврдена. Тие овозможуваат

мултидисциплинарен пристап кој вклучува полиција, социјални работници и здравствени работници.

5. **Меѓународна и регионална соработка:** Потврдено е дека преку интензивирање на соработката на безбедносно-разузнавачките служби на билатерално и мултилатерално ниво, како и преку заеднички тимови за истражување, успешно се идентификуваат сторителите и се намалува бројот на жртви.

Научната и општествената оправданост на истражувањето се рефлектира во верификацијата на овие факти, што помага во креирањето поуспешни стратегии за превенција и сузбивање на комерцијалната сексуална експлоатација на деца во регионот.

15. КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

1. Ajisafe, Olayiwola (2024). "Interpol busts West African cybercrime mafia, Black Axe". *The Punch*.
2. Australian Centre to Counter Child Exploitation (2023). *Analysts warn "capping" is on the rise,* достапно на: https://www.accce.gov.au/news-and-media/news/analysts-warn-capping-rise.
3. BBC News. (2019). Instagram biggest for child grooming online – NSPCC finds, достапно на: https://www.bbc.com/ news/uk-47410520.
4. Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (CETS No. 201). (2010). Lanzarote 25/10/2007 - Treaty open for signature by the member States, the non-member States which have participated in its elaboration and by the European Union, and for accession by other non-member States, достапно на: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=201
5. Daphnee Cook (2025). *Sexual violence against children in conflict surges 50% in 5 years to worst level ever,* достапно на: https://reliefweb.int/report/world/sexual-violence-against-children-conflict-surges-50-5-years-worst-level-ever
6. Digidiki, V, Bhabha, J (2017). *Emergency within emergency-The growing epidemic of sexual exploitation and abuse of migrant children in Greece*, FXB Center for Health and Human rights, Harward University, Boston, USA.
7. e ILECUs project (2024). *Further strengthening of International Law Enforcement Coordination Units (ILECUs) Network in South-eastern Europe (SEE) and Eastern Partnership (EaP) countries*, Migration Partnership Facility (MPF), European Union, достапно на: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/ https://www.migrationpartnershipfacility.eu/mpf-projects/37-further-strengthening-of-international-law-enforcement-coordination-units-ilecus-network-in-south-eastern-europe-see-and-eastern-partnership-eap-countries/preview
8. ECPAT International (2016), Форми на комерцијална сексуална експлоатација на деца, достапно на: https://www.ecpat.org/wp-content/uploads/2016 /04/ECPAT_brochure__2005__ENG_2nd-Edition.pdf
9. ECPAT International. (2017). Online child sexual exploitation: A common understanding, достапно на: https://www.ecpat.org/wp-content/uploads/2017/05/SECO-Booklet_ebook-1.pdf
10. ECPAT International. (2020). Why children are at risk of sexual exploitation during COVID-19, достапно на: https://ecpat.exposure.co/covid19?utm_ source=Website&utm _campaign=Hero

11. ECPAT-Briefing-Paper-on-the-Sexual-Exploitation-of-Children-in-Albania-2020-ALBANIA
12. ECPAT-Country-Overview-Report-Bosnia-Herzegovina-2018_Bosnian.pdf
13. Eileen L. Zurbriggen*, Gale E. Pearce and Jennifer J. Freyd. (2003). Evaluating the Impact of Betrayal for Children Exposed in Photographs, *CHILDREN & SOCIETY VOLUME* 17, достапно на: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://dynamic.uoregon.edu/jjf/articles/zpf2003.pdf
14. EU Strategy on victims' rights (2020-2025), European Commission, Brussels, достапно на: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0258
15. Euan O'Byrne Mulligan (2025). More than 150 arrests in global human trafficking crackdown, *BBC News*, достапно на: https://www.bbc.com/news/articles/c36x3z1k18no
16. FACTSHEET – NORTH MACEDONIA (2025). *Lanzarote Committee Implementation Report on: "The protection of children against sexual exploitation and sexual abuse facilitated by information and communication technologies (ICTs): addressing the challenges raised by child self-generated sexual images and/or videos (CSGSIV)"*, достапно на: https://rm.coe.int/factsheet-north-macedonia-the-protection-of-children-against-sexual-ex/1680acdeab#:~:text=II.-,Legal%20frameworks,another%20child%20as%20a%20result
17. FBI. (2020). School Closings Due to COVID-19 Present Potential for Increased Risk of Child Exploitation, достапно на: https://www.fbi.gov/news/pressrel/press-releases/school-closings-due-to-covid-19-present-potential-for-increased-risk-of-child-exploitation.
18. Fooner, M. (1989), *Interpol - Issues in World Crime and International Criminal justice*, Springer Science+ Business Media, LLC, New York.
19. Freyd, J.J. (2008) Betrayal trauma. In G. Reyes, J.D. Elhai, & J.D.Ford (Eds) *Encyclopedia of Psychological Trauma*, New York: John Wiley & Sons.
20. Galos E, at all, (2017). *Migrant Vulnerability to Human Trafficking and Exploitation: Evidence from the Central and Eastern Mediterranean Migration Routes*, International Organiztion for Migration (IOM), Switzerland, Geneva.
21. General Assembly resolution 55/25 (2000), Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, достапно на: https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons#:~:text= The%20purposes%20of %20this%20Protocol,for%20the%20purpose%20of%20exploitation.

22. Georgievska, S. (2014). The impact of self-esteem on the degree of general and examination anxity. In *Journal of Social Policy* No. 11/2. Faculty of Philosophy, Skopje.
23. Genc Burazeri, Gentana Qirjako, Irida Agolli, Monika Kocaqi. (2020), достапно на: abuzimi_i_adoleshenteve_dhe_te_rinjve_ne_shqiperi.pdf
24. Greg Duncan, J Brooks-Gunn (2000). Family Poverty, Welfare Reform and Child Development, *Child Development*, 71(1).
25. http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2018_09/t09_0158.htm
26. http://luxembourgguidelines.org/
27. https://childhub .org/en/system/tdf/library/attachments/ raporti_csa_alb_mail_2015-15-24 . pdf?file=1&type=node&id=13542
28. https://cpd.org.rs/wp-content/uploads/2017/10/trgovina_decom_u_srbiji_sr-latin.pdf
29. https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/05/Web-PDF-CSEC-Report-Exploited-in-Plain-Sight-Serbian-final.pdf
30. https://project-icare.eu/project/#:~:text=The%20iCare%20project% 20will%20develop % 20and%20implement,of% 20children%20in%20lnternational%20child%20abduction%20(ICA)cases.
31. https://www.ecpat.org/wp-content/uploads/2020/08/ECPAT-Country-Overview-Report-Sexual-Exploitation-of-Children-Albania-August-2020-ENGLISH.pdfAbuzimi-Seksual-Ndaj-Femijeve-1.pdf
32. https://www.in4s.net/svako-deseto-dijete-u-crnoj-gori-dozivjelo-seksualno-zlostavljanje-pocinioci-poznati-zrtve-cute/
33. https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2024/Valdecy-Urquiza-of-Brazil-elected-new-INTERPOL-Secretary-General?utm
34. https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Governance/President?utm
35. https://www.mkd.mk/makedonija/sudstvo/pornografsko-video-so-dete-ne-pogolemo-od-5-godini-imalo-vo-javna-soba-zatvor-od https://akademik.mk/donesena-presuda-vo-predmetot-javna-soba/
36. https://www.ombudsman.co.me/img-publications/13/izvjestaj_o_seksualnom_iskoriscavanju_djece_u_CG.pdf
37. https://www.pars.rs/public/Dokumenti/Publikacije/1166/Mapa-puta-prevencije-online-i-drugih-nasilja-nad-decom-na-internetu-u-RS.pdf
38. https://x.com/intent/post?url=https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Member-countries/Europe/BOSNIA-HERZEGOVINA&text=INTERPOL - X INTERPOL%0D)
39. https://x.com/intent/post?url=https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Member-countries/Europe/SERBIA&text=INTERPOL - X INTERPOL%0D)
40. https://x.com/intent/post?url=https://www.interpol.int/Who-we-are/Member-countries/Europe/MONTENEGRO&text=INTERPOL - X INTERPOL%0D)

41. https://x.com/intent/post?url=https://www.interpol.int/Who-we-are/Member-countries/Europe/ALBANIA&text=INTERPOL - X INTERPOL%0D)
42. Internet Watch Foundation. (2018). Trends in Online Child Sexual Exploitation: Examining the Distribution of Captures of Live-streamed Child Sexual Abuse, достапно на: https://www.iwf.org.uk/sites/default/files/inline-files/Distribution% 20of%20Captures%20of %20Live-20Sexual streamed%20 Child% %20Abuse%20FINAL.pdf
43. Interpol (2015). *Global efforts to identify child abuse victims via INTERPOL boosted with Microsoft technology* Toolkit, достапно на: https://www.interpol.int/en/News-and-Events/News/2015/Global-efforts-to-identify-child-abuse-victims-via-INTERPOL-boosted-with-Microsoft-technology
44. Interpol (2023). Compliance and Review, достапно на: https://www.interpol.int/How-we-work/Notices/Compliance-and-review
45. Interpol (2023). Operation Narsil disrupts network of child abuse websites designed to generate profits from advertising, Lyon, France, достапно на: https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2023/Operation-Narsil-disrupts-network-of-child-abuse-websites-designed-to-generate-profits-from-advertising
46. Interpol (2025). INTERPOL Command and Coordination Centre: Enhancing Global Police Communication, достапно на: https://policycommons.net/artifacts/28406530/interpol-command-and-coordination-centre/29306383/
47. INTERPOL (2025). Interpol-fice actions for a safer world, достапно на: https://www.interpol .int/en/Who-we-are/What-is-INTERPOL/INTERPOL-Five-actions-for-a-safer-world
48. Interpol (2026). Crime against children, Lyon, France, достапно на: https://www.interpol.int/en/Crimes/Crimes-against-children
49. Interpol (2026). Criminal Intelligence analysis, Lyon, France, достапно на: https://www.interpol.int/How-we-work/Criminal-intelligence-analysis
50. Interpol (2026). International Child Sexual Exploitation Database, Lyon, France, достапно на: https://www.interpol.int/en/Crimes/Crimes-against-children/International-Child-Sexual-Exploitation-database
51. Interpol (2026). INTERPOL response teams, Lyon, France, достапно на: https://www.interpol.int/en/How-we-work/INTERPOL-response-teams
52. INTERPOL (2026), Projcejt- I-core: our vision for change, достапно на: https://www.interpol.int/How-we-work/I-CORE-our-vision-for-change
53. Interpol (2026). Artifical Intelligence Toolkit, достапно на: https://www.interpol.int/en/How-we-work/Innovation/Artificial-Intelligence-Toolkit
54. Interpol (2026). Digital Forensics, достапно на: https://www.interpol.int/en/How-we-work/Innovation/Digital-forensics.

55. Interpol (2026). Dirty assets: the Silver Notice hits organized crime in its pocket, достапно на: https://www.interpol.int/en/Resources/INTERPOL-Spotlight/Spotlight-Issue-1-Organized-Crime/Innovation-Silver-Notice
56. Interpol (2026). *Global operation safeguards 4.400 potential trafficking victims, detects 13.000 irrelugar migrants,* достапно на: https://www.interpol.int/en/News-and-Events/ News/ 2026/Global-operation-safeguards-4-400-potential-trafficking-victims-detects-13-000-irregular-migrant
57. INTERPOL e-Extradition Initiative, Introductory Document, INTERPOL Office of Legal Affairs, достапно на: https://rm.coe.int/1680064de0#:~ :text=extradition%2C% 20 INTERPOL %20will%20offer%20an%20efficient%20and,interested%20states%2C%20thereby%20replicating%20an%20existing%20procedure
58. INTERPOL. (2020). *Governance*, достапно на: https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Governance
59. INTERPOL. (2020). National Centar Burreaus, достапно на: https://www.interpol.int/en/Who-we-are/Member-countries/National-Central-Bureaus-NCBs
60. INTERPOL, (2020). Secretary Gerneral, достапно на: https://www.interpol.int/en/Who-we-are/General-Secretariat/Secretary-General
61. INTERPOL. (2022). What is INTERPOL, достапно на: https://www.interpol.int/en/Who-we-are/What-is-INTERPOL
62. INTERPOL. (2020). Threats and trends: child sexual exploitation and abuse, COVID-19 impact, достапно на: https://www.INTERPOL.int/en/News-and-Events/ News/ 2020/ INTERPOLreport-highlights-impact-of-COVID-19-on-child-sexual-abuse
63. IOM North Macedonia (2025).
64. KOSOVO_2.2.1_Guide for Case Management of Children victims of CL [ALB]_Guide_Oct2020.pdf
65. Krivicni zakonik crne gore.docx
66. latprogram+borbe+protiv+visokotehnoloskog+kriminala+za+period+2026+–+2030+sa+akcionim+planom+2026+–+2028.pdf
67. Lucia B. et al. (2020). Transformative technologies: How digital is changing the landscape of organized crime, Global Initiative against Transnational Organized Crime, достапно на: https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2020/06/Transformative-Technologies-WEB.pdf.
68. Malik N. (2018). When it comes to Child Sexual Exploitation, we cannot ignore the Darknet, *Forbes,* 4 September 2018, достапно на; https://www.forbes.com/sites/nikitamalik/2018/09/04/when-it-comes-to-child-sexual-exploitation-we-cannotignore-the-darknet/#62708606de6a.

69. Miloshevska, T. (2023). The COVID-19 impact on global police response in relation to online child sexual exploitation and abuse. Annuaire, Volume 76, Skopje: Faculty of Philosophy.
70. Monitoring-i-evaluacija-politika-suprostavljanja-fenomenu-trgovine-ljudima-u-BiH-2020.-godina.pdf
71. OSINT (2026), достапно на: https://www.bitsight.com/learn/cti/osint-framework
72. Praktikum za socijalni rabotnici Bosna.pdf
73. Project Arachnid (2026), достапно на: https://www.projectarachnid.ca/en/
74. Shfrytëzimi Seksual i Fëmijëve në Shqipëri – ECPAT
75. smjernice bosanski FINAL 2.pdf
76. Solon, O. (2021). Child sexual abuse images and online exploitation surge during pandemic, достапно на: https://www.nbcnews.com/tech/tech-news/child-sexual-abuse-images-online-exploitation-surge-duringpandemic-n1190506.
77. Stop It Now. (2021). How People Use the Internet to Sexually Exploit Children and Teens, достапно на:https://www.stopitnow.org/ohccontent/how-people-use-the-internet-to-sexually-exploit children-and-teens
78. Strategic Operations of NCB Interpol Podgorica
79. Susanna Greijer and Jaap Doek (2016). Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse, Interagency Working Group in Luxembourg, ECPAT Luxembourg, достапно на: file:///C:/Users/User/Downloads/Terminology-guidelines-396922-EN.pdf
80. Trgovija-so-ljuge-MARRI-brosura-SRP.pdf
81. Udhezuesi_Mbeshtetje-psikologjike-dhe-ligjore-per-femijet.pdf
82. UNICEF (2016). Refugee and Migrant Crisis in Europe, The right of the child to family reunification.
83. UNICEF. (2020). COVID-19: Children at heightened risk of abuse, neglect, exploitation and violence midst intensifying containment measures, достапно на: https://www.unicef.org/press-releases/covid-19-children-heightened-risk-abuse-neglect-exploitation-and-violenceamidst.
84. UNICEF. (2020). COVID-19: Children at heightened risk of abuse, neglect, exploitation and violence midst intensifying containment measures, достапно на: https://www.unicef.org/press-releases/covid-19-children-heightened-risk-abuse-neglect-exploitation-and-violenceamidst
85. Věra Stojarová (2007). Организиран криминал во Западен Балкан, HUMSEC, Грац, достапно на: https://is.muni.cz/ publication/722429.
86. Wagner L. at all. (2021). *Exploited in Plain Sight-An assessment of commercial sexual exploitation of children and child protection responses in the Western Balkans*, Global Initiative against Transnational Organized Crime's Observatory of Illicit Economies in South Eastern Europe (SEE-Obs), Geneva, Switzerland.

87. Web-PDF-CSEC-Report-Exploited-in-Plain-Sight-Serbian-final.pdf
88. Akintaro, Samson (2024-07-19). "INTERPOL blocks 720 bank accounts linked with online frauds in West Africa". *Nairametrics*.
89. INTERPOL (2026). Notices, достапно на: https://www.interpol.int/en/How-we-work/Notices
90. Жаришта на организиран криминал во Западен Балкан (2019). Глобална иницијатива против транснационалниот организиран криминал, достапно на: https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2019/05/Hotspots-Report-English13Jun1110-Web.pdf.
91. Закон за правда за децата („Службен весник на РСМ“ бр.66 од 20 март 2024 година).
92. Закон за правда за децата („Службен весник на РСМ“ бр.66 од 20 март 2024 година).
93. Конвенција на Организацијата на обединетите нации против транснационалниот организиран криминал (точка 3), усвоена на Генералното собрание (педесет и петто заседание), ноември 2000 год.
94. Конвенција на Советот на Европа за заштита на децата од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба (Службен весник на РМ бр.135/10).
95. Протокол за спречување, потиснување и казнување на трговијата со луѓе, особено жени и деца 2000 година.

БОСНА И
ХЕРЦЕГОВИНА
Сараево
Белград
СРБИЈА
Приштина
ЦРНА ГОРА
КОСОВО
Подгорица
Скопје
СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА
Тирана
АЛБАНИЈА
ЗАПАДЕН БАЛКАН